

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DUYGUSAL ZEKA İLE AKADEMİK BAŞARI VE BAZI DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİ: BİR DEVLET ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Bariş KAVCAR

Ankara-2011

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

DUYGUSAL ZEKA İLE AKADEMİK BAŞARI VE BAZI DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİ: BİR DEVLET ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Barış KAVCAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Özlem ÖZKANLI

Ankara-2011

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME
ANABİLİM DALI

**DUYGUSAL ZEKA İLE AKADEMİK BAŞARI VE BAZI
DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİ:
BİR DEVLET ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Özlem Özkanlı

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
Prof. Dr. Semra Güneş
Prof. Dr. Yüzge Ergeneli
Prof. Dr. Özlem Özkanlı
Yrd. Doç. Dr. H. Ebru ERDOĞAN ÇOLAK
Y. Doç. Dr. H. Bader Arslan

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi 31.2011.....

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEŞEKKÜR.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
DUYGU VE ZEKA.....	9
1.1. Duygular.....	9
1.1.1. Duygu Kavramı.....	9
1.1.2. Duygu Teorileri.....	11
1.1.2.1. Biyolojik Teori.....	14
1.1.2.2. James – Lange Teorisi.....	14
1.1.2.3. Psikodinamik Teori.....	15
1.1.2.4. Yapısalcı – İşlevselci Teori.....	16
1.1.2.5. Sosyo – Kültürel Teori.....	16
1.1.2.6. Bilişsel Teori.....	16
1.1.3. İnsan Beyni ve Duygular.....	17
1.1.4. Duygular ve İnsan.....	19
1.2. Zeka.....	23
İKİNCİ BÖLÜM.....	31
DUYGUSAL ZEKA.....	31
2.1. Duygusal Zeka Kavramının Gelişimi.....	31
2.2. Duygusal Zeka Kavramı.....	34
2.3. Duygusal Zeka Modelleri.....	36
2.3.1. Mayer ve Salovey’in Duygusal Zeka Modeli.....	37
2.3.1.1. Mayer-Salovey-Caruso Duygusal Zeka Ölçeği.....	41
2.3.2. Goleman’ın Duygusal Zeka Modeli.....	42
2.3.2.1. Duygusal Yeterlik Envanteri.....	46
2.3.3. Sawaf’ın Duygusal Zeka Modeli.....	46
2.3.3.1. Duygusal Zeka Haritası.....	49
2.3.4. Bar-On’un Duygusal Zeka Modeli.....	50
2.3.4.1. Bar-on Duygusal Zeka Envanteri.....	52
2.4. Duygusal Zekanın İnsan Yaşamındaki Etkileri.....	55
2.5. Akademik Başarı.....	60
2.6. Duygusal Zeka ve Akademik Başarı.....	63
2.7. Duygusal Zeka İle Akademik Başarı İlişkisi Üzerine Yapılmış Araştırmalar.....	67
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	74
DUYGUSAL ZEKA DÜZEYİ İLE AKADEMİK BAŞARI VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	74
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	74
3.2. Araştırmanın Kapsamı, Kısıtları ve Varsayımları.....	77
3.3. Araştırmanın Metodolojisi.....	78
3.3.1. Araştırmanın Modeli.....	78
3.3.2. Araştırmanın Dayandığı Hipotezler.....	79
3.3.2.1. Demografik Faktörler ve Duygusal Zeka Düzeyi ile İlgili Hipotezler.....	79
3.3.2.2. Duygusal Zeka Düzeyi ve Akademik Başarı ile İlgili Hipotezler.....	85
3.3.3. Veri Toplama Yöntemi.....	88

3.3.4. Anket Formu.....	89
3.3.5. Ana Kitle.....	90
3.3.6. Verilerin Analizi.....	91
3.4. Bulgular.....	91
3.4.1. Demografik Faktörler ile Duygusal Zeka Düzeyi İlişkisine İlişkin Bulgular.....	98
3.4.2. Duygusal Zeka Düzeyi ile Akademik Başarı İlişkisine İlişkin Bulgular.....	110
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA.....	124
ÖZET.....	147
ABSTRACT.....	148
EKLER.....	149

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın sonuçlanmasında katkıları olan herkese teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle lisans eğitimimde başlayan desteğini yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca da sürdüren, gerek bir eğitimci gerekse bir insan olarak örnek alınması gereken birçok özelliği olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Özlem ÖZKANLI'ya teőekkürü borç bilirim.

Tez izleme komitemde yer alan Sayın Prof. Dr. Azize ERGENELİ'ye ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Bader ARSLAN'a katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Okula başlamak istemeyen dolayısıyla da eğitim yaşamı sorunlu olarak başlayan bir çocuğa okumayı ve öğrenmeyi sevdiren ilkokul öğretmenim Sayın Melahat DEMİR'e çok teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca hiçbir zaman ilgilerini, sevgilerini, desteklerini benden esirgemeyen, sahip olduğum her şeyde katkıları olan annem Zehra KAVCAR'a ve babam Prof. Dr. Cahit KAVCAR'a, her sıkıntılı durumumda sorunu çözeceği güvenini bana vererek kendimi güçlü hissetmemi sağlayan ağabeyim Utku KAVCAR'a çok teşekkür ederim.

Son olarak kendisiyle birlikteyken huzur bulduğum, zamanımın çoğunu araştırmama ayırdığımdan yeni doğan çocuğumuzun bakımını tek başına üstlenen, UMUT'umun annesi Arzu KAVCAR'a çok teşekkür ederim.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Çeşitli Temel Duygu Sınıflamaları	13
Tablo 2: Duygusal Zeka Kavramının Gelişimi	33
Tablo 3: Duygusal Zekanın Gelişimine Bireysel Katkıları	34
Tablo 4: Goleman'ın Duygusal Zeka Modeli	43
Tablo 5: Duygusal Zeka Haritası Bölümleri ve Alt Ölçekleri	49
Tablo 6: Bar-on'un Duygusal Zeka Modelinin Boyutları	52
Tablo 7: EQ-i'nin Alt Boyutları ve Boyutların Tanımları	53
Tablo 8: Duygusal Zeka Modellerinin Karşılaştırılması	54
Tablo 9: EQ-i'nin Alt Boyutları ve Bu Boyutlara İlişkin Maddeler	90
Tablo 10: Korelasyon Katsayısının Gücü	91
Tablo 11: Duygusal Zeka Ölçeğinin Alfa Değerleri	92
Tablo 12: Tukey Toplanabilirlik Testi	93
Tablo 13: Hotelling Testi	93
Tablo 14: Cevapların Bağımsızlık Testi.....	95
Tablo 15: Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları.....	97
Tablo 16: Öğrencilerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	99
Tablo 17: Coğrafi Bölgeye Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	99
Tablo 18: Öğrencilerin Yerleşim Birimine Göre Dağılımı	101
Tablo 19: Yerleşim Birimine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	101
Tablo 20: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	103
Tablo 21: Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	103
Tablo 22: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	104
Tablo 23: Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	105
Tablo 24: Öğrencilerin Aile Gelirlerine Göre Dağılımı.....	106
Tablo 25: Aile Gelirine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	107
Tablo 26 Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı	108

Tablo 27: Kardeş Sayısına Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	108
Tablo 28: Anne Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	109
Tablo 29: Duygusal Zeka ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon	111
Tablo 30: Kişisel Beceriler Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon ..	112
Tablo 31: Kişilerarası Beceriler Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon	113
Tablo 32: Uyumluluk Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon.....	114
Tablo 33: Stres Yönetimi Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon....	115
Tablo 34: Genel Ruh Durumu Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon	116
Tablo 35: Araştırma Sonucunda Kabul Edilen Hipotezler.....	116

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: James-Lange Teorisine Göre Duyguların Oluşumu	15
Şekil 2: Bilişsel Teoriye Göre Duyguların Oluşumu	17
Şekil 3: Beynin Evrimi: Üç Fonksiyonel Katman.....	18
Şekil 4: Duygusal Zekanın Kavramsallaştırılması	39
Şekil 5: Mayer ve Salovey'in Hiyerarşik Duygusal Zeka Modeli	41
Şekil 6: Duygusal Zekanın Dört Köşetaşı	47
Şekil 7: Yüksek Duygusal Zeka Düzeyinin İnsan Yaşamına Yapabileceği Katkılar	57
Şekil 8: Düşük Duygusal Zeka Düzeyinin Neden Olabileceği Olumsuzluklar	59
Şekil 9: Araştırmanın Modeli	78

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar zeka, toplumlarda her zaman büyük önem verilen bir kavram olmuştur. Kimi zaman geliştirilmiş zeka testleriyle ölçülerek kimi zaman ise herhangi bir ölçüm yapılmaksızın sadece kişisel değerlendirmelerle insanlar sahip oldukları düşünülen zeka düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar sonucunda işe alımlardan, terfilere, arkadaş seçimlerinden eş seçimlerine kadar birçok alanda zeka düzeyi belirleyici bir rol oynamıştır.

Zekaya verilen bu önemin aksine duygular son elli altmış yıla kadar insanın kafasını bulandırıcı, zekasını yeterince kullanabilmesini engelleyici hatta şeytani olarak görülmüştür. Ortaçağda, duygulardan bağımsızlık iyi bir yaşamın en önemli koşulu olarak nitelendirilmiştir¹. Bir insanın yaşamda başarılı olabilmesi için duygularından arınması gerektiğine inanılmıştır.

1960'lı yıllarda gerçekleştirilen bilimsel gelişmeler sonucunda aklın mutlak egemenliği sorgulanmaya ve duyguların önemi tartışılmaya başlanmıştır². Aklın bunca yıl süren egemenliğinin sorgulanmaya başlanmasının ve duyguların gitgide önem kazanmasının ardındaki temel neden değişimdir³. Araştırmacıların ilgisini duygulara çeken faktörlerden birisi yüksek zeka düzeyine sahip insanların yaşamın her alanında başarılı olacağı görüşünün gerçeklerle örtüşmemesi olmuştur.

Yüksek zeka düzeyine sahip insanlardan bazıları yaşamda başarılı oluyorken, bazılarının ise başarılı olamadıklarının gözlemlenmesi sonucunda başarı ile ilgili

¹ S. Knuuttila, **Emotions in Ancient and Medieval Philosophy**, New York, Oxford University Press Inc., 2004, s.68.

² U. Çakar, Y. Arbak, "Dönüşümcü Liderlik Duygusal Zeka Gerekirir Mi? Yöneticiler Üzerinde Örnek Bir Çalışma", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2003, C.18, S.2, s.83-98, s.83.

³ U. Çakar, Y. Arbak, "Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu-Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2004, C.6, S.3, s.23-48, s.25.

olarak başka faktörleri de konu alan araştırmaların sayısı artmıştır. İnsanların başarıya giden yoldaki üstünlüklerinin kaynağını belirlemeye yönelik olarak yapılmış olan araştırmalar, geleneksel zekanın etkisinin sanılandan daha az olduğunu göstermiştir. Bunun yanında geleneksel zekaya yönelik çeşitli eleştiriler de yapılmaya başlanmıştır.

Geleneksel zeka ölçümü sadece dil ve matematik zekasının ölçümünü içerir, sayısal olarak zeka testleriyle ölçülebilir; bireyleri düzeylerine göre sınıflandırır, doğuştan kazanılır ve deđiřmez⁴. Zekayı ölçmek için bilişsel yetenekleri ölçü alan IQ ve benzeri zeka testleri yaklaşımları insan zekasını tam olarak ölçebilmekte yetersiz kalmışlardır. Bu doğrultuda oluşturulan alternatif zeka teorilerinin ortak özellikleri, herbirinin çeşitli duygusal yetenekler içermeleridir. Bu alternatif teoriler zaman içinde duygusal zeka teorisinin oluşmasına öncülük etmiřlerdir⁵. Gardner zekayı eski yöntemlerle değerlendirmenin yetersiz olduğunu ve insanların yaşamlarındaki başarıları açısından belirleyici olabilecek tek bir zeka türü olamayacağını, çeşitli zeka türleri olduğunu öne sürmüştür. Gardner, çoklu zekayı şöyle açıklar: Zeka, değerlen dünyada yaşamak ve değerliimlere uyum sağlamak amacıyla her insanda kendine özgü biçimde bulunan yetenekler ve beceriler bütünüdür. İnsanların sahip oldukları zeka alanlarının herbiri yaşamak, öğrenmek ve insan olmak için kullanılan etkili birer araçtır. Her insanın aktif olarak kullandığı, kendine özgü zeka alanı vardır; çoğuldur ve sergilenebilir. Yaşamda hiçbir etkinlik, tek bir zeka alanı içermez. Yapılan basit işlerde bile farklı zeka alanları kullanılır. Zeka; kalıtım, yetenek, kültür, çevre ve

⁴ G. Yılmaz, S. Fer, “Çok Yönlü Zeka Alanlarına Göre Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Başarıları”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2003, S.25, s. 235-245, s.235.

⁵ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.30.

deneyim bileşenleriyle biçimlenir ve geliştirilebilir⁶. Zekanın birden çok türünün olduğunun anlaşılması ve sosyal zekanın önemli bir unsur haline gelmesi ile insanın başarısında farklı zekaların etkililiğini gündeme getirmiştir⁷.

Yüksek geleneksel zeka düzeyinin tek başına başarının, mutlu bir yaşamın temel kaynağı olmadığı düşüncesinin kabul görürlüğünün artmasıyla birlikte insanları başarıya ve mutluluğa ulaştıran faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Uzun yıllar boyunca çevreye uyum sağlama yeteneği olarak tanımlanan geleneksel zekayı konu alan araştırmalarda dikkate alınmayan duyguların da araştırma konusu olmasıyla birlikte, dikkatler bilişsel olmayan faktörlere yönelmiş, başarıya ulaşmada sosyal ve duygusal yeteneklerin etkileri araştırılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar sonucunda ulaşılan temel sonuç insanların duygularının düşüncelerini ve davranışlarını etkilediğidir.

Duyguların insan yaşamındaki yeri giderek daha iyi anlaşılırken pek çok alanda da hızlı değişimler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Duygular insan için ne kadar önemliyse insanın da örgüt için o kadar önemli olduğu anlaşılmıştır.

Yoğun ve hızlı değişimin şekillendirdiği çağımızın insanları, geçmişe nazaran çok sayıda ve farklı insanlarla değişik alanda birarada yaşamaya başlamıştır. Dolayısıyla insanlara farklı durum ve senaryolarda kapsamlı roller yüklenmiştir⁸. Yirmi birinci yüzyılın işletmecilik anlayışına bakıldığında başarının artırılması, etkili ve verimli çalışmanın sağlanması, müşteri memnuniyetinin elde edilebilmesi için, sadece yüksek zeka katsayısına sahip, teknik ve mantıksal becerileri gelişmiş çalışanların varlığı yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda, duygularını bilen, onları

⁶ G. Yılmaz, S. Fer, 2003, s.235.

⁷ M. A. Arıcıoğlu, M., “Yönetmel Başarının Değerlemedinde Duygusal Zekanın Kullanımı: Öğrenci Yurdu Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, 2002, S.4, S.26-42, s.2.

⁸ M. E. Deniz, E. Yılmaz, “Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Yetenekleri ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki”, **XII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 2004, s.1

kontrol edebilen, başkalarının duygularını anlayabilen yani duygusal ve sosyal kapasitesi yüksek çalışanların varlığına da ihtiyaç duyulmaktadır⁹. Amerika Birleşik Devletleri'nde 640 insan kaynakları uzmanı üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda olası işverenlerce çalışanlarında olması istenen en önemli becerinin, kişilerarası ilişkiler becerisi olduğu bulunmuştur¹⁰. Artık işe alım, performans değerlendirme, eğitim gibi insan kaynakları yönetimi uygulamalarında insanların duygusal ve sosyal üstünlüklerini de belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Kişisel, duygusal ve sosyal becerilerin iş dünyasında insanların değerlendirilmesinde bir ölçüt olarak kullanılmasıyla birlikte bu becerilere sahip olmak önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Bu becerilerin geliştirilebilmesinde insanın doğup büyüdüğü çevre, aile ortamı, sosyal ilişkileri çok önemlidir. Ancak herkes bu becerilerin geliştirilebileceği ortamlarda büyümez.

Eğer çocuğun sosyal çevresi duygusal becerilerin gelişmesi açısından en uygun değilse okulların bunu düzeltici kurumlar olması mümkündür. Duygusal yetenekleri düşük olan çocukların duygularını daha iyi fark edebilmeleri, ifade edebilmeleri ve dengeleyebilmeleri için eğitilebilecekleri genel olarak kabul edilmektedir. Kısaca okullar duygusal öğrenmedeki açıkları kapatabilir¹¹. Böyle bir toplumsal açığı kapatmada işlevi olabilecek üniversiteler bir yandan bilgi üreterek, diğer yandan da çeşitli meslek alanlarına ve sektörlere nitelikli çalışan yetiştirerek toplumların gelişme ve kalkınma süreçlerinde öncü rol alan eğitim-öğretim ve bilim

⁹ S. Doğan, Ö. Demiral, "Kurumların Başarısında Duygusal Zekanın Rolü ve Önemi", **Yönetim ve Ekonomi**, 2007, C.14 S.1, s.209-230, s.210.

¹⁰ J. J. Liptak, "Using Emotional Intelligence to Help College Students Succeed in the Workplace", **Journal of Employment Counseling**, 2005, S.42, s.171-178, s.171.

¹¹ G. Matthews ve diğerleri, **Emotional Intelligence Science and Myth**, Massachusetts, The MIT Press, 2002, s.77.

kurumlarıdır¹². Üniversiteler, mezuniyetten sonra iş arayacak olan öğrencilerindeki beceri eksiklikleriyle giderek daha fazla ilgilenmektedirler¹³. İnsanın insanlaşmasını sağlayacak, doğal ve toplumsal çevresine uyumunu arttıracak bilgi, beceri ve deneyimlerinin gelişmesi ancak duygusal ve bilişsel yeteneklerin eşgüdüm içinde eğitilmesine bağlıdır¹⁴. Dolayısıyla öğrencilerin çalışma yaşamına hazırlandıkları son aşama olan üniversitelerin, iş yaşamında çalışanların sahip olması istenilen duygusal beceriler konusunda da öğrencilerini geliştirmesi bir gerekliliktir.

Öğrencilerin duygusal becerilerinin geliştirilmesi gerekliliği sadece iş dünyasının taleplerinden kaynaklanmamaktadır. Bugüne kadar öğrencilerin akademik başarısına katkıda bulunan faktörleri belirlemeye yönelik olarak birçok araştırma yapılmıştır.

Geleneksel zeka akademik başarıyı öngörmeye iyi bir araçtır ama araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular bilişsel olmayan faktörlerin de öğrencilerin başarısında önemli bir rolü olduğunu göstermektedir¹⁵.

Bilişsel olmayan faktörlerden birisi de duygusal zekadır. Duygusal zeka insanın çevresinden gelen baskı ve taleplerle başarılı şekilde başedebilmesinde insana yardımcı olacak kişisel, duygusal, sosyal yeterlilik ve beceriler dizisidir¹⁶. Okuldan yararlanmak için gerekli temel özellikler olarak kabul edilen; “doyumunu erteleyebilme, uygun bir biçimde sosyal sorumluluk üstlenebilme, duygularını kontrol altında tutabilme, iyimser bir bakış açısına sahip olabilme, içsel güdülenme,

¹² C. Yaşın ve diğerleri, **Gazi Üniversitesi Öğrenci Profili Araştırması**, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayın No:9, 2007, s.15.

¹³ J. J. Liptak, 2005, vol.42, s.171.

¹⁴ H. Aktaş, **İnsanda Duygusal Yaşantı**, Ankara, Palme Yayınları:287, 2004, s.2.

¹⁵ S. Holt, **Emotional Intelligence and Academic Achievement in Higher Education**, Pepperdine University, 2007, s.52.

¹⁶ R. Bar-On, **BarOn Emotional Quotient Inventory User's Manual**, Toronto: MHS Inc., 1997, s.3'ten aktaran F. Acar, “Duygusal Zeka ve Liderlik”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2002, S.12, s.53-68, s.55.

başkaları ile ilişki kurabilme, işbirliği yapabilme” gibi beceriler duygusal zeka düzeyine bağlıdır¹⁷.

Duygusal zeka kavramı ilk olarak 1966 yılında “Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie” adıyla Almanya’da yayınlanan bir dergide “Emotional Intelligence and Emancipation” başlıklı makalede Leuner tarafından kullanılmıştır. Bu makalede düşük duygusal zeka düzeylerine sahip oldukları varsayılan ve sosyal rollerini reddeden kadınlar anlatılmaktadır. İngilizce bilimsel eserlerde ise, duygusal zeka kavramı ile olarak Payne’nin 1986 yılında hazırlamış olduğu yayınlanmamış doktora tezinde kullanılmıştır¹⁸. Duygusal zeka kavramına olan genel ilgi Goleman’ın 1995 yılında yayınlamış olduğu kitapla artmıştır¹⁹.

Duygusal zeka ile akademik başarıyı doğrudan ilk ilişkilendiren Goleman’dır. Goleman’a göre duygusal zeki öğrenciler başarılı olma potansiyellerini arttıran çeşitli yeteneklere sahiptir. Bu yetenekler kendini motive etmeyi, dürtüleri ertelemeyi, iyimser bakış açısı sağlamayı kapsar. Ayrıca duygusal zeki öğrenciler akademik baskılar karşısında daha az kaygı duyarlar²⁰.

Bir öğrencinin duygularını anlama ve yönetme yeteneği ağırlıklı not ortalamasına olumlu yönde etki edebilir. Bu öğrenci motive olur, çevresiyle uyumludur, diğerlerince sevilir ve iyi bir okul deneyimi yaşar. Düşük duygusal zeka düzeyine sahip bir öğrenci ise duyguları tarafından engellenebilir ve akademik olarak

¹⁷ H. Bacanlı, **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999’dan aktaran B. Yeşilyaprak, “Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğurguları”, Eğitim Yönetimi Dergisi, 2001, s. 25.

¹⁸ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.10.

¹⁹ İbid, s.4.

²⁰ J. M. Drago, Judy, **The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Nontraditional College Students**, Walden University, 2004, s.12.

başarısız olabilir²¹. Yapılmış olan bir araştırma sonucunda iyimserlik düzeyi yüksek olan insanların akademik başarılarının, iyimserlik düzeyi düşük olan insanlarınkine oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur²².

Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı ilişkisini inceleyen bu araştırmanın işletmecilik açısından faydaları vardır. Bu faydalardan ilki, öğrencilerini çalışma yaşamına en iyi şekilde hazırlamakla görevli işletmecilik eğitimi vermekte olan kurumların yöneticilerine ve öğretmenlerine, duygusal ve sosyal yeteneklerin önemini kavrayabilme olanağı vermesidir. Bu sayede öğrencilerin duygusal ve sosyal yeteneklerinin geliştirilebilmesine yönelik düzenlemeler yapılabilir. İkinci fayda, çalışanlarında duygusal ve sosyal üstünlük de arayan işverenlerin, bu üstünlükleri nasıl belirleyebileceği ve ölçebileceği hakkında onlara yol göstermesidir. Üçüncü fayda, işletme öğrencilerine gerek akademik başarıya, gerekse kariyer başarısına ulaşmalarında kendilerine katkısı olacak bir kavramı daha iyi anlama olanağı vermesidir. Bu sayede öğrencilerin duygusal becerilerini geliştirecek eylemlerde bulunmaları mümkün olabilir.

Araştırma, üç ana bölüm ile giriş, sonuç ve değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, duygu ve zeka kavramları üzerinde durulmuştur. İlk olarak duygu kavramı açıklanmış, duygulara ilişkin görüşler, duygu teorileri ve insan yaşamında duyguların önemi incelenmiştir. Daha sonra, zeka kavramı açıklanmış, zeka alanında önemli yeri olan bilim insanlarından kısaca bahsedilmiş ve zeka teorileri incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, öncelikle duygusal zeka kavramının gelişimi ve duygusal zeka kavramı ele alınmıştır. Daha sonra duygusal zeka alanında çalışmış

²¹ S.Holt, 2007, s.117.

²² G. Aydın, E. Tezer, “İyimserlik, Sağlık Sorunları ve Akademik Başarı İlişkisi”, **Psikoloji Dergisi**, 1991, S.26, s.2-9.

araştırmacılarca geliştirilmiş olan duygusal zeka modelleri ve ölçekleri ile duygusal zekanın insan yaşamındaki etkileri incelenmiştir. Son olarak, duygusal zeka ile akademik başarı ilişkisi üzerine yapılmış araştırmalar anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, kısıtları, varsayımları belirtilmiştir. Araştırma modeli ve hipotezleri açıkladıktan sonra veri toplama yöntemi ve kullanılan istatistiki analizler anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ayrıca araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesi yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DUYGU VE ZEKA

İnsana yakışır, sağlıklı davranışlar yalnızca bilinç ve belleğin gelişmesine bağlı değildir. Bilişsel yetenekler elbette gereklidir ama yeterli değildir. Bunun yanında duygusal yeteneklerin de eğitilmesi gerekir. İnsanın insanlaşmasını sağlayacak, doğal ve toplumsal çevresine uyumunu arttıracak bilgi, beceri ve deneyimlerinin gelişmesi ancak duygusal ve bilişsel yeteneklerin eşgüdüm içinde eğitilmesine bağlıdır²³.

1.1. Duygular

Davranış genel olarak uyarıcıya karşı verilen tepki olarak tanımlanır. Bu tanım, bütün canlılar için geçerli olsa da insan için yetersizdir. İnsan için davranış, duyguların ve bilincin tepkiye yön vermesidir²⁴. Mantıklı düşünceler geminin dümeni, duygular ise geminin yakıtıdır²⁵. Duyguların bilinçle birlikte insanları yönlendirmesi, duyguların insan doğasının ayrılmaz bir parçası olduğunun göstergesidir.

1.1.1. Duygu Kavramı

Duygular uzun zamandan beri, felsefe, teoloji ve psikoloji, sosyal bilimler, davranış bilimleri, biyoloji ve sinir bilimleri alanlarında üzerinde çalışılan bir kavramdır. Bu kavrama farklı alanlarda ilgi duyulması, duyguların karmaşıklığını yani duyguların bilimsel olarak anlaşılabilmesinin ancak farklı disiplinlerde,

²³ H. Aktaş, 2004, s.2.

²⁴ İbid, s.vii.

²⁵ Ü. Dökmen, **Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak Gelişmek Uzlaşmak**, 8. Basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2003, s.112.

disiplinlerarası alanlarda ve farklı varsayımlar altında çalışılmasıyla mümkün olabileceğini göstermektedir²⁶.

Duygunun ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve nelere sebep olduğu filozofların, psikologların ve birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir, bu konularda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, duygu kavramına ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Ancak, üzerinde tam anlamıyla uzlaşmış bir tanıma hala ulaşılamamıştır.

Duygu kavramı Latince de sahip olduğu derinlik ve güç nedeniyle “motus anima” yani “bizi harekete geçiren ruh” olarak tarif edilmiştir²⁷.

Frijda'nın ifade ettiği gibi duygular yaşamdan bütünüyle keyif almamızı mümkün kılabilen, yaşamımızın baharatı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, duyguların insanın içsel durumu ve niyetleri hakkındaki bilgileri başkalarına bildiren kişilerarası iletişim fonksiyonu da vardır²⁸.

Duygular, bir yazının titizlikle incelenmiş satırlarına benzemediği gibi, özenle çizilmiş çerçevelere de benzemez. Duygular karmaşık, zengin ve çeşitlidir²⁹.

Her duygu bir işarettir. Değer verdiğiniz bir şeyin sorgulanacağını ya da yakalanması gereken bir fırsatın göstergesidir. Her duygu dikkatinizi toplamanız için bir kalk borusudur³⁰.

Her duygu benzersiz duygusal bilgi kümesi taşır. Bu duygusal bilgi kendi iletişim kanallarınca taşınabileceği gibi duyuşsal ve bilişsel kanallardan gelen

²⁶ D. W. TenHouten, **A General Theory of Emotions and Social Life**, New York, Routledge, 2007, s.8.

²⁷ R. K. Cooper, A. Sawaf, **Liderlikte Duygusal Zeka**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2003, s. xi.

²⁸ J. Denollet ve diğerleri, J., “Emotions, Emotion Regulation, and Health”, Editors: J. J. M. Ve diğerleri (ed.) içinde, 2008, s.3

²⁹ M., Phillips, **Duygularınızın Gücünü Kullanmayı Öğrenin Duygusal Mükemmellik**, İstanbul, Alfa Yayınları no:553, 1999, s.18.

³⁰ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 39.

sinyalleri birleştiren yapılarla da taşınabilir. Bu duygusal sinyaller kişinin değerlendirmeleri ve tepkileri hakkındaki bilgileri iletir³¹.

Bilim insanları tarafından çok çeşitli şekillerde tanımlanan duyguların nasıl oluştuğu, kaç tür duygunun olduğu, temel duyguların neler olduğu konusunda birçok çalışma yapılmıştır ve çeşitli duygu teorileri geliştirilmiştir.

1.1.2. Duygu Teorileri

Duyguların karmaşık yapılı psikolojik süreçler olması nedeniyle bilimsel olarak incelenmesi güçleşmektedir.

Duyguların felsefi analizi Plato ile başlamıştır ve Aristo ile ilerlemiştir³². Aristo kızgınlık, nezaket, sevgi, nefret, korku, güven, utanç, şefkat, merhamet, öfke, kıskançlık ve özenme olmak üzere on iki farklı duyguyu ele almıştır³³. Aristo'ya göre mantıksız fikirleri izlemektense akılcı arzulara göre davranma genellikle daha iyidir. Duygusal tepkileri ve hisleri akılcı karar vermek için bilgi kaynağı, iyi eğitilmiş duyguları erdemli hareketler için destekleyici olarak nitelendirir³⁴.

Ortaçağda, duygulardan bağımsızlık iyi bir yaşamın en önemli koşulu olarak nitelendirilmiştir³⁵. Ayrıca, duygular kadına has görülmektedir ve bu düşünceden hareketle duyguların insanlığın zayıf, bayağı yanını temsil ettiğine inanılmaktadır³⁶.

Augustine duyguların bilişsel olduğu görüşündedir. Olup bitenin hayali olduğunu bilmelerine rağmen tiyatro seyircilerinin neden oyuncularla birlikte

³¹ J. Mayer ve diğerleri, "Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications", **Psychological Inquiry**, 2004, C.15, S.3, S.197-215, s.199.

³² S. Knuuttila, 2004, s.5.

³³ İbid, s.32.

³⁴ İbid, s.29.

³⁵ İbid, s.68.

³⁶ D. Grewal, P. Salovey, "Feeling Smart: The Science of Emotional Intelligence", **American Scientist**, 2005, S.93, s.330-339, s.330.

mutluluk ve endişe duydukları sorusuyla ilgilenmiştir. Seyircilerin, tiyatroya bu duyguları hissetme isteğiyle geldikleri için sahnelenenin bir oyun olduğunu bilmelerinin, onları etkilemediğini düşünmüştür. Seyirciler olağan hayatlarını unuturlar ve aktörlerle empati kurarak sahnedeki olayların katılımcısı olurlar. Hikaye hayali olmasına rağmen, katılımcıların değerlendirmeleri gerçektir ve duyguları harekete geçirmeye yeterlidir³⁷.

Batı kültürünün ve felsefi geleneğinin aklın egemenliğine olan inancı ve bunun sonucu olarak duyguları sorun yaratan unsurlar olarak görmesi duygular üzerine geliştirilecek yaklaşımların önünde ciddi bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sanayi devrimi sonrası dönemde akılcı bir şekilde düşünerek duygulardan etkilenmeyen kararlar vermek batı dünyasında egemen ideal düşünce tarzı olmuştur³⁸.

Batı dünyasında bir görüşe göre, duygular beyinsel kontrolün tamamıyla kaybedilmesine neden olmaktadır ve duygularla bilinçli kararlar alınamamaktadır³⁹.

1980'lerde duygu ve düşünce etkileşimi üzerindeki ilgi artmıştır⁴⁰. Duyguların yok sayılmasının veya gereği kadar önemsenmemesinin daha da zararlı olduğu, bizi insan yapan, sosyal uyum ve ahlak ilkelerine uygun kararlar verebilmemizi sağlayan ussallığı daha fazla tehlikeye attığı önemli bir bulgudur⁴¹.

³⁷ S. Knuuttila, 2004, s.166.

³⁸ G. J. Mount, "What Role Does Emotional Intelligence (EI) Play for Superior Performers in the International Business of a Capital-Intensive, Asset-Based Industry?" Benedictine University, 2000'den aktaran U. Çakar, Y. Arbak, 2003, s.86.

³⁹ P. Salovey, J. Mayer, **Emotional Intelligence**, 1990, Baywood Publishing Co., s.185.

⁴⁰ J. Mayer ve diğerleri, 2004, s.198.

⁴¹ A. R. Damasio, Descartes'in Yanılgısı, Varlık Yayınları, Sayı: 504, 1999, s.8'den aktaran F. Acar, 2002, s.53.

“Yaşamda kullanılan pekçok beceri, gücünü düşüncelerden ve duygulardan almaktadır” ifadesi artık tüm dünyada kabul gören bir görüştür⁴².

Aklın bunca yıl süren egemenliğinin sorgulanmaya başlanmasının ve duyguların gitgide önem kazanmasının ardındaki temel neden değişimdir. Özellikle son on yıllık dönemde internet ve mobil iletişim olanakları gibi teknolojik gelişmeler insanların gündelik yaşamlarında büyük değişimler meydana getirmektedir⁴³.

Günümüze kadar insan üzerindeki etkileri açısından farklı şekillerde değerlendirilen duygulara ilişkin olarak yapılmış olan ilk çalışmalarda öncelikle temel duyguların neler olduğu listelenmeye çalışılmıştır.

Bu yaklaşımların geçmişi merak, sevgi, arzu, nefret, neşe ve üzüntüyü ana duygular olarak belirleyen Descartes’e kadar gitmektedir. Ana duyguları Plutchik, korku, kızgınlık, neşe, üzüntü, benimseme, iğrenme, sezme ve şaşırma olarak, Ekman ise, neşe, kızgınlık, korku, şaşırma, küçümseme ve iğrenme olarak belirlemiştir⁴⁴. Temel duyguların ne olduğunu belirlemeye çalışan bazı çalışmaların sonucunda oluşturulan duygu listeleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1: Çeşitli Temel Duygu Sınıflamaları

James	Ekman	Izard	Plutchik	Watson	Panksepp
Korku Hiddet Keder Sevgi	Korku Kızgınlık Üzüntü Neşe Şaşırma İğrenme	Korku Kızgınlık Sıkıntı Neşe Merak Şaşırma İğrenme Küçümseme Utanma Suçluluk	Korku Kızgınlık Üzüntü Neşe Benimseme Sezinleme Şaşırma İğrenme	Korku Kızgınlık Sevgi	Korku Kızgınlık Panik Ümit

Kaynak: D. C. Edwards, **Motivation&Emotion**, California, Sage Publications, 1999, s.103

⁴² M. Yılmaz, Ş. Şahin, “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **XII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 2004, s.1.

⁴³ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.25.

⁴⁴ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.141.

Temel duyguların ne olduğuna ilişkin olarak genel görüş ise; mutluluk, hayret, korku, üzüntü, öfke, tikslenme ve küçük görme olmak üzere yedi temel duygunun olduğudur⁴⁵.

Temel duyguların neler olduğunu belirlemeye çalışan araştırmaların yanında duyguların nasıl oluştuğunu belirlemeye çalışan çeşitli araştırmalar da yapılmıştır. Duyguları açıklayan bazı teorileri şöyle özetleyebiliriz⁴⁶:

1.1.2.1. Biyolojik Teori

Bu teoriyi savunanlar, duyguları farklı toplumsal kültürel çevreye tepki veren biyolojik olgular olarak görürler. Duygular toplumsal ve kültürel çevreden bağımsızdır, kapalı beynin işleyişi ve kişilik yapısının ürünleridir. Dostluk, sevgi, sevinç, kaygı, korku, düş kırıklığı gibi pekçok duygu biyolojik yapıdaki hormonal değişikliğin sonucudur.

1.1.2.2. James – Lange Teorisi

Bu teoriye göre organizmadaki kimyasal, fizyolojik ve elektriksel değişimler duygusal yaşantıyı başlatır. Duygusal yaşantı iç ve dış uyarıcıların sinir sistemimizi etkilemesinden kaynaklanır. Bu nedenle, duygusal yaşantı organik, kimyasal, fiziksel, elektriksel değişimlerin sonucudur.

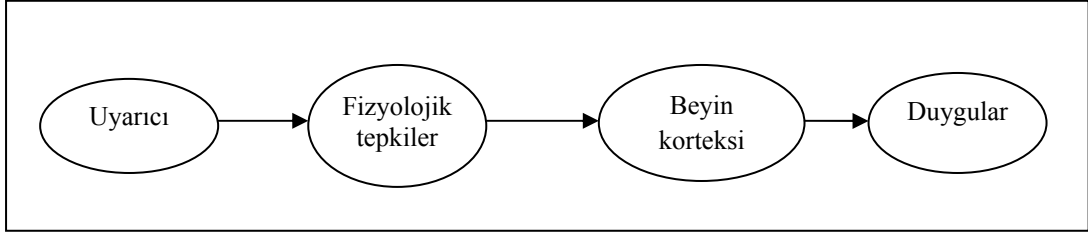
Bu teoriye göre, vücut uyarıcıya karşı ilk önce fizyolojik tepkiler verir ve daha sonra beyin korteksi hangi duyguların yaşanacağına karar verir. “Ayıyı gördüm, koştum, korktum”⁴⁷. Duyguyu belirleyen bedensel değişikliklerdir.

⁴⁵ Ü. Dökmen, 2003, s.117-118.

⁴⁶ H. Aktaş, 2004, s.44-51.

⁴⁷ M. G. King, “Emotions in the Workplace: Biological Correlates”, (eds. R. Payne ve diğerleri (eds.) içinde 85-106, s.88.

Beyin korteksi, beynin yarımkürelerinin dış yüzeyini kaplayan bir ila dört mm. kalınlığındaki gri maddedir. Evrimsel açıdan beynin en son gelişen kısmı olan bu kısım, dil, yaratıcılık, problem çözme, akıl yürütme, planlama ...vb son derece gelişmiş yüksek düzeyli bilişsel yetileri yönetir⁴⁸. Bu süreç Şekil 1’de gösterilmiştir⁴⁹.

Şekil 1: James-Lange Teorisine göre duyguların oluşumu

Kaynak C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.373.

1.1.2.3. Psikodinamik Teori

Bu teoriye göre, bilinç bir buzdağının su üstünde kalan kısmıdır. Su altında kalan büyük kısım ise bilinçaltını oluşturur. Davranışları yönlendiren de bu karanlık, görünmeyen bölgedir. Bilinç dışı ise, duygusal tepkinin güçlü kaynağı olan bölgedir.

Bu teoriye göre, bugünkü duygu ve davranışların kökeni bebeklik yıllarına kadar gider. Bu nedenle, insan düşünce ve davranışlarını yönlendiren duygu merkezleri ne akıl yoluyla tanınabilir, ne de söylem yoluyla açıklanabilir. Duyguları dışa vurmanın tek aracı dil değildir çünkü dil duyguları aktarmada yetersizdir. Bunun için mimiklere ve beden diline de gereksinim vardır. Bu eylemlerin tümü bile duyguları doğrudan aktarmada yetersiz kalır.

⁴⁸ <http://www.termbank.net/psychology/1135.html>

⁴⁹ C. G. Morris, A. A. Maisto, **Psychology**, 11th Edition, New Jersey, Prentice Hall, 2002, s.377.

1.1.2.4. Yapısalcı – İşlevselci Teori

Bu teoriye göre, insan davranışları bilinçli tepkilerdir. Buna karşılık duygusal tepkiler ise, akıl dışı, akli önleyici görüngülerdir. Duygular, bilinç dışı düzeyinde yaşanır.

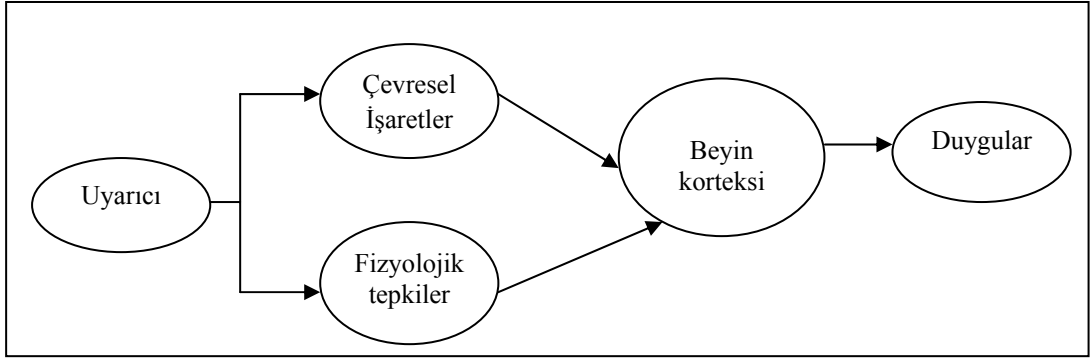
1.1.2.5. Sosyo – Kültürel Teori

Bu teoriye göre duygular, kalıtsal değil, öğrenilmiş davranışlardır. Duygusal değerler, beklentiler, davranış biçimleri toplumsal ve kültürel ortamda belirlenir, üretilir, işlenir ve değerlendirilir. Dolayısıyla toplumsal ve kültürel ortamda bağımsız, öğrenmeden uzak duygusal tepkiler olamaz. Duygular, fizyolojik doğamızdan kaynaklansa da biçimlenmesi, yorumlanması, işlenmesi kültürel ortamın ürünüdür.

1.1.2.6. Bilişsel Teori

Bilişsel teorisyenler duyguları normal bir yaşamın parçası olarak görürler ve odak noktaları yaşama ilişkin durumlara ait duygu türlerini belirlemektir⁵⁰. Bilişsel teoriye göre, duygusal deneyim durumları kişinin içinde bulunduğu durumu algılamasına ve değerlendirmesine bağlıdır. Bir durum, uyarılma halimizi nasıl değerlendireceğimiz hakkında bize işaretler verir. Beyin korteksi, hangi duyguları hissedeceğimizi belirlemek için durum hakkındaki bilgiler doğrultusunda fiziksel değişiklikleri değerlendirir. Bu süreç Şekil 2’de gösterilmiştir.

⁵⁰ D. C. Edwards, 1999, s.125.

Şekil 2: Bilişsel Teoriye göre duyguların oluşumu

Kaynak: C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.377.

Temel duyguların neler olduğunun ve duyguların nasıl oluştuğunun yanında insan beyninin nasıl çalıştığı ve davranışların nasıl gerçekleştiği de geçmişten günümüze kadar büyük merak uyandırmıştır.

1.1.3. İnsan Beyni ve Duygular

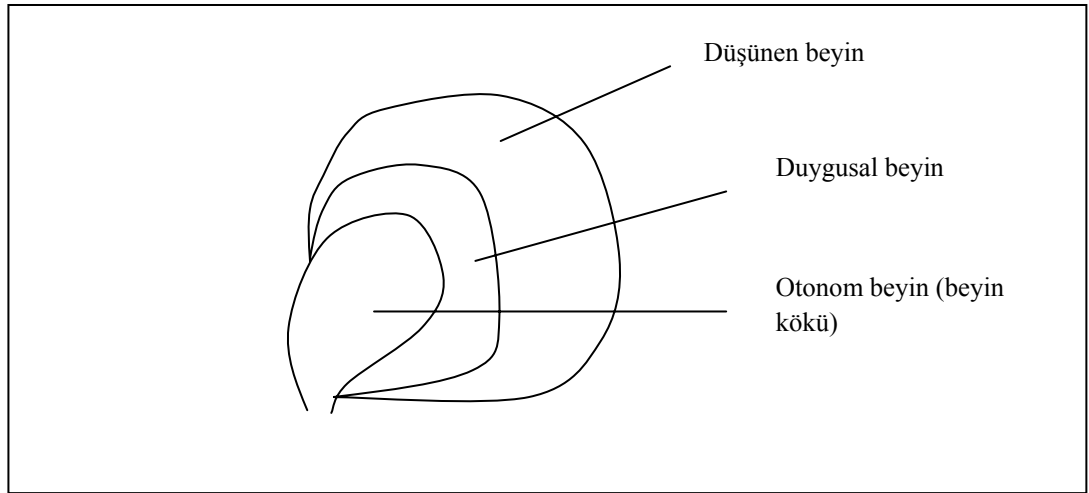
İnsan beyni evrim süreci boyunca içten dışa doğru gelişmiştir⁵¹. Beynin evrimsel gelişimi duyuşsal, duygusal ve düşünsel aşamalardır⁵². Beyin üç temel katmandan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, otonom beyindir. Düşünmek ya da öğrenmek yetilerine sahip olmayan bu kök beyin temel hayati işlevleri düzenler⁵³. Bu beyin nefes alma, kalp atışını sağlama gibi fonksiyonlardan sorumludur. Bu fonksiyonlar otomatik olarak gerçekleşir. Beynin diğer bir alanı limbik sistem ya da duygusal beyindir ve amigdala ile hipokampı içerir. İnsan evrimi sürecinde limbik sistem otonom beyinden sonra gelişmiştir. Limbik sistem, duygusal verilerin ve duygusal hafızanın deposudur. Yaşam boyunca olmuş herşey limbik sistemde kayıtlıdır ve bu bilgi yaşamın sürdürülebilmesi için çok önemlidir. Limbik sistem

⁵¹ D. Goleman, **Duygusal Zeka: Neden IQ'dan Daha Önemlidir**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2004, s.25-26.

⁵² H. Aktaş, 2004, s.18.

⁵³ D. Goleman, 2004, s.25-26.

sayesinde iki şeyi hatırlanır; hipokampda depolanmış olan bir olaya ilişkin ayrıntılar ve amigdalada depolanmış olan bu olay sonrası oluşmuş hisler. Evrim sürecinin devamında bilişsel tepkilerin merkezi olarak korteks gelişmiştir. Korteks, mantıklı düşünceden sorumludur. Burada veri ve bilgiler saklanır, analiz edilir⁵⁴. Düşünen beyin, duygular aracılığıyla algılananları biraraya getirip anlaşılır kılan merkezlerden oluşur. Hissedilenlere düşünceyi katar. Düşünen beyinin duygu merkezlerinden gelişmiş olması, ikisi arasındaki ilişkiyi aydınlatmaktadır. Duygusal beyin düşünen beyinden çok daha önce var olmuştur⁵⁵. Beynin evrim süreci Şekil 3'teki gibi gösterilebilir:

Şekil 3: Beynin evrimi: Üç fonksiyonel katman

Kaynak: E. A. Sterrett, *The Manager's Pocket Guide to Emotional Intelligence*, Massachusetts, HRD Press, 2000, s.12

Doğumdan itibaren bütün anıları saklayan duygusal beyin geçmiş deneyimlerden öğrenmeye yardımcı olur. Düşünen beyin problem çözmeye, karar almaya, yeni fikirler üretmeye yarayan düşünme fonksiyonun kullanılmasını sağlar.

⁵⁴ A. B. Lynn, *The EQ Difference*, New York, Amacom, 2005, s.23-25.

⁵⁵ D. Goleman, 2004, s.25-26.

Duygusal beyin ve düşünen beyin, bilginin değişimini sağlayan milyonlarca bağ ile birbirine bağlıdır⁵⁶.

Düşünen beyinden daha hızlı çalışan duygusal beyin⁵⁷, düşünen beyinin bir özelliği olan ölçülü ve analitik düşünmeye olanak tanımaz⁵⁸. Duygusal beyin, düşünen beyin gelen bir sinyali daha analiz edemediği insanı tehlikeye karşı uyarır, vücut alarma geçer ve eyleme hazır hale gelir⁵⁹. Böylelikle acil durumlar karşısında ne yapılacağını ya da nasıl karşılık verileceğini düşünmeye zaman harcamadan tepki göstermek üzere insanı harekete geçirir⁶⁰.

Sahip olunan hiçbir duygu tesadüfen ortaya çıkmış değildir. Sahip olunan tüm duygular, organlar gibi belirli işlevlere sahip olduğu için evrim süreci boyunca varlığını sürdürmüş ve günümüze ulaşmıştır⁶¹. Dolayısıyla insan doğasını duyguların gücünden soyutlayarak anlamaya çalışmak, üzücü bir dar görüşlülüktür⁶². İnsan ve duygu arasındaki bağın incelenmesi duyguların ne kadar önemli olduğunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

1.1.4. Duygular ve İnsan

İnsan baskın duygularının oluşturduğu ve dünyadaki yerini belirleyen bir kalıp içerisindedir⁶³. İnsanlar varoluşlarından bu yana çeşitli duygulara sahip olmuştur. İnsanların baskın duygularının neler olduğu, bu duyguları kontrol etme

⁵⁶ Cook, Sarah, Macaulay, Steve, Change Management Excellence, Kogan, London, s.165-166.

⁵⁷ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 119.

⁵⁸ D. Goleman, 2004, s.362.

⁵⁹ E. A. Sterrett, 2000, s.14.

⁶⁰ T.Ceylan, "Duygusal Zeka", **Klinik Psikiyatri**, 1999, 1, s.12-20, s.14-15.

⁶¹ Ü. Dökmen, 2003, s.107.

⁶² D. Goleman, 2004, s.18.

⁶³ D. M. Gross, **The Secret History of Emotions**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006, s.177.

yetenekleri, duyguları doğrultusunda oluşturdıkları tepkiler insandan insana farklılık göstermekle beraber ortak nokta duyguların insan yaşamını etkilemesidir.

Duygular belirli bilişsel, davranışsal ve psikolojik tepkiler olarak kendini gösterirler ve yeni durumlara uyum için çok önemlidirler. Duygular çevresel uyarıcıların değerlendirilmesi ile ulaşılan sonuçlardan kaynaklanırlar⁶⁴. Duygular, çevrede gerçekte neler olduğunu gösteren uyarı sinyalleridir, karar vermede yardımcı olan çok değerli bilgi kaynaklarıdır, duygular olmadan tercihlerin sonucunda neler hissedileceği bilinemez⁶⁵.

Duygular, düşünceler ve davranışlar sürekli olarak bir etkileşim halindedirler. Kişi duygularını fark edip anlamlandırarak düşüncelerini ve davranışlarını kontrol edebilir. Bu anlamlandırma ve kontrol süreci başarıyla gerçekleştirilebildiğinde kişi davranışları ile diğerlerinin de davranışlarını yönlendirebilir.

Duyguların olmadığı bir yaşam soluktur, duygular yapılan herşeyi renklendirir. Neyin insan için güvenli ya da tehlikeli olduğunu, neyin mutluluğu sağlayacağını ya da neyin üzüntüye, kızgınlığa, depresyona neden olacağını belirlemeyi duygusal tepkiler sağlar. Duygu, günlük yaşamdaki problemlerle başa çıkmak için gerekli olan, kendisiyle ilgili bilgiyi insana sağlar⁶⁶.

Duygular, insanın içinde yükselen, insanı harekete geçiren ve davranışları şekillendiren enerji akımlarıdır, dışa doğru yayılırlar ve başkalarını etkilerler⁶⁷. Duygular bulaşıcıdır, insanlar duygularını bir tür sosyal virüs gibi birbirine bulaştırır⁶⁸.

⁶⁴ J. Denollet ve diğerleri,, 2008, s.3

⁶⁵ S. Holt, 2007, s.29.

⁶⁶ K. T. Strongman, **Applying Psychology to Everyday Life**, England, John Wiley & Sons Ltd, 2006, s.10.

⁶⁷ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 253.

⁶⁸ D. Goleman, s.149.

Duygular geçmişin, deneyimlerin her satır ve dizesini, beden ve akıldan daha fazla içerir. Duygular, insanda kim olduğuna dair bir sezgi oluşturur⁶⁹. Duygular, düşünce ve eylemin güçlü birer örgütleyicisidir. Dahası duygular belirsiz bir geleceği öngörmeye ve eylemleri buna göre planlamada yardımcı olan merak ve sezgileri uyandırır⁷⁰.

Duygular yapıcı bir biçimde yönlendirildikleri zaman zihinsel performansı arttırırlar. Bilişsel zeka testlerini düzenleyen insanların deneklere sıcak yaklaştıkları zamanlarda, deneklerin test puanlarının daha yüksek olduğu bir araştırma ile ortaya koyulmuştur⁷¹. Başkaları ve kendimiz hakkında ne hissettiğimiz yoğunlaşma, hatırlama, düşünme ve kendimizi ifade etme becerimizi etkiler⁷². Duygular yaratıcılığı, işbirliğini ve sorumluluk almayı harekete geçirir⁷³.

Gereğinden fazla duygunun, mantık yürütme sürecini karıştırdığı doğru olmakla beraber, işle ilgili çoğu durumda tam tersi çok daha büyük bir problem yaratır; gereğinden az duygu, mantık yürütmeyi engeller ya da felce uğratar⁷⁴. Duygusal ihtiyaçlarınızı gözardı ederseniz, ilgisizlikten kendi kendinizi yok edersiniz⁷⁵.

Duygular doğuştan ne iyi ne de kötüdürler. Farklılık bizim onların ürettikleri enerjiye dayanarak yaptıklarımızdan ortaya çıkar⁷⁶. Kronik kaygı, uzun süreli üzüntü ve kötümserlik, sürekli gerginlik ya da düşmanlık, kuşkuculuk gibi duyguları yaşayan kişilerde astım, baş ağrıları, ülser, kalp rahatsızlığı gibi hastalıklara

⁶⁹ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s.xxxiv.

⁷⁰ ibid, s. xli.

⁷¹ ibid, s. xli.

⁷² S. Holt, Svetlana, 2007, s.40.

⁷³ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. xxxix.

⁷⁴ İbid, s. 254.

⁷⁵ M. Phillips, 1999, s.322.

⁷⁶ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 15.

yakalanma olasılığı ikiye katlanır. Dolayısıyla rahatsız edici duygular sağlık açısından büyük bir tehdittir⁷⁷. Duyguları kontrol edemeyişin bedeli duyguları tamamen yadsımak, onları yok saymak olmamalıdır⁷⁸. İnsan gereğinde öfke, korku, üzüntü gibi olumsuz duyguları düşüncesinin üretkenliğini arttırmak için kullanabilir⁷⁹. Çok sayıdaki duygu içerisinde olumsuz oldukları düşünülen duyguların oluşmasını engellemeye çalışmak, kişilerin kapasitelerini sınırlandırmalarına yol açabilmektedir.

Duygu, dinamik biçimde kullanıldığında insanı arzu ettiği hedeflere götürecek ve yaşamında daha iyi yönde değişiklikler gerçekleştirecek olan bir güçtür⁸⁰. İnsanlar duygusal dünyasını tanıdıkça yaşamlarına daha kolay yön verirler. Duygularını tanıyamayanlar en olumlu duygulardan bile yaşamlarında olumsuz etkilenirler; oysa duyguların oluş, işleyiş doğasını tanıyanlar en olumsuz duyguları bile kendisi ve çevresi lehine dönüştürebilirler. Bu insanlar duygusal yaşamlarını nasıl denetleyebileceklerini bilirler⁸¹. Extremera ve Pablo araştırmalarında duygularını tanıyan insanların yaşam tatminlerinin daha yüksek olduğunu sonucunu bulmuşlardır⁸². Duyguları tanıma, bir yandan o anın duygusal rüzgarlarına kapılmamak için dikkatli ve disiplinli olmayı, bir yandan da duygularımızı kabul edip, onlara saygı duymayı gerektirir⁸³. Duygularını tanıyamayan insanlar düşüncelerini netleştirememeye, yaptıkları faaliyete yoğunlaşamama, darboğazlarda mantıklı davranamama gibi sorunlarla karşılaşabileceklerdir.

⁷⁷ D. Goleman, 2004, s.216.

⁷⁸ A. Kocayörük, **Duygusal Zeka Eğitiminde Drama Etkinlikleri**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım no:644, 2004, s.18.

⁷⁹ U. Çakar, Y. Arbak,2004, s.35.

⁸⁰ M. Phillips, 1999, s.327.

⁸¹ H. Aktaş, 2004, s.3.

⁸² N. Extremera, Natalio, P. F. Berrocal, “ Perceived Emotional Intelligence and Life Satisfaction: Predictive and Incremental Validity Using the Trait Meta-Mood Scale”, **Personality and Individual Differences**, 2005, S.39, s.937–948.

⁸³ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 51.

Sun Tzu'nun "The Art of War"⁸⁴ başlıklı eserinde söylediği gibi; "Başkalarını ve kendini bilersen yüz kez savaşsan bile yenilmezsin. Başkalarını bilmeyip, kendini bilersen bir kazanır, bir kaybedersin. Hem başkalarını, hem de kendini bilmezsen her savaşta kaybedersin"⁸⁵.

1.2. Zeka Kavramı

1921 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçları, akademisyenlerin zekayı oluşturan temel yetenekler olarak problem çözme-karar verme gibi üst düzey yetenekleri, öğrenebilme yeteneğini ve çevreye uyum yeteneğini gördüğünü göstermektedir. Aynı araştırmanın 1986 yılındaki tekrar yapılmasının ardından bulunan sonuçlar ise, zekayı oluşturan yeteneklerin üst düzey yetenekler, kültür tarafından değer verilen yetenekler ve yönetici süreçler olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlardan anlaşılabilceği gibi, zeka tanımı üst düzey yetenekler gibi temel bir yeteneği içerse de diğer boyutları açısından zaman içinde büyük farklılıklar göstermiştir. Benzer şekilde, zeka kültürel değerlerden etkilenmekte ve farklılaşmaktadır. Batı kültüründe; hızın zekanın temel bir ögesi olduğu düşünülürken, Çin kültüründe ise kişinin kendini tam olarak bilebilmesi zekanın temeli olarak değerlendirilmektedir⁸⁶.

⁸⁴ M.Ö. 6. yüzyılda yazılmış askeri taktikler ve savaş üzerine bir çalışmadır. Her biri savaşın farklı bir yüzünü anlatan 13 bölümden oluşur ve askeri strateji ve taktiğin temel kitabı olduğu kabul edilir. *Savaş sanatı* strateji üzerine yazılmış en eski ve en iyi çalışmalardan biridir ve askeri konularda ve ötesinde tarih boyunca çok büyük etkisi olmuştur. 20. yüzyılın sonlarından itibaren ekonomi ve işdünyasında da kullanılmaktadır; http://tr.wikipedia.org/wiki/Sava%C5%9F_Sanat%C4%B1).

⁸⁵ S. M. Latour, B. C. Hosmer, "Emotional Intelligence", **Air&Space Power Journal**, 2002, S.27-35, s.27.

⁸⁶ W. A. Rau, "The Relationship of Emotional Intelligence Test Scores to Job Performance Evaluation Scores in the Management Group of a Health Care Organization", Medical University of South Carolina, 2001'den aktaran U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.26.

Philip Vernon'a göre, zeka çok yönlü düşünme yeteneğini ya da zihinsel etkenliği ifade eder. Boring'e göre zeka, zeka testlerinin ölçtüğü şeydir⁸⁷.

En çok alıntılanan tanım ise, Wechsler'in tanımıdır. Wechsler'e göre zeka, kişinin amaçlı hareket etme, mantıklı düşünme ve çevresiyle etkili bir şekilde başa çıkma yeteneklerinin toplamıdır⁸⁸.

Ulrich Neisser, bir insanın zekasının temelde zeki insanlara olan benzerliğinin bir fonksiyonu olduğunu belirtmiştir. Neisser'e göre, zekanın tek bir tanımı yeterli olmaz, çünkü tek bir özellik zekayı tanımlamaz. Neisser'in bu yaklaşımından hareketle, Sternberg insanlar tarafından zekice olarak değerlendirilen davranışların listesini oluşturmuşlardır. Bu zeki davranışlar Sternberg tarafından üç farklı gruba ayrılmıştır; problem çözme yeteneği, sözel yetenek, sosyal zeka. Zeka tanımlarına bir başka eleştiri de Stephen Ceci tarafından getirilmiştir. Ceci, başarılı kumarbazların eğitimli matematikçilerin geliştirmek için çok çaba harcaması gerekebilecek olan karmaşık algoritmalar kullandıklarını ispat etmiştir. Bu insanların zekalarının geleneksel zeka görüşüne göre çok yüksek olması beklenir ama ölçüldüğünde zeka düzeyleri ortalama olarak bulunmuştur⁸⁹.

Uzun yıllardır üzerinde araştırmalar yapılmasına rağmen zeka hâlâ karmaşıklığını korumaktadır. Zekaya, zekanın kapsamına ve zekayı ölçmeye yönelik olarak yapılmış olan araştırmalar çok sayıdadır. Ancak, özellikle bazı bilim insanlarının bu alandaki gelişmelere yapmış oldukları katkılar öne çıkmaktadır.

Francis Galton, entellektüel beceri (toplumdaki pozisyonca belirlenen) ile kronometrik ölçütler (zamanlanmış performanstan türetilen) ve antropometrik ölçütler (kişilerin fiziksel özelliklerince belirlenen) arasındaki bağlantının kurulması

⁸⁷ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.87.

⁸⁸ P. Salovey, J. Mayer, 1990, s.186.

⁸⁹ G. Matthews ve diğerleri, s.88-89.

çalışmalarının öncüsüdür. Galton ayrıca, bireysel farklılık çalışmalarında korelasyon kavramını kullanmaya başlamıştır⁹⁰.

Okul çağındaki bütün çocukların okula kaydolmasına dair bir kanun çıkaran Fransız hükümeti, öğrencilerin bazılarının müfredata uyum sağlayamaması ve özel sınıflar oluşturulması gerekliliği sorunlarını giderebilmek için 1904 yılında Alfred Binet ve birkaç bilim insanını görevlendirmiştir⁹¹. Binet, Galton tarafından kullanılan analizleri inceledikten sonra bir zeka testi geliştirmiştir⁹². Binet, Galton'dan farklı olarak zekanın özelliklerini ortaya koymaya çalışmamış, zekayı ölçecek ilk psikometrik test üzerine odaklanmıştır⁹³. Bugünkü anlamıyla ilk zeka testini okul çocukları için geliştiren Binet, zekayı “iyi akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendini eleştirme kapasitesi” olarak tanımlamıştır⁹⁴. Stanford-Binet testi geniş ölçüde sözel yeteneklere dayandığı için çocukların bu yeteneklerin gelişmesi için eşit fırsattan yararlandıkları varsayımına dayanır. Test, sözel bir özrü olan çocuğun gerçek zekasını yansıtmaz⁹⁵.

Charles Spearman faktör analizini geliştirmiştir. Spearman zekayı açıklayacak teoriler dizisini oluşturmaya yönelik ilk çalışmaları yapmıştır. Faktör analizi aracılığıyla zekayı tanımlayacak bir model oluşturma çalışmaları, insanların bilişsel yetenekleri konusunda yapılan araştırmalara son derece etki etmiştir⁹⁶. Spearman'a göre genel zeka faktörü (g) yetenek hiyerarşisinin en tepesindedir ve bir kişinin genel problem çözme yeteneğini, çeşitli bilişsel görevlerdeki iyi

⁹⁰ İbid, s.84.

⁹¹ D. G. Myers, **Exploring Psychology**, Fourth Edition, New York, Worth Publishers, 1999, s.289.

⁹² G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.84.

⁹³ D. A. Boyce, “The Correlation of Emotional Intelligence, Academic Success, and Cognitive Ability in Master’s Level Physical Therapy Students”, Spalding University, 2001, s.9.

⁹⁴ B. Aydın, **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**, 2. Baskı, İstanbul, Atlas Yayın Dağıtım, 2005, s.89.

⁹⁵ C. T. Morgan, **Psikolojiye Giriş**, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları No:1, 14. Baskı, Ankara, 2000, s.292.

⁹⁶ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.84-85.

performansını ifade eder⁹⁷. Spearman genel zekanın okulda başarılı olmaktan denizde gemi kaptanlığı yapmaya tüm zeki davranışların temelini oluşturduğunu düşünmektedir⁹⁸. Spearman zekanın genel zihinsel enerji olduğunu ve zihinsel enerjinin de her eylemin kaynağı olduğunu ileri sürmüştür. Spearman'a göre, bir alanda parlak olan insanlar genellikle diğer alanlarda da parlaktır. Zeki insanlar daha çabuk anlarlar, sağlıklı kararlar alırlar⁹⁹.

Amerikalı psikolog L. L. Thurstone, Spearman ile aynı fikirde değildir. Thurstone'a göre zeka, farklı yedi zihinsel yetenekten oluşur; mekansal yetenek, algılama hızı, sayısal yetenek, sözsel anlam, hafıza, kelime akıcılığı ve mantık. Spearman'ın aksine, bu yeteneklerin birbirinden bağımsız olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, bu yeteneklerden birinde üstün olan bir kişi diğerlerinden birinde zayıf olabilir. Thurstone'a göre, bu yedi temel yetenek biraraya gelerek genel zekayı oluşturur¹⁰⁰.

Sternberg üç aşamalı bir zeka teorisi geliştirmiştir. Sternberg'e göre, insan zekası çok çeşitli yetenekleri kapsamaktadır. Bu yetenekler yaşamın çoğu alanında insanın etkililiğini belirler. Bu teori üç temel zeka türü olduğunu belirtir; kavramsal, yaratıcı ve bağlamsal zeka. Kavramsal zeka, yeni bilgi edinme, görevleri etkili şekilde tamamlama ve bir şeyler yapmayı öğrenme yeteneğidir. Yaratıcı zeka, yeni görevlere uyum sağlama, yeni durumlarda etkili davranma, yeni fikirleri kullanma, içgörü kazanma yeteneğidir. Bağlamsal zeka, kişinin güçlü yanlarından faydalanma, zayıf yanlarını düzeltme yeteneğidir. Bu zeka türünde üst düzeydeki kişiler yeteneklerinin çoğunu yeteneklerine uygun durumları aramakta kullanırlar. Bu

⁹⁷ S. D. Newman, M. A. Just, "The Neural Bases of Intelligence", R. J. Sternberg, J. E. Pretz (eds.) içinde, 2005, s.88.

⁹⁸ D. G. Myers, 1999, s.291.

⁹⁹ C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.315-318.

¹⁰⁰ İbid, s.315-318.

durumları yeteneklerini gösterebilecek ve geliştirebilecek şekilde biçimlendirebilir ve yeteneklerine daha uygun yeni durumları ne zaman arayacaklarını bilirler¹⁰¹.

Beyin araştırmaları giderek bize zeka ile ilgili daha fazla veri sunmakta ve bu yeni veriler zekanın çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Çok boyutlu olması, zekanın ölçülmesinin de daha karmaşık olacağını düşündürmektedir¹⁰². Psikologlar zekanın kapsamını, daha belirli yetenekleri içeren ve daha kontrol edilebilir olan parçalara ayırmaya yönelmişlerdir¹⁰³. Zekanın bu doğrultuda ele alınması, zeka araştırmalarının çeşitli duygusal yetenekleri de içermelerini sağlamıştır. Böylelikle zaman içerisinde duygusal zeka teorisinin oluşmasına zemin hazırlanmıştır¹⁰⁴.

Thorndike, zekayı üç ana sınıfa ayırmıştır; soyut zeka (fikirleri anlama ve yönetme yeteneği), mekanik zeka (somut amaçları anlama ve idare etme yeteneği), sosyal zeka (insanları anlama, yönetebilme ve sosyal ortamlarda akıllıca davranabilme yeteneği)¹⁰⁵. Thorndike bu zeka türlerinin de ölçülmesi gerektiğini belirtmiş, bu konuda çalışmalar yapmış ve böylelikle de çoklu zeka ile duygusal zekaya bir zemin hazırlamıştır.

Gardner, Thurstone ile benzer şekilde zekanın birbirlerinden bağımsız birçok ayrı yetenekten oluştuğu görüşündedirler. Kaç ayrı zeka olduğunu tam olarak belirlemek güçtür, ancak Gardner yedi ayrı zeka belirlemiştir: Mantıksal-matematiksel zeka, mekansal zeka, dilsel zeka, müzik zekası, bedensel zeka, kişilerarası zeka ve içsel zeka. İlk üç zeka türü Thurstone'un temel zihinsel yeteneklerinden beşine benzerdir; mantık, sayısal, sözel, mekansal ve kelime akıcılığı yetenekleri. Üstün müzik yeteneği, müzik dehaları gibi müzikte özel

¹⁰¹ C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.315-318.

¹⁰² A. Kocayörük, 2004, s.10.

¹⁰³ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.59.

¹⁰⁴ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.30.

¹⁰⁵ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.62.

yetenekli ender kişilerde görülür. Bedensel yetenekler başarılı sporcuların ve dansçıların özelliğidir. Öğretmenler ve anne babalar gibi diğer insanları anlamada ve iletişim kurmada yetenekli olan kişiler kişilerarası zekaya örnektir. İçsel zeka ise, kendini anlayan ve bu bilgileri amaçlarına ulaşmada etkili olarak kullanabilen kişiler için sözkonusudur¹⁰⁶. Gardner, çoklu zekayı şöyle açıklar: Zeka, değişen dünyada yaşamak ve değişimlere uyum sağlamak amacıyla her insanda kendine özgü biçimde bulunan yetenekler ve beceriler bütünüdür. İnsanların sahip oldukları zeka alanlarının herbiri yaşamak, öğrenmek ve insan olmak için kullanılan etkili birer araçtır. Her insanın aktif olarak kullandığı, kendine özgü zeka alanı vardır. Yaşamda hiçbir etkinlik, tek bir zeka alanı içermez. Yapılan basit işlerde bile farklı zeka alanı kullanılır. Zeka; kalıtım, yetenek, kültür, çevre ve deneyim bileşenleriyle biçimlenir ve geliştirilebilir¹⁰⁷. Başlangıçta yedi zeka türü olduğunu belirten çoklu zeka teorisi, sonradan doğal zekanın da eklenmesiyle zekanın sekiz türü olduğunu ifade etmektedir.

Zeka alanları genellikle üzerinde çalıştıkları bilginin türüne göre birbirlerinden ayrılır. Örneğin, dilsel zeka kelimeleri, cümleleri, paragrafları anlama yeteneğini içerirken, algısal zeka şekilleri görme, resmin eksik parçalarını bulma, yapbozun parçalarını biraraya getirme yeteneğini içerir¹⁰⁸. Gardner'a göre, her insanın bir ya da birkaç zeka alanı, diğerlerinden daha gelişmiş olabilir. İnsanın zayıf olan zekası, onu geliştirme fırsatı tanınırsa, belli bir süre sonra o kişinin baskın zekası haline gelebilir¹⁰⁹.

¹⁰⁶ C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.315-318.

¹⁰⁷ G. Yılmaz, S. Fer, 2003, s.235.

¹⁰⁸ J. Mayer ve diğerleri, 2004, s.198.

¹⁰⁹ G. Yılmaz, S. Fer, 2003, s.235.

Zekaya ilişkin yaklaşımları karşılaştırmak gerekirse; Spearman'ın göre insanlar, genel zeka olarak adlandırılan zihinsel enerji bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedir. Spearman'ı izleyen Thurstone, zihinsel yeteneklerin yapısını Spearman'dan daha ayrıntılı olarak saptamaya çalışmıştır. Sternberg ve Gardner ise, en etkili iki çağdaş teorisyen olarak ortaya çıkmaktadırlar. Teorileri benzerlikler taşır ve her ikisi de yeteneklerin gerçek dünyadaki yaşamla bağlantılarını vurgular. Aralarındaki benzerliklere karşın bu iki kuram bazı temel açılardan farklıdır. Sternberg, zekanın farklı yönlerini ölçmek için zihinsel testler geliştirmede büyük başarı göstermiştir. Buna karşın Gardner belli zeka türlerinin belirli kişilerde nasıl geliştiğini incelemiştir¹¹⁰.

Sparrow zeka hakkında dört yanlış inanış olduğunu belirtmiştir¹¹¹:

- Zeka düşük ya da yüksek düzeyde sahip olduğumuz, tek bir faktöre bağlı bir kavramdır: Gardner zekanın bölünmez tek bir faktöre bağlı olmadığını bir faktörler demeti ile ilişki olduğunu ifade etmiştir.
- Zeka sabittir, yaşam boyunca aynı düzeyde kalır: Bilişsel zeka yirmili yaşlar civarında en üst düzeye çıkar ve bundan sonra azalmaya başlar.
- Bilişsel zeka yaşam başarısını belirler: Yüksek bilişsel zeka düzeyine sahip bazı insanların başarısızlıklarla dolu yaşamları, araştırmalar sonucu yaşam başarısını etkileyen başka faktörlerin olduğunun bulunması, yaşam başarısının sadece bilişsel zeka düzeyine bağlı olduğu düşüncesini çürütmüştür.

¹¹⁰ C. G. Morris, A. A. Maisto, 2002, s.319.

¹¹¹ T. Sparrow, A. Knight, **Applied EI**, San Francisco, Jossey-Bass, 2006. s.13-24.

- Zekanın ve düşünmenin, duygularla bir ilgisi yoktur: Sinirbilimindeki gelişmeler düşünen beyin ile duygusal beyin arasındaki bağları ortaya koymuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

DUYGUSAL ZEKA

Eğer kişisel mükemmeliyete ulaşmak istiyorsak duygusal zeka hangi yol boyunca gitmemiz gerektiğini bize gösterir. Bu seyahat duygusal zekanın temel prensiplerini anlamakla başlar¹¹².

2.1. Duygusal Zeka Kavramının Gelişimi

Duygusal zeka kavramının gelişimi, insanların bir konuyla ilgili başarılarını ölçmek için kullanılan genel ölçüm testlerinden (üniversite seçme sınavları, IQ testleri vs.) başarılı olanlardan bir çoğunun, gerçek yaşamda başarısız olduklarının belirlenmesiyle başlamıştır¹¹³. Duygusal zeka, gerçekten akıllı insanların yaşamlarını ve kariyerlerini mahvedecek şeyleri nasıl yapabildiğini anlamamıza yardım eder¹¹⁴.

Kişinin mutlu olmasının ve memnuniyet duymasının sırrı nedir? Filozoflar antik çağlardan beri bu sorunun yanıtını aramaktadırlar. Psikoloji alanındaki gelişmeler bilimsel bir yanıtı ulaşma umudunu arttırmaktadır. Günümüz psikologları, insanın kendisinin ve başkalarının duygularını anlayabilmesinin mutlu bir yaşamın anahtarı olduğunu belirtmektedirler¹¹⁵.

Başarının genel zeka ile ilişkisi üzerine literatürde birçok tartışma vardır. Ama tartışılmayan, genel zekanın bir insanın ne kadar başarılı olacağını öngörüsü

¹¹² M. Brearley, “ The Emotionally Intelligent School”, **Management in Education**, C.20, S.4, s.30-31, s.30.

¹¹³ E.A. Cumming, “An Investigation into the Relationship Between Emotional Intelligence and Workplace Performance: An Exploratory Study”, Presented Paper. Lincoln University 2005’den aktaran S. Gürbüz, M. Yüksel, “Çalışma Ortamında Duygusal Zeka: İş Performansı, İş Tatmini, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ve Bazı Demografik Özelliklerle İlişkisi”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 2008, 9, (2), S.174-190, s.176.

¹¹⁴ C. L. Kemper, “EQ vs. IQ”, **Communication World**, October-November, 1999, S.15-19, s.19.

¹¹⁵ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.3.

için gözönünde bulundurulması gereken tek faktör olmadığıdır¹¹⁶. Zekanın birden çok türünün olduğunun anlaşılması ve sosyal zekanın önemli bir unsur haline gelmesi ile insanın başarısında farklı zekaların etkililiğini gündeme getirmiştir¹¹⁷.

Duygusal zeka konusunda yapılan araştırmaların merkezinde, duyguların insan davranışlarında (harekete geçme, yardımlaşma, iletişim) önemli bir işleve sahip olduğu düşüncesi yer almaktadır¹¹⁸.

Duygularımızın her an her yerde olması demek bizim de hayatın her alanında duygusal zekamıza başvurmamız anlamındadır. Öyleyse duygusal zeka, hayatın tüm alanlarını kapsamaktadır¹¹⁹.

Duygusal zeka kavramı ilk olarak 1966 yılında “Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie” adıyla Almanya’da yayınlanan bir dergide “Emotional Intelligence and Emancipation” başlıklı makalede Leuner tarafından kullanılmıştır. Bu makalede düşük duygusal zeka düzeylerine sahip oldukları varsayılan ve sosyal rollerini reddeden kadınlar anlatılmaktadır. İngilizce bilimsel eserlerde ise duygusal zeka kavramı ile ilgili olarak Payne’nin 1986 yılında hazırlamış olduğu yayınlanmamış doktora tezinde kullanılmıştır¹²⁰. Payne “A Study of Emotion: Developing Emotional Intelligence; Self-integration; Relating to Fear, Pain and Desire” başlıklı tezinde medeni dünyada duyguların yoğun olarak bastırılmasının duygusal gelişimi engellediğini, insanı duygusal bilmezliğe götürdüğünü ifade etmiştir¹²¹.

¹¹⁶ M. Hançer, A. Tanrısevdi, “Sosyal Zeka Kavramının Bir Boyutu Olarak Empati ve Performans Üzerine Bir İnceleme”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003, C.27, S.2, s.211 – 225, s.212.

¹¹⁷ M. A. Arıcıoğlu, 2002, s.2.

¹¹⁸ J. J. Gross, O. P. John, “Wise Emotion Regulation”, L. F.Barrett, P. Salovey (Eds.) içinde, 2002’den aktaran Gürbüz, S. Gürbüz, M. Yüksel,2008, s.178.

¹¹⁹ A. Kocayörük, 2004, s.7.

¹²⁰ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.10.

¹²¹ D. A. Boyce, 2001, s.18.

Duygusal zeka kavramı psikoloji literatürüne daha önce girmesine rağmen bu kavrama olan genel ilgi Goleman'ın 1995 yılında yayınlamış olduğu kitapla artmıştır¹²².

Duygusal zeka kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Duygusal Zeka Kavramının Gelişimi

1900-1969: Zeka ve duyguların farklı alanlar olarak değerlendirilmesi	Bu dönemde zekayı ölçmeye yönelik psikolojik testler geliştirilmeye çalışılırken, duygu alanında yumurta-tavuk problemi üzerine odaklanılmıştır; fizyolojik tepkiler mi önce oluşur yoksa duygular mı?
1970-1989:Duygusal zekanın ilk işaretleri	Duygu, düşünce etkileşiminin araştırılması, yapay zeka alanındaki gelişmeler, Gardner'ın çoklu zeka teorisinin ortaya çıkışı, beyin üzerindeki araştırmaların duygu ve biliş arasındaki bağlantıları belirlemesi.
1990-1993:Duygusal zekanın ortaya çıkışı	Mayer ve Salovey'in duygusal zeka üzerine makaleler yayınlaması, özellikle beyin biliminde gelişmeler olması
1994-1997:Duygusal zekanın popülerleşmesi ve yaygınlaşması	Goleman'ın "Duygusal Zeka" adlı kitabını yayınlaması ve bu kitabın dünya çapında en çok satan kitap olması, Time Dergisi'nin kapağında "EQ" terimini kullanması.
1998- ... : Duygusal zeka üzerine araştırmalar yapılması ve duygusal zekanın kurumsallaşması	Duygusal zeka kavramında gelişmelerin artması, yeni ölçeklerin geliştirilmesi.

Kaynak: J. D. Mayer, "A Field Guide to Emotional Intelligence" , J. Ciarrochi ve diğerleri (Eds.) içinde, 2001, s.s.5-6.

Duygusal zekanın kavramına bireysel bazda yapılan katkılar ise Tablo 3'te verilmiştir.

¹²² G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.4.

Tablo 3: Duygusal Zekanın Gelişimine Bireysel Katkıları

1920	Thorndike tarafından “sosyal zeka” kavramından ilk kez bahsedilmesi
1940	Zeka katsayısının babası David Wechsler’in bilişsel olmayan yönleri tartışmaya açması
1966	Leunen’in “Emotional Intelligence and Emancipation” başlıklı makalesinin yayınlanması
1974	Claude Steiner’in “duygusal okuryazarlık” üzerine ilk makalesini yazması
1983	Howard Gardner’in çoklu zeka üzerine ilk çalışmasını yayınlaması
1986	Wayne Payne’in yayınlanmamış tezinde “duygusal zeka” terimini kullanması
1990	Peter Salovey ve Jack Mayer’in duygusal zeka teorilerini açıklamaları
1995	Daniel Goleman’ın duygusal zeka kitaplarından ilkinin yayınlaması

Kaynak: T. Sparrow, A. Knight, 2006, s.5.

2.2. Duygusal Zeka Kavramı

Duygu ile zekayı biraraya getiren ve bu özelliğinden dolayı melez bir kavram olarak nitelendirilebilen duygusal zeka kavramı bazılarınca tezat bir kavram olarak değerlendirilebilir. Bu tezatlık, zeka mantıklı düşünme ile tanımlanırken genel olarak duyguların mantıksız tutkuları ifade ettiği düşüncesinden kaynaklanır¹²³.

Zeka ve duygunun ilişkili olmasının sebeplerinden birisi zihinsel işlevlerde her ikisinin de yer almasından kaynaklanmaktadır. Zihinde yer alan ve doğumdan itibaren oluşan şemalar duygularla çalışmakta ve insan davranışlarının temelinde yatmaktadır¹²⁴. Sinirbilimleri duygu ve bilişi birbirinden farklı ama etkileşim halinde olan, insanın zihinsel yaşamın iki temel parçası olarak görmektedir¹²⁵. Damasio’nun

¹²³ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.7.

¹²⁴ M. Yılmaz, Ş. Şahin, 2004, s.2.

¹²⁵ D. W. TenHouten, 2007, s.132.

beyinleri zarar görmüş hastaların duygusal yaşamları üzerine yaptığı çalışmalar, karar verme ile duygunun bağlantılı olduğunu somut olarak göstermiştir¹²⁶.

Salovey ve Mayer duygusal zekayı “kişinin kendisinin, başkalarının hislerini ve duygularını ayırt edebilme için gözleme ve elde ettiği bilgileri düşünceleri ile davranışları için yönlendirici olarak kullanma yeteneği” olarak tanımlamışlardır¹²⁷. Duygusal zeka, duyguları doğru olarak algılama, düşünceye yardımcı olacak duygulara erişme ve bunları oluşturma, duyguları ve duygusal bilgiyi anlama, bilişsel ve duygusal gelişim için duyguları düzenleme yeteneklerini içerir¹²⁸.

Duygusal zeka, duyguları belirleme ve ifade etme, anlama, kendinde ve başkalarında hem olumlu, hem de olumsuz duyguları dengeleyebilme yeteneğidir¹²⁹.

Duygusal zeka, duyguların gücü ve kavrayışını, insan enerjisi, bilgi ve etki kaynağı olarak sezme, anlama ve etkili olarak uygulama yeteneğidir. Duygusal zeka, kendimizi ve çevremizdekileri daha derin ve kapsamlı anlamayı sağlar¹³⁰.

Duygusal zeka, yönlendirme ya da otoriteden bağımsız olarak doğrudan etki ile ilgilidir. Mantiğa, mantık oluşturma yeteneğine ya da analize dayanmaktan ziyade ilişkilendirme, yenilikler yaratma, öncelikleri belirleme ve duygusal potansiyeli hesaba katacak şekilde davranmakla ilgilidir¹³¹.

Bilişsel zeka, uzun vadeli, stratejik iken, duygusal zeka acil işlemektedir; taktikselidir. Duygusal zeka başarıyı öngörmeye bilişsel zekadan daha fazla yardımcı olur; çünkü o kişinin acil durumlarda bilgiyi nasıl uyguladığını gösterir¹³².

¹²⁶ D. M. Gross, 2006, s.29.

¹²⁷ P.Salovey, J. D. Mayer, 1990, s.189.

¹²⁸ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.197.

¹²⁹ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.3.

¹³⁰ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 377.

¹³¹ İbid, s.249.

¹³² E. Halıçınarlı,,M. T. Bender, Kadında Duygusal Zeka ve Bir Saha Çalışması, s.2, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Emine%20Halicinarli,%20Merih%20Tekin%20Bender.pdf

Bilişsel ve duygusal zeka birbirlerine karşıt değil, birbirinden ayrı yetilerdir. Bütün bireylerde, akıl ve duygusal hassasiyet karışıktır. Aslında bilişsel zeka ve duygusal zekanın bazı yönleri arasında az da olsa bir bağlantı vardır, ancak bu o kadar ufaktır ki, bilişsel zeka ile duygusal zekanın birbirinden bağımsız olgular olduğunu açıkça ortaya koymaktadır¹³³.

Bilim insanları farklı duygusal zeka tanımlamaları yapmış, duygusal zekanın boyutlarını farklı açılardan ele almış ve çeşitli duygusal zeka modelleri geliştirmişlerdir.

2.3. Duygusal Zeka Modelleri

Duygusal zeka modelleri iki ana bakış açısı altında toplanabilir. Birinci bakış açısı, duygusal zekayı duyguları ve düşünceleri birleştiren bir yetenek ya da yetenekler kümesi olarak değerlendirir. Onlara göre, duygusal zeka pratik, sosyal ve kişisel zekayı içeren ve zeka türleri sınıflaması içerisinde yer alan bir kavramdır. İkinci bakış açısı olan karma modeller ise, duygusal süreçlerle iyimserlik ve inatçılık gibi kişilik özelliklerini birleştirir. İş yaşamında ve örgütsel düzenlemelerde çoğunlukla karma modeller kullanılır¹³⁴. Yetenek modeli kişilik özelliklerine değil, duyguların düşünmeyi ve uyum davranışını nasıl kolaylaştırabileceği üzerine odaklanmıştır; insanların nasıl düşündüğü, karar verdiği ve plan yaptığı ile ilgilidir. Karma modellere göre duygusal zeka kişisel özelliklerinin, zihinsel yeteneklerin ve öğrenilebilir yeteneklerin birleşimidir.

Ayrıca teknik olarak “duygusal zeka modeli” olarak nitelendirilmemekle birlikte kişilik ile duygusal yetenekler arasında bağlantı kuran “Ayrımcı Özellik

¹³³ D. Goleman, 2004, s.62.

¹³⁴ S. Holt, 2007, s.27,

Modelleri” de vardır. “Ayrımcı Özellik Modelleri” yüksek duygusal zeka düzeyi ile ilişkili kişilik özelliklerini belirlemeye çalışmaktadır¹³⁵.

Mayer ve Salovey’in modeli yetenek modeli, Goleman, Sawaf ve Bar-on’un modelleri ise karma modellerdir.

2.3.1. Mayer ve Salovey’in Duygusal Zeka Modeli

Mayer ve Salovey’in duygusal zeka hakkındaki düşünceleri farklı zeka türlerine yönelik olarak yapılmış çalışmalardan etkilenmiştir¹³⁶. Mayer ve Salovey, duygusal zeka kavramının bir zeka türü olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan üç koşulu taşıdığını belirtmişlerdir; zihinsel becerileri içermesi, bu beceriler arasında korelasyon olması ve becerilerin yaşla birlikte gelişmesi¹³⁷. Mayer ve Salovey, duygusal zekayı sosyal, pratik ve kişisel zeka türlerini içeren bir zeka sınıflandırmasının elemanı olarak görmektedirler¹³⁸.

Mayer ve Salovey’in duygusal zeka modelinin temelini sosyal zeka kavramı oluşturmaktadır. Sosyal zekayı diğer zeka türlerinden ayıran Thorndike, sosyal zekayı “insan ilişkilerinde akıllıca davranmak için kadınları ve erkekleri, kızları ve oğlanları anlama yeteneği olarak tanımlamıştır. Esas itibarıyla bu tanıma göre, sosyal zeka insanın kendisinin ve başkalarının içsel durumlarını, güdülerini, davranışlarını algılama yeteneği ve elde ettiği bilgiler temelinde bunlara en uygun şekilde karşılık vermesidir¹³⁹. Mayer ve Salovey, temelini sosyal zeka üzerine kurdukları duygusal zekayı, kişinin kendisinin ve başkalarının hislerini ve duygularını gözlemleyebilme,

¹³⁵ http://www.leadershiptextbook.org/Models_of_Emotional_Intelligence

¹³⁶ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.198.

¹³⁷ J. D. Mayer ve diğerleri, “Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for an Intelligence”, **Intelligence**, 1999, 27(4), s.267-298.

¹³⁸ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.197.

¹³⁹ P. Salovey, J. D. Mayer, “Emotional Intelligence”, **Imagination, Cognition and Personality**, 1990, 9, S.185-211, s.187.

bunlar arasında ayırım yapabilme ve elde ettiği bu bilgiyi düşünce ve eylemlerine yol göstermede kullanabilme yeteneği olarak tanımlamışlardır¹⁴⁰. Duygusal zeka ayrıca Gardner'in kişinin kendisi ve başkaları hakkındaki bilgisini içeren zeka türü olarak belirttiği kişisel zekanın da bir parçasıdır¹⁴¹.

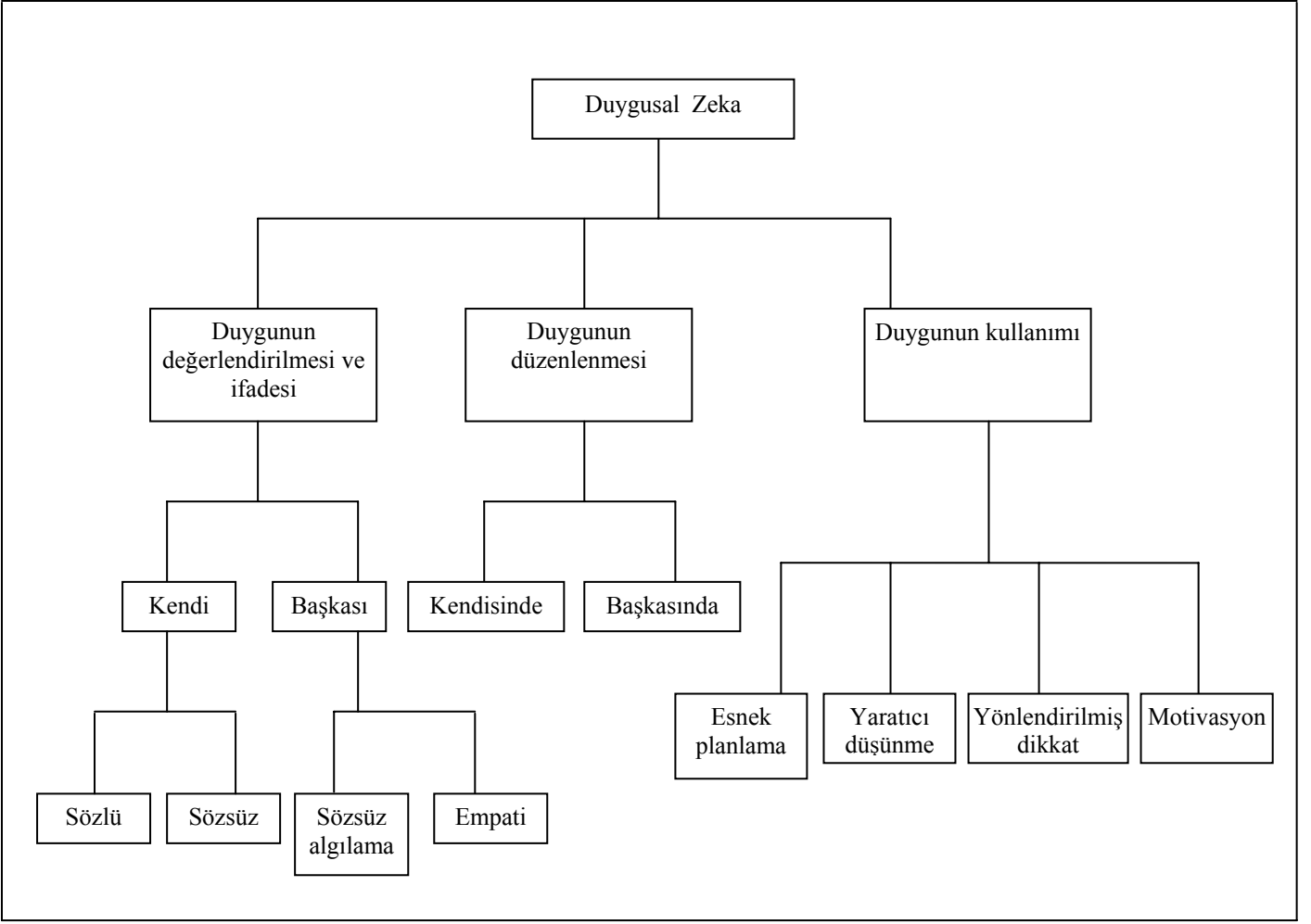
Mayer ve Salovey yaklaşık oniki yıllık süreç içinde duygusal zeka kavramını ortaya çıkarmakla yetinmemiş, bu konuda pek çok çalışma yapmış ve ölçekler geliştirmişlerdir. Diğer duygusal zeka modelleri onların temel varsayımlarından yola çıktığı için kurdukları model duygusal zeka modellerinin temelidir¹⁴².

Mayer ve Salovey duygusal zekayı Şekil 4'teki gibi kavramsallaştırmışlardır.

¹⁴⁰ P. Salovey, J. D. Mayer, 1990a, s.189.

¹⁴¹ P. Salovey, J. D. Mayer, 1990b, s.189.

¹⁴² U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.37.

Şekil 4: Duygusal Zekanın Kavramsallaştırılması

Kaynak: P. Salovey, J. D. Mayer, 1990b, s.190.

Salovey ve Mayer'e göre duygusal zeka, duygunun değerlendirilmesi ve ifadesini, düzenlenmesini ve kullanımını kapsamaktadır. Duygusal zekayı bu şekilde kavramsallaştıran Mayer ve Salovey dört boyutlu bir duygusal zeka modeli geliştirmişlerdir.

Mayer ve Salovey oluşturdukları duygusal zeka modelinin duygusal yeterlilik olarak isimlendirilebileceğini, fakat çerçevelerini zeka üzerine olan tarihsel yazına bağlamak için zeka kavramını seçtiklerini belirtmişlerdir¹⁴³.

Mayer ve Salovey'e göre, duygusal zeka kişiliğin iki temel ögesinin kesişimine işaret eder: bilişsel ve duygusal ögeler¹⁴⁴. Bu model içerdiği bilişsel yaklaşım doğrultusunda duyguları ifade etmek ve yönetmek için insanlarda bulunması gereken zihinsel yetenekler üzerine odaklanmaktadır. Zihinsel yetenek, kişinin, doğruluk, yenilik ya da hız gibi belirli kriterleri karşılayacak şekilde problem çözme gibi psikolojik görevleri yerine getirebilme kapasitedir¹⁴⁵.

Mayer ve Salovey duygusal zekanın, duyguları algılamak, düşünceleri kolaylaştırmak için duyguları kullanmak, anlamak ve yönetmek üzere dört boyutu olduğunu belirtmişlerdir¹⁴⁶.

Birinci boyut olan duyguları algılamak, diğer insanların yüz ve vücut ifadelerinden yararlanarak duygularının farkına varma yeteneğidir. Bu yetenek sözsüz algılama ile duyguların yüz ifadesi, ses tonu ve ilgili iletişim kanalları ile ifadesini kapsar. İkinci boyut, duyguların düşünceye yol göstermesini sağlama yeteneğidir. Bu yetenek, düşünmeyi kolaylaştırmada duygusal enerjiyi kullanma ve farklı şartlar için en uygun duygusal durumları oluşturmayı içerir¹⁴⁷. Üçüncü boyut olan duyguları anlamak, duyguların zaman boyunca olası eğilimlerini değerlendirme

¹⁴³ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.35.

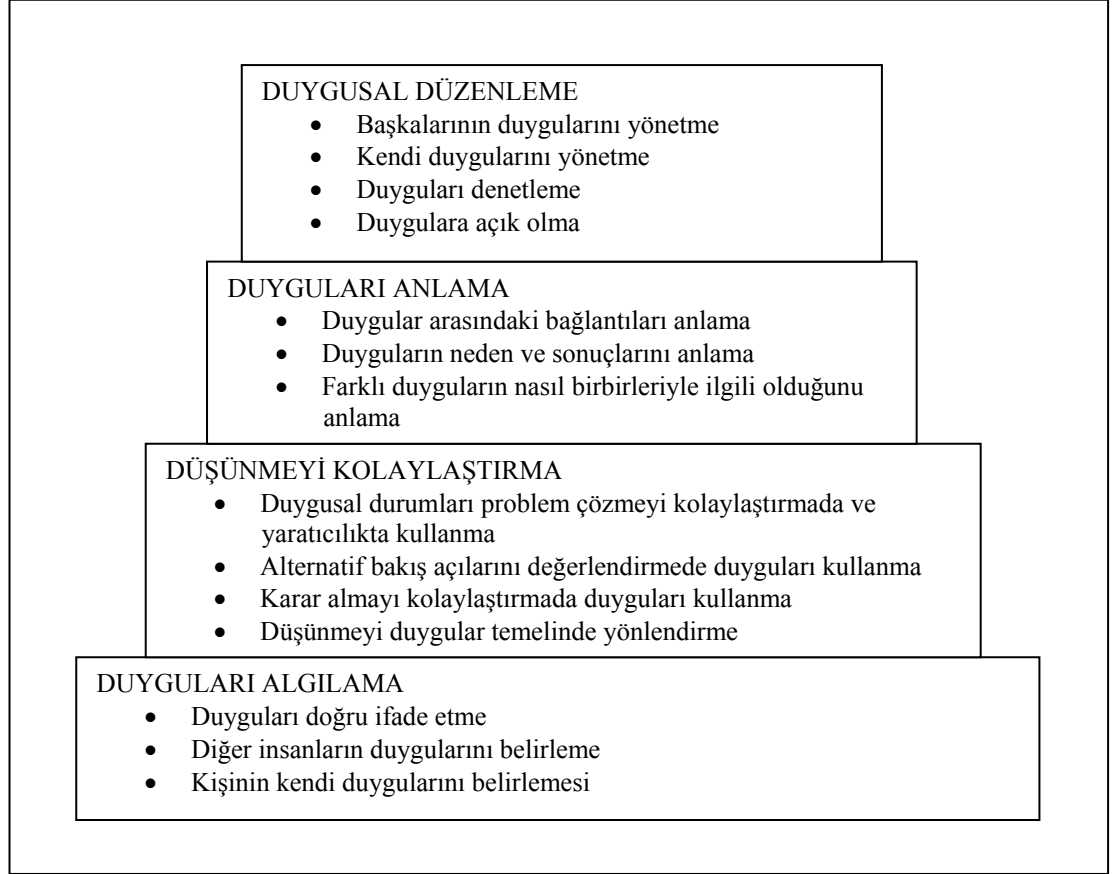
¹⁴⁴ J. D. Mayer, P. Salovey, "Emotional Intelligence and the Construction and Regulation of Feelings", **Applied & Preventive Psychology**, 1995, 4, S.197-208, s.197.

¹⁴⁵ J. D. Mayer ve diğerleri, "Human Abilities: Emotional Intelligence" **Annual Review of Psychology**, 2008, 59, S.507-536, s.510.

¹⁴⁶ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.199.

¹⁴⁷ J. Ciarrochi, J. D. Mayer, "The Key Ingredients of Emotional Intelligence Interventions: Similarities and Differences", J. Ciarrochi, J. D. Mayer (Eds.), 2007 içinde S.144-156.

ve sonuçlarını anlama yeteneğidir. Dördüncü boyut, kişinin amaçları, kendini tanıması, sosyal farkındalığı doğrultusunda duyguları yönetme yeteneğidir¹⁴⁸.

Şekil 5: Mayer ve Salovey'in Hiyerarşik Duygusal Zeka Modeli

Kaynak: D. M. Wiegand, "Exploring the role of emotional intelligence in behavior-based safety coaching", *Journal of Safety Research*, 2007, 38, s.394.

2.3.1.1. Mayer-Salovey-Caruso Duygusal Zeka Ölçeği

Salovey ve Mayer öğrenme ve tecrübeyle geliştirilebilecek duygusal beceriler üzerinde durmuşlardır. Bu alanda yapılacak araştırmalara kolaylık sağlaması açısından Caruso ile birlikte duygusal becerilerin değerlendirilmesine yönelik 1998 yılında "MEIS" (Multifactor Emotional Intelligence Test- Çok Faktörlü Duygusal Zeka Testi) adlı bir duygusal zeka testi ortaya koymuşlardır. 2001 yılında ise, bu test

¹⁴⁸ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.199.

geliştirilerek daha güvenilir hale getirilmiş ve “MSCEIT” (Mayer, Salovey and Caruso Emotional Intelligence Test- Mayer, Salovey ve Caruso Duygusal Zeka Testi) olarak adlandırılmıştır. Geliştirilen bu test duyguların anlaşılması ve yönetilmesi becerilerine ek olarak yüz ifadelerini okuyabilme, duyguların dinamiğini anlayabilme, bireylerarası problemleri çözebilme becerilerini de içermekte ve bunların ölçülmesini sağlamaktadır¹⁴⁹.

MSCEIT her dört boyut için ikişer alt görevden olmak üzere sekiz görevden oluşmaktadır¹⁵⁰. Ölçek dört boyuttan oluşan yirmi yeterliği ölçmektedir.

2.3.2. Goleman’ın Duygusal Zeka Modeli

Daniel Goleman başarılı bir yaşamın geleneksel zekadan çok duygusal zekaya bağlı olduğunu ileri sürmüştür.

Goleman’ın modeli Mayer ve Salovey’in temel yetenek modelinden geliştirilmiş, fakat ondan farklı olarak zihinsel yetenekleri (kişinin kendi duygularının farkında olması) ve diğer özellikleri (kişinin kendini motive edebilmesi) içeren bir karma modeldir¹⁵¹. Duygusal yetenek, bir meta-yetenektir, ham zeka dahil, var olan diğer yeteneklerin ne kadar iyi kullanabileceğinin belirleyicisidir¹⁵². Bu modele göre duygusal zeka, kişisel yeterlik ve sosyal yeterlik olmak üzere iki temel yeterliğin bileşimidir. Bu iki temel yeterlik ve alt boyutları Tablo 4’te gösterilmiştir.

¹⁴⁹ P. Salovey ve diğerleri, “Emotional Intelligence, Personality And The Perceived Quality Of Social Responsibilities”, Personality and Individual Differences, 2003’den aktaran S. Doğan, Ö. Demiral, 2007, s.212.

¹⁵⁰ J. D. Mayer ve diğerleri, 2004, s.200.

¹⁵¹ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.41.

¹⁵² D. Goleman, 2004, s.53.

Tablo 4: Goleman'ın Duygusal Zeka Modeli

Kişisel Yeterlik	Sosyal Yeterlik
Öz farkındalık <ul style="list-style-type: none">Duygusal farkındalıkKendini doğru değerlendirmeÖzgüven	Empati <ul style="list-style-type: none">Başkalarını anlamaBaşkalarını geliştirmeHizmete yönelik olmaÇeşitliliği desteklemePolitik farkındalık
Kendini düzenleme <ul style="list-style-type: none">Kendini kontrolGüvenilirlikVicdanlılıkUyum yeteneğiYenilikçilik	Sosyal Beceriler <ul style="list-style-type: none">EtkilemeİletişimÇatışma yönetimiLiderlikKatalizörü değiştirmeBağlar kurmaİşbirliğiTakım yetenekleri
Motivasyon <ul style="list-style-type: none">Başarı güdüsüBağlılıkGirişimcilikİyimserlik	

Kaynak: D. Goleman, **Working with Emotional Intelligence**, New York, Bantom Books, 2006, s.s.26-27.

Bu modelde duygusal zekayı oluşturan ilk boyut olan öz farkındalık insanın gerektiğinde gerçek duygularına ulaşmasını sağlar. Eğer bu bilgi girişi olmazsa insan duygularını tanımlayamadığı gibi kontrol de edemez. İkinci boyut olan kendini düzenleme, insanın öfkeden aşırı sevince kadar her türlü duygusunu yönetmesidir. Burada yönetmekten kasıt bastırmak değildir. Duyguları bastırmak yalnızca onların daha güçlü bir şekilde tekrar ortaya çıkmasına yol açar. Yapılması gereken duyguları kabullenip onların bizi ittiği anlık tepkilerden uzaklaşmaya çalışmaktır. Üçüncü boyut olan motivasyon; insanın bütün başarısızlıklar, hayal kırıklıkları ve zorluklara rağmen yılmamasıdır. Dördüncü boyut olan empati ise, insanın kendisini diğerlerinin yerine koyup onları anlayabilmesidir. Sempatiden farklı olarak empati, diğer tarafa duyulan bir sevgi değil yapılan tarafsız bir değerlendirmedir. Beşinci boyut olan sosyal beceriler insanın diğer insanların duygularının farkında olmasını, diğerlerinin

duygularını yönetebilmesini ve bu sayede sorunsuz olarak diğerleriyle geçinebilmesini sağlar¹⁵³. Düşük sosyal beceriler, genellikle sosyal soyutlanma ve ruhsal sağlık problemlerini beraberinde getiren akranlarca kabul görmemeye, zayıf dostluklara ve yabancılaşmaya neden olur¹⁵⁴.

Goleman'ın modelindeki yeterlikler kısaca şu şekilde açıklanabilir¹⁵⁵;

- ❖ Kişisel Yeterlik: Bu yeterlikler insanın kendisini nasıl yönettiğini belirler.
 - Öz farkındalık: İnsanın kendi iç durumunu, tercihlerini, kaynaklarını ve sezgilerini bilmesidir.
 - Duygusal farkındalık: İnsanın duygularını ve duygularının etkilerini ayırt etmesidir.
 - Kendini doğru değerlendirme: İnsanın güçlü yanlarını ve limitlerini bilmesidir.
 - Özgüven: İnsanın, kendi değeri ve kapasitesine olan güçlü inancıdır.
 - Kendini düzenleme: İnsanın içsel durumlarını, dürtülerini ve kaynaklarını yönetmesidir.
 - Kendini kontrol: Rahatsız edici duyguları ve dürtüleri kontrol altında tutmaktır.
 - Güvenilirlik: Dürüstlük ve doğruluk ilkelerini korumaktır.
 - Özenlilik: Kişisel performans için sorumluluk almaktır.
 - Uyum yeteneği: Değişimi idare etmede esnekliktir.
 - Yenilikçilik: Alışılmamış fikirler, yaklaşımlar ve yeni bilgi karşısında sakin olmaktır.

¹⁵³ U. Çakar, Y. Arbak, 2003, s.88-89.

¹⁵⁴ R. A. Heydenberk ve diğerleri, "Conflict Resolution and Bully Prevention: Skills for School Success", **Conflict Resolution Quarterly**, 2006, 24, 1, S.55-69, s.57.

¹⁵⁵ D. Goleman, 2006, s.26-27.

- Motivasyon: Amaçlara ulaşmak için rehberlik eden ya da amaçlara ulaşmayı kolaylaştıran duygusal eğilimlerdir.
 - Başarı güdüsü: Bir mükemmellik standardına ulaşmak ya da onu geçmek için çabalamaktır.
 - Bağlılık: Grup ya da örgütün amaçları doğrultusunda olmaktır.
 - Girişimcilik: Fırsatlara göre davranmaya hazır olmaktır.
 - İyimserlik: Engeller ve aksiliklere rağmen amaçları kovalamada ısrar etmektir.
- ❖ Sosyal Yeterlik: Bu yeterlikler insanın ilişkilerle nasıl başa çıktığını belirler.
 - Empati: Başkalarının hislerinin, ihtiyaçlarının ve endişelerinin farkında olmaktır.
 - Başkalarını anlama: Başkalarının hislerine ve bakış açılarına duyarlı olma ve onların endişeleri ile ilgilenmektir.
 - Başkalarını geliştirme: Başkalarının gelişme ihtiyaçlarına duyarlı olma ve onların yeteneklerini desteklemektir.
 - Hizmete yönelik olma: Müşterilerin ihtiyaçlarını önceden görme, fark etme ve karşılamaktır.
 - Çeşitliliği destekleme: Çeşitli nitelikteki insanlar aracılığıyla fırsatları geliştirmektir.
 - Politik farkındalık: Bir grubun duygusal eğilimlerini ve güç ilişkilerini anlama.
 - Sosyal Beceriler: Başkalarında istenen tepkileri oluşturmada becerikliliktir.
 - Etkileme: İkna için etkili taktikler kullanmaktır.
 - İletişim: Dinleme ve inandırıcı mesajlar göndermektir.

- Çatışma yönetimi: Anlaşmazlıkları görüşme ve çözmektir.
- Liderlik: Bireyleri ve grupları canlandırma, onlara rehberlik etmektir.
- Katalizörü değiştirme: Değişimi başlatma ya da yönetmektir.
- Bağlar kurma: Yararlı ilişkiler oluşturmaktır.
- İşbirliği: Ortak amaçlar doğrultusunda başkalarıyla birlikte çalışmaktır.
- Takım yetenekleri: Ortak amaçları koalamada grup sinerjisi yaratmaktır.

2.3.2.1. Duygusal Yeterlik Envanteri

Boyatzis ve Goleman tarafından geliştirilen ölçek, Goleman'ın 1998 yılında kaleme aldığı “İşbaşında Duygusal Zeka” ve yine Goleman'ın Boyatzis ve Mcknee ile 2002 yılında kaleme aldığı “Yeni Liderler” isimli kitaplar temel alınarak hazırlanmıştır. ECI, ECI-2, ECI-U gibi versiyonları olan ölçeğin son geçerli, güvenilir hali ECI-360 olarak bilinmektedir¹⁵⁶. Duygusal yeterlik envanteri, beş boyutta toplanan yirmibeş yeterliği ölçmektedir.

2.3.3. Sawaf'ın Duygusal Zeka Modeli

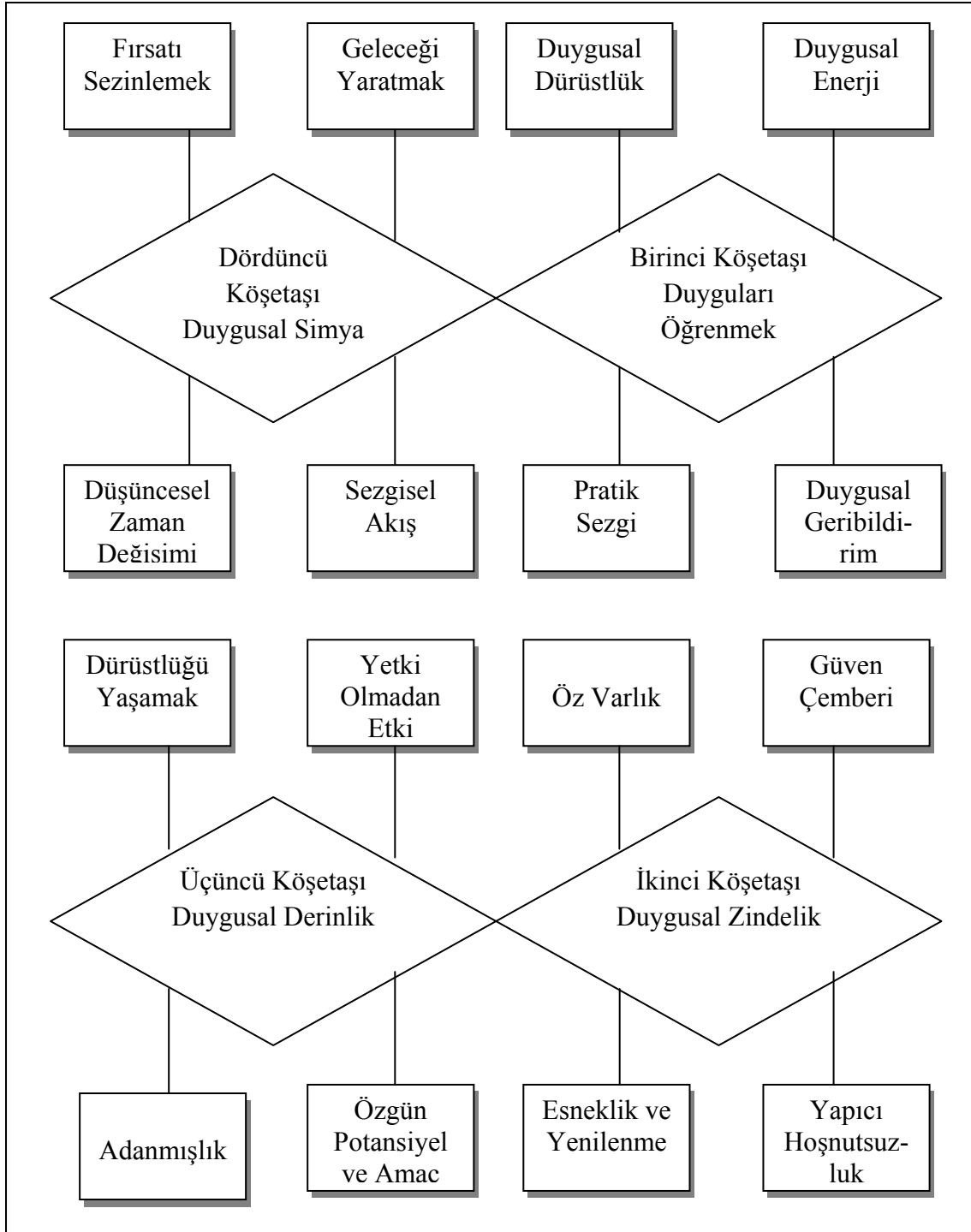
Sawaf duygusal zekayı, duyguların gücü ve kavrayışını, insan enerjisi, bilgi ve etki kaynağı olarak sezme, anlama ve etkili olarak uygulama yeteneği olarak tanımlamıştır¹⁵⁷. Sawaf'ın modeline göre duygusal zekanın “dört köşetaşı” vardır.

Cooper & Sawaf'ın duygusal zeka modeli duygusal zekayı örgüt ortamı içinde irdeleyerek, özellikle duygusal zeka ve liderlik ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bu modelde duygusal zeka, duyguları öğrenmek, duygusal zindelik, duygusal

¹⁵⁶ <http://www.dzeplatformu.org/dzolcek.php>

¹⁵⁷ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s.377.

derinlik, duygusal simya olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır¹⁵⁸. Dört temel boyut ve bu temel boyutların alt boyutları Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6: Duygusal Zekanın Dört Köşetaşı
(R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. Xxxv)

¹⁵⁸ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.39.

Birinci boyut olan duyguları öğrenmek, insanın duygusal potansiyelinin farkında olması ve bunu ilişkilerde değerlendirmesi üzerine kuruludur. Bunun için insan duygusal dürüstlüğe (duygusal gerçeği tarafsız olarak algılama), duygusal enerjiye (kişinin enerjisi ve duyguları arasındaki bağı algılaması), duygusal geri bildirim (duyguların verdiği mesajları algılama) ve pratik sezgiye (duyguları pratik bir şekilde sezebilme) sahip olmalıdır. İkinci boyut olan duygusal zindeliğin oluşması için insan; öz varlığa (insanın duygusal açıdan öz varlığı), güven çemberine (insanın oluşturduğu güven alanı), yapıcı hoşnutsuzluğa (hoşnutsuzlukların yapıcı birer bilgi ve eylem kaynağına dönüştürülmesi), esneklik ve yenilenmeye sahip olmalıdır. Bu boyutun içindeki en ilginç alt boyutlardan birisi yapıcı hoşnutsuzluk boyutudur. Yapıcı hoşnutsuzluk, hoşnutsuzluk gibi olumsuz bir duygudan nasıl yararlı sonuçlar elde edilebileceğini anlatırken, duyguların çift uçlu olduğunu (olumlu ve olumsuz) ve iki uçtaki duyguların da yeri geldiğinde örgüt açısından olumlu sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir. Üçüncü boyut olan duygusal derinlik boyutu ise, insanın içsel amaçlarını tam olarak belirlemesi, bunlara kendisini adanması ve bunu örgütün amaçları ile koordine etmesi, dürüstlüğü yaşaması ve insanlarda yetkisi olmadan etki uyandırması üzerine kuruludur. Dördüncü boyut olan duygusal simya ise; duygusal zekanın insanın potansiyelini ve özellikle yaratıcılığını artıran özelliğine yoğunlaşmıştır. Nasıl simya, değeri düşük olan bir maddeyi daha değerli bir şey haline getirmenin gücüyle, duygusal simya da önem verilmeyen duyguların daha değerli bir hale gelmesi ve onların güçlerinden yararlanma sürecidir¹⁵⁹.

¹⁵⁹ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.39-40.

Sawaf'a göre duygular sürekli içinizde akan ve yaşamınızın her cephesini etkileyen derin süreçleri harekete geçiren enerjiden oluşur. Duygusal zekanızı arttırdığınızda, bu enerjinin biçimini, bu sayede de işinizi, yaşamınızı ve ilişkilerinizi değiştirirsiniz¹⁶⁰.

Cooper & Sawaf'ın modeli zihinsel yeteneklerin yanısıra bunların dışındaki bazı kavramları (geleceği yaratmak gibi) içermekte olduğu için karma bir modeldir¹⁶¹.

2.3.3.1. Duygusal Zeka Haritası

Duygusal zeka haritası yöneticilere ve çalışanlara duygusal zeka düzeylerinin belirlenmesi ve iş performanslarının artırılabilmesi amacıyla çalışmakta olan yetişkinler için geliştirilmiştir.

Duygusal zeka haritası soru formu beş bölüm ve yirmibir ölçekten oluşmaktadır. Her bölümün ve ölçeğin ayrı bir puanlaması bulunmaktadır. Tablo 5'te bu bölümler ve alt ölçekleri belirtilmiştir¹⁶²:

Tablo 5: Duygusal Zeka Haritası Bölümleri ve Alt Ölçekleri

Duygusal Zeka Haritasının Bölümleri	Alt Ölçekleri
Yaşam Çevresi	Yaşamdaki olaylar, iş baskıları, kişisel baskılar
Duyguları Öğrenmek	Duygularının farkında olma, duyguları ifade etme, başkalarının duygularının farkında olma
Duygusal Zeka Yeterlikleri	Niyet, yaratıcılık, esneklik, kişilerarası ilişkiler, yapıcı hoşnutsuzluk
Duygusal Zeka Değerleri ve İnançlar	Şefkat, dış görünüş, sezgi, güven çemberi, kişisel güç, dürüstlük
Duygusal Zeka Sonuçları	Genel sağlık, yaşam kalitesi, ilişki ölçümü, en iyi performans

Kaynak: M. Aksaraylı, I. Özgen, 2008, s.759.

¹⁶⁰ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. xxxiv.

¹⁶¹ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.40.

¹⁶² M. Aksaraylı, I. Özgen, "Akademik Kariyer Gelişiminde Duygusal Zekanın Rolü Üzerine Bir Araştırma", **Ege Akademik Bakış**, 2008, 8(2), S.755-769, s.759.

2.3.4. Bar-On'un Duygusal Zeka Modeli

Dünyanın birçok ülkesinde geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş olan duygusal zeka anketinin düzenleyicisi Haifan Üniversitesinden Dr. Reuvon Bar-On, duygusal zekayı “insanın çevresinden gelen baskı ve taleplerle başarılı şekilde baş edebilmesinde bireye yardımcı olacak, kişisel, duygusal ve sosyal yeterlilik ve beceriler dizini” şeklinde tanımlamaktadır. Duygusal zeka yetenekleri bilişsel zeka yeteneklerinin karşıtı değildir. Gerçek yaşamda bu iki kavram etkileşim halindedir ve birbirini destekler. Reuvon Bar-On, gerçek zeki insani, sadece “cogtelligent” (bilişsel zekaya sahip) değil aynı zamanda “emtelligent” (duygusal zekaya sahip) olan kişi olarak tanımlamaktadır¹⁶³. Bar-on duygusal zekanın bilişsel zekadan farklı olmakla birlikte duygusal zeka ve bilişsel zekanın genel zekanın temel öğelerinden olduğunu belirtmektedir¹⁶⁴.

Darwin'in yaşamını sürdürme ve uyum için duyguların ifadesinin önemi üzerine yapmış olduğu çalışmalar Bar-on modelinin gelişiminde etkili olmuştur. Ayrıca Thorndike'in sosyal zeka tanımlaması (1920), Wechsler'in bilişsel olmayan faktörlerin etkilerini incelemesi (1940-1943), Sifneos'un aleksitimiyi¹⁶⁵ tanımlaması (1967), Bar-on'un çalışmalarını etkilemiştir¹⁶⁶.

Bar-on duygusal zeka üzerindeki araştırma stratejisi dört ana elemanı içerir¹⁶⁷:

- Çeşitli değişkenleri kümeleme ve önemli temel faktörü belirleme

¹⁶³ R. Bar-On, 1997, s.3'ten aktaran F. Acar, 2002, s.55.

¹⁶⁴ R. Bar-On ve diğerleri, Reuven” Exploring the Neurological Substrate of Emotional and Social Intelligence”, **Brain**, 2003, 126, S.1790-1800, s.1791.

¹⁶⁵ Duyguların yokluğu ya da anlaşılammaması

¹⁶⁶ R. Bar-On, “ The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI)”, P. F.Berrocacal, N. Extremera (eds.) içinde s.3.

¹⁶⁷ L. K. La Civita, An Examination of Emotional Intelligence Factors: Their Relationship to Academic Achievement and Implications for Retention of the At-risk Community College Student, 2003, Capella University, s.34.

- Bu faktörleri işlevsel olarak tanımlama
- Bu faktörleri test etmek üzere bir ölçek oluşturma
- Güvenirlik, faktör yapısı ve geçerlik testleri temelinde sonuçları değerlendirme.

Klinik deneyler ve zihinsel sağlık literatürünün incelenmesi ile onbeş temel faktörün belirlenmesinden sonra Bar-On ana kaynak olarak zihinsel sağlık literatüründen yararlanarak bu faktörleri tanımlamıştır. Daha sonra iki psikolog bu tanımları incelemiş, eksik olduğu ya da açık olmadığı düşünülen tanımlar yeniden hazırlanmıştır. Ölçek oluşturma aşamasında iki psikoloğa ek olarak bir psikiyatrdan da yararlanılmış ve “Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği” oluşturulmuştur¹⁶⁸.

Bar-on duygusal zeka modeli; zekanın kişisel, duygusal, sosyal ve hayatta kalma boyutları gibi bilişsel olmayan zeka faktörlerini içermektedir. Bu faktörlerin ortak paydası; kişinin gündelik yaşamla başa çıkabilmesi açısından bilişsel zekadan daha etkin olmalarıdır. Bu açıdan Bar-On’un modeli zihinsel yeteneklerle (kişinin kendinin farkında olması gibi) zihinsel yeteneklerden ayrı olarak kabul edilen bazı özellikleri (kişisel bağımsızlık, kendine saygı ve ruh hali) birleştiren karma bir modeldir¹⁶⁹. Bar-On duygusal zekayı bir özellikler kümesi olarak değerlendirmektedir ve Bar-On’un çok faktörlü modeli performansın kendisinden çok performans için gerekli potansiyelle ilgilidir. Bar-On başarıyı insanın ulaşmak ve sonuçlandırmak için çabaladığı son ürün olarak tanımlamaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁸ R. Bar-On , 1997’den aktaran L. K. La Civita, 2003, s.35.

¹⁶⁹ J .D. Mayer, Handbook of Emotional Intelligence, England, Cambridge University Press, 2000’den aktaran U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.37-38.

¹⁷⁰ C. J. Butler, P. S. Chinowsky, “Emotional Intelligence and Leadership Behavior in Construction Executives”, **Journal of Management in Engineering**, 2006, July, S.119-125, s.120.

Tablo 6: Bar-On'un Duygusal Zeka Modelinin Boyutları

BOYUTLAR	ALT BOYUTLAR
Kişisel Beceriler	Kendine saygı Kendine güven Duygusal benlik bilinci Bağımsızlık Kendini gerçekleştirme
Kişilerarası Beceriler	Empati Sosyal sorumluluk Kişilerarası ilişkiler
Uyumluluk	Gerçekçilik Esneklik Problem çözme
Stres Yönetimi	Strese dayanıklılık Dürtü kontrolü
Genel Ruh Durumu	İyimserlik Mutluluk

Kaynak: R. Izaguirre, The Relationship Among Emotional Intelligence, Academic Achievement, and Demographic Characteristics in First-Year Community College Students, The University of the Incarnate Word, 2008, s.73.)

2.3.4.1. Bar-On Duygusal Zeka Envanteri

Bar-On tarafından geliştirilmiş olan duygusal zeka envanteri beş ana boyut ve onbeş alt boyuttan oluşmaktadır.

Tablo 7: EQ-i'nin alt boyutları ve boyutların tanımları

EQ-i BOYUTLARI	DUYGUSAL ZEKA BECERİLERİ
KİŞİSEL BECERİLER	Kişisel farkındalık ve kendini ifade etme:
Kendine saygı	Kendini doğru anlama ve kabul etme
Kendine güven	Duygularını ve kendini, etkili ve yapıcı şekilde ifade etme
Duygusal benlik bilinci	Duygularının farkında olma ve onları anlama
Bağımsızlık	Özgüveni olma ve başkalarının duygularına bağımlı olmama
Kendini gerçekleştirme	Amaçlarına ulaşmaya çalışma, potansiyelini kullanabilme
KİŞİLERARASI BECERİLER	Sosyal farkındalık ve kişilerarası ilişkiler:
Empati	Başkalarının nasıl hissettiğinin farkında olma ve bunları anlama
Sosyal sorumluluk	Sosyal grubuyla özdeşleşmek ve başkalarıyla işbirliği yapmak
Kişilerarası ilişkiler	Başkalarıyla kalıcı tatmin edici ilişkiler kurmak ve iyi geçinmek
STRES YÖNETİMİ	Duygusal yönetim ve düzenleme:
Strese dayanıklılık	Duyguları etkili ve yapıcı olarak yönetme
Dürtü kontrolü	Duyguları etkili ve yapıcı olarak kontrol etme
UYUMLULUK	Değişim yönetimi
Gerçekçilik	Dış dünyadaki gerçeklere ilişkin hislerini ve düşüncelerini objektif değerlendirme
Esneklik	Hislerini ve düşüncelerini yeni durumlara göre düzenleme
Problem çözme	Kişisel ve kişilerarası problemleri etkili şekilde çözme
GENEL RUH DURUMU	Kişisel motivasyon
İyimserlik	Olumlu olma ve yaşamın aydınlık yanına bakma
Mutluluk	Kendinden, başkalarından ve yaşamdan hoşnut olma

Kaynak: R. Bar-On, "The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI)", P. Fernandez-Berrocal ve N. Extremera (eds), içinde, 2005, s.21)

Duygusal zeka düzeyini anket gibi öz raporlama ölçekleri ile belirleyen karma duygusal zeka modelleri kişisel özellikler ve duygusal davranışlara ilişkin veri toplar. Duygusal zeka yetenek modeli ise, duygusal zekayı bilişsel bir performans olarak kabul eder ve yetenek ölçekleri ile duygusal zeka düzeyini belirlerler. Yetenek modellerinin ve karma modellerin karşılaştırılması Tablo 8'de verilmiştir:

Tablo 8: Duygusal Zeka Modellerinin Karşılaştırılması

	DUYGUSAL ZEKA MODELİ	
	Karma Modeller	Yetenek Modelleri
Duygusal Zeka Kavramı	Duygusal zeka, bireysel faaliyetlerin uyumluluğu için yetenekler ile genel mizaç ve çevresel talepler ile başa çıkabilmenin karması olarak görülür. Yapı, duygusal ve bireysel bilginin yanında duygu ile ilişkili kişisel özelliklerini, mizacı ve sosyal yetenekleri içerir.	Duygusal zeka, duygusal bilginin işlenmesi, duygunun düzenlenmesi için gerekli olan iyi tanımlanmış bilişsel yetenekler seti olarak görülür.
Psikolojik Odak	Duyuşsal	Bilişsel
Teorik Model	Kişilik/Psikolojik	Zeka/Performans
Tipik Özellikler	Özfarkındalık, özmotivasyon, özdüzenleme, empati, sosyal yetenekler, stresle başa çıkma, dürtü kontrolü, sosyal problem çözme, gerçekçilik ...vb.	Duygu belirleme, duyguları anlama, duyguların köreltilmesi ve düşüncenin geliştirilmesi için duyguların kullanılması, duygu düzenlemesi
Yetenek Sayısı	4 ile 24 arası yetenek vardır. Bunlar 4 ya da 5 ana gruba ayrılmıştır.	4 ana başlık; duyguları belirleme, anlama, kullanım ve düzenleme
Morfolojik Yapı	Hiyerarşik olmayan "Oligarşik" organizasyon	Hiyerarşik model - temel psikolojik süreçlerden, daha tümleşik psikolojik süreçlere doğru
Geliştirenler	Goleman (1995), Bar-On (1997)	Mayer et. al. (2000)
Ölçüm Yöntemleri	Kişilik esaslı (öz raporlama ve Likert tipi sorular)	Yetenek (resimlerdeki duyguların tanımlanması, gelişmeleri algılama, problem çözme vb.. performans ölçen teknikler
Ölçek Örnekleri	Bar-On'un EQ-i ölçeği, Schutte'nin EI ölçeği, Boyatzis ve Goleman'ın Duygusal Yetkinlik Envanteri, Cooper'ın EQ haritası	Mayer, Caruso ve Salovey'in MEIS tekniği ve MSCEIT
Ölçeklerin Puanlanması	Kesin bir puanlama kriteri yok. Puanlar Likert ölçeğiyle elde edilen sonuçların doğrusal olarak toplanmasıyla elde edilir.	Uzlaşmış, Uzman ve Hedef puanlama mevcuttur.
Ölçek Güvenilirliği	Tatmin edici	Düşük ve orta seviye güvenilirlik
Diğer Değerlendirmeler	Bilişsel zeka katsayısı (IQ) ile çok düşük gözardı edilebilir korelasyon katsayıları	Yetenek ile yaklaşık 0.3 seviyesinde orta seviye korelasyon katsayıları
	Kişilik ölçekleri ile düşük farklılık seviyeleri	5 ana kişilik özelliği ile düşük korelasyon ve iyi farklılık seviyesi
	İyi ancak kişilik özellikleri ile karıştırılabilir	İyi ancak yetenek özellikleri ile karıştırılabilir

Kaynak: M. Zeidner ve diğerleri, "Emotional Intelligence in the Workplace: A Critical Review", *Applied Psychology: An International Review*, 2004, 53(3), S.371-399, s.s.375-376.

2.4. Duygusal Zekanın İnsan Yaşamındaki Etkileri

Duygular hem varlığın basit, hem de yaşamı sürdürmenin karmaşık parçasıdır¹⁷¹. Duygusal zeka, dünyada yaşamayı başarma becerisidir¹⁷².

Duygusal zeka konusunda yapılmış araştırmalar duygusal zekanın birçok alanda insanın yaşamına olumlu katkılar yaptığını belirlemiştir. Örneğin, duygusal zeka düzeyi ile çeşitli değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere yapılmış olan araştırmalar sonucunda önemli bulgular elde edilmiştir. Saklofske ...vd.¹⁷³, Slaski ve Cartwright¹⁷⁴, Bulik¹⁷⁵ genel sağlık; Mikolajczak ...vd.¹⁷⁶, Schutte ...vd.¹⁷⁷ fiziksel sağlık; Schutte vd.¹⁷⁸ zihinsel sağlık; Tsaousis ve Nikolaou¹⁷⁹ sağlıklı yaşam davranışları; Alloway¹⁸⁰ kariyer başarısı; Carmeli ve Josman¹⁸¹, Sy ...vd.¹⁸², Van Rooy ve Viswesvaran¹⁸³, Wong ve Law¹⁸⁴, Watkins¹⁸⁵,

¹⁷¹ K. T. Strongman, 2006, s.10.

¹⁷² Y. A. Özdemir, A.Özdemir, “Duygusal Zeka ve Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Üniversitede Çalışan Akademik ve İdari Personel Üzerine Uygulama”, s.5.

¹⁷³ D. H. Saklofske ve diğerleri, “Individual Difference Correlates of Health-Related Behaviours: Preliminary Evidence for Links Between Emotional Intelligence and Coping”, **Personality and Individual Differences**, 2007, 42, S.491–502.

¹⁷⁴ M. Slaski, S. Cartwright, “Emotional Intelligence Training and its Implications for Stress, Health and Performance”, **Stress and Health**, 2003, 19, S.233–239.

¹⁷⁵ N. O. Bulik, “Emotional Intelligence in the Workplace: Exploring its Effects on Occupational Stress and Health Outcomes in Human Service Workers”, **International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health**, 2005, 18, 2, S.167-175.

¹⁷⁶ M. Mikolajczak ve diğerleri, “Explaining the Protective Effect of Trait Emotional Intelligence Regarding Occupational Stress: Exploration of Emotional Labour Processes”, **Journal of Research in Personality**, 2007, 41, S.1107–1117.

¹⁷⁷ N. S. Schutte ve diğerleri, “A Meta-analytic Investigation of the Relationship Between Emotional Intelligence and Health”, **Personality and Individual Differences**, 2007, 42, S.921–933.

¹⁷⁸ İbid, s.921–933

¹⁷⁹ I. Tsaousis, I. Nikolaou, “Exploring the Relationship of Emotional Intelligence with Physical and Psychological Health Functioning”, **Stress and Health**, 2005, 21, S.77–86.

¹⁸⁰ B. M. Alloway, Emotional Intelligence and Extrinsic Career Success, Gannon University, 2004.

¹⁸¹ A. Carmeli, Z. E. Josman, “The Relationship Among Emotional Intelligence, Task Performance, and Organizational Citizenship Behaviors”, **Human Performance**, 19, 4, S.403-419.

¹⁸² T. Sy ve diğerleri, “Relation of Employee and Manager Emotional Intelligence to Job Satisfaction and Performance”, **Journal of Vocational Behavior**, 2006, 68, S.461–473.

¹⁸³ D. L. Van Rooy, C. Viswesvaran, “Emotional intelligence: A Meta-analytic Investigation of Predictive Validity and Nomological Net”, **Journal of Vocational Behavior**, 2004, 65, S.71–95.

¹⁸⁴ C. Wong, K. S. Law, “The Effects of Leader and Follower Emotional Intelligence on Performance and Attitude: An Exploratory Study”, **The Leadership Quarterly**, 2002, 13, S.243–274.

¹⁸⁵ C. Watkin, “Developing Emotional Intelligence”, **International Journal of Selection and Assessment**, 2000, 8, 2, June, S.89-92.

Bachman vd.¹⁸⁶, Scott ve Yates¹⁸⁷, Slaski ve Cartwright¹⁸⁸, Chipain¹⁸⁹ iş performansı; Güteryüz ...vd.¹⁹⁰, Sy ...vd.¹⁹¹, Wong ve Law¹⁹², Abraham¹⁹³, Engstrom¹⁹⁴ iş tatmini; Güteryüz ...vd.¹⁹⁵, Abraham¹⁹⁶, Engstrom¹⁹⁷ örgütsel bağlılık; Extremera ...vd.¹⁹⁸, Saklofske ...vd.¹⁹⁹, Bastian ...vd.²⁰⁰, Gannon ve Ranzijn²⁰¹, Austin ...vd.²⁰², Palmer ...vd.²⁰³ yaşam tatmini; Schutte ...vd.²⁰⁴ evlilik tatmini; Song ...vd.²⁰⁵ kaliteli akran ilişkileri; Brackett ...vd.²⁰⁶ çiftlerin ilişki kalitesi; Premuzic

¹⁸⁶ J. Bachman ve diğerleri, "Emotional Intelligence in the Collection of Debt", **International Journal of Selection and Assessment**, 2000, 8, 3, S.176-182.

¹⁸⁷ G. Scott, K. W. Yates, "Using Successful Graduates to Improve the Quality of Undergraduate Engineering programmes", **European Journal of Engineering Education**, 2002, 27, 4, S.363-378.

¹⁸⁸ M. Slaski, S. Cartwright, 2003.

¹⁸⁹ G. C. Chipain, Emotional Intelligence and its Relationship with Sales Success, DePaul University, 2003.

¹⁹⁰ G. Güteryüz ve diğerleri, "The Mediating Effect of Job Satisfaction Between Emotional Intelligence and Organizational Commitment of Nurses: A Questionnaire Survey", **International Journal of Nursing Studies**, 2008, 45, 11, s.1625-1635.

¹⁹¹ T. Sy ve diğerleri, 2006.

¹⁹² C. Wong, K. S. Law, 2002.

¹⁹³ R. Abraham, "The Role of Job Control as a Moderator of Emotional Dissonance and Emotional Intelligence-Outcome Relationships", **The Journal of Psychology**, 2000, 134, 2, S.169-184.

¹⁹⁴ M. C. Engstrom, A Study of Emotional Intelligence as it Relates to Organizational Outcomes Beyond What is Contributed by Personality, 2005.

¹⁹⁵ G. Güldal ve diğerleri, 2008.

¹⁹⁶ R. Abraham, 2000.

¹⁹⁷ M. C. Engstrom, 2005.

¹⁹⁸ N. Extremera ve diğerleri, "Perceived Emotional Intelligence and Dispositional Optimism Pessimism: Analyzing Their Role in Predicting Psychological Adjustment Among Adolescents", **Personality and Individual Differences**, 2007, 42, S.1069-1079.

¹⁹⁹ D. H. Saklofske ve diğerleri, "Factor Structure and Validity of a Trait Emotional Intelligence Measure", **Personality and Individual Differences**, 2003, 34, S.707-721.

²⁰⁰ V. A. Bastian ve diğerleri, "Emotional Intelligence Predicts Life Skills, but not as well as Personality and Cognitive Abilities", **Personality and Individual Differences**, 2005, 39, S.1135-1145.

²⁰¹ N. Gannon, R. Ranzijn, "Does Emotional Intelligence Predict Unique Variance in Life Satisfaction Beyond IQ and Personality?", **Personality and Individual Differences**, 2005, 38, S.1353-1364.

²⁰² E. J. Austin ve diğerleri, "Personality, Well-being and Health Correlates of Trait Emotional Intelligence", **Personality and Individual Differences**, 2005, 38, S.547-558.

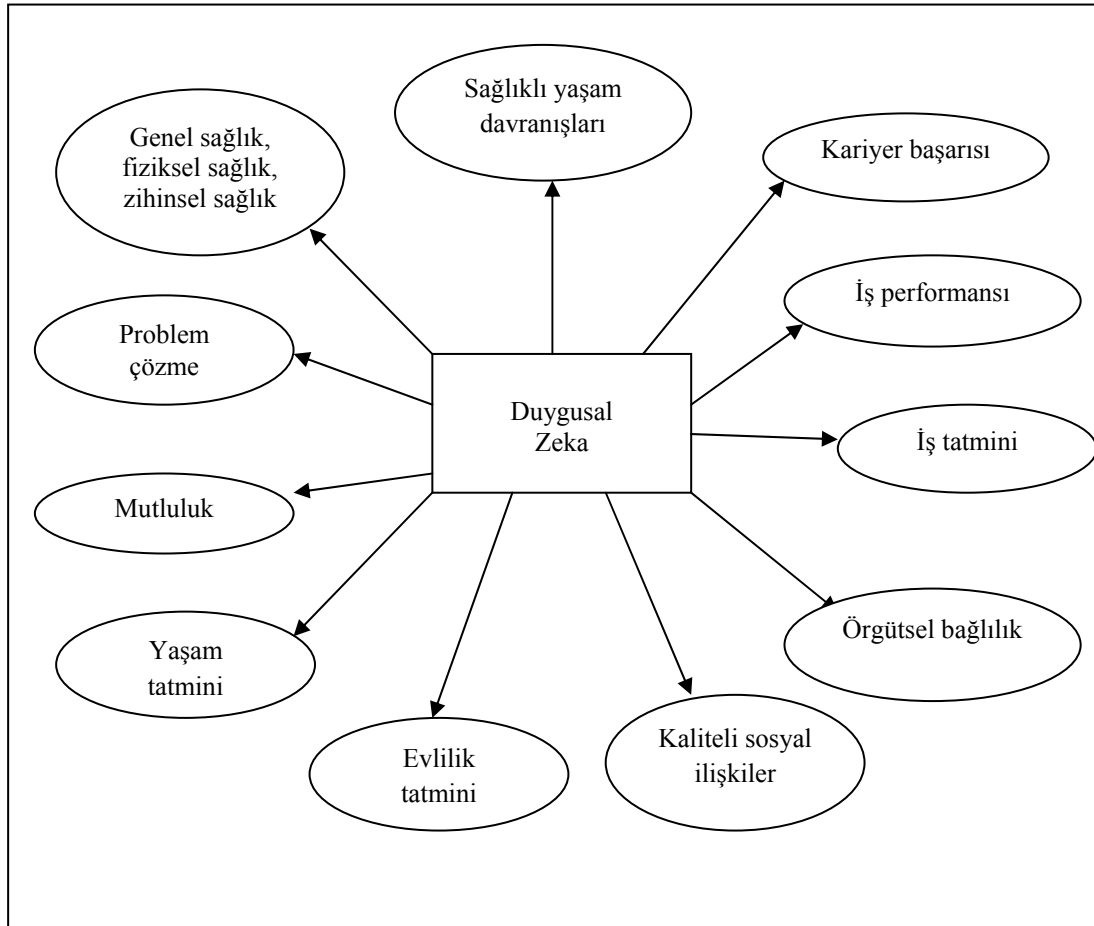
²⁰³ B. Palmer ve diğerleri, "Emotional Intelligence and Life Satisfaction", **Personality and Individual Differences**, 2002, 33, S.1091-1100.

²⁰⁴ N. S. Schutte ve diğerleri, "Emotional Intelligence and Interpersonal Relations", **The Journal of Social Psychology**, 2001, 141, 4, S.523-536.

²⁰⁵ L. J. Song, "The Differential Effects of General Mental Ability and Emotional Intelligence on Academic Performance and Social Interactions", **Intelligence**, 2010, 38, S.137-143.

²⁰⁶ M. A. Brackett, "Emotional Intelligence and Relationship Quality Among Couples", **Personal Relationships**, 2005, 12, S.197-212.

...vd.²⁰⁷, Furnham ve Petrides²⁰⁸ mutluluk; Bastian ...vd.²⁰⁹ problem çözme yeteneği ile duygusal zeka düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu belirlemişlerdir. Yapılmış olan bu araştırmalar doğrultusunda yüksek duygusal zeka düzeyinin insan yaşamına yapabileceği katkılar Şekil 7’de gösterilmiştir.

Şekil 7: Yüksek duygusal zeka düzeyinin insan yaşamına yapabileceği katkılar

Yüksek duygusal zeka düzeyinin insan yaşamına yapacağı katkılara ilişkin bulgulara ek olarak düşük duygusal zeka düzeyinin neden olabileceği bazı

²⁰⁷ T. Premuzic ve diğerleri, “ The Happy Personality: Mediatlional Role of Trait Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences**, 2007, 42, S.1633–1639.

²⁰⁸ A. Furnham, K. V. Pertides, “Trait Emotional Intelligence and Happiness”, **Social Behavior and Personality**, 2003, 31(8), 815-824.

²⁰⁹ V. A. Bastian ve diğerleri, 2005.

olumsuzluklar da araştırmalar sonucunda belirlenmiştir. Rossen²¹⁰, Austin ...vd.²¹¹, Brackett ...vd.²¹², Riley ve Schutte²¹³, Tsaousis ve Nikolaou²¹⁴ alkol kullanımı; Tsaousis ve Nikolaou²¹⁵ sigara kullanımı; Brackett ...vd.²¹⁶, Riley ve Schutte²¹⁷ uyulşturucu kullanımı; Mikolajczak ...vd.²¹⁸, Bulik²¹⁹ iş stresi; Mikolajczak ...vd.²²⁰ tikenmişlik, Saklofske ...vd.²²¹, Hemati ...vd.²²², Liao ...vd.²²³ depresyon; Brown ve Schutte²²⁴ bitkinlik; Bastian ...vd.²²⁵ kaygı; Hemati ...vd.²²⁶ umutsuzluk; Hemati ...vd.²²⁷, Brackett ...vd.²²⁸ davranış bozukluğu; Austin ...vd.²²⁹ aleksitimi; Quebbeman ve Rozell²³⁰, Liao ...vd.²³¹ saldırganlık; Liao ...vd.²³² kurallara uymama; Extremera ve Fernandez-Berrocal²³³, Hunt ve Evans²³⁴, Liao ...vd.²³⁵,

²¹⁰ E. A. Rossen, "The Validity of Emotional Intelligence and its Ability to Predict Important Outcomes", University of Florida, 2007.

²¹¹ E. J. Austin ve diğerleri, 2005.

²¹² M. A. Brackett ve diğerleri, "Emotional Intelligence and its Relation to Everyday Behaviour", **Personality and Individual Differences**, 2004, 36, S.1387-1402.

²¹³ H. Riley, N. S. Schutte, **Journal of Drug Education**, 2003, 33, 4, S.391-398.

²¹⁴ I. Tsaousis, I. Nikolaou, 2005.

²¹⁵ I. Tsaousis, I. Nikolaou, 2005.

²¹⁶ M. A. Brackett ve diğerleri, 2004.

²¹⁷ H. Riley, N. S. Schutte, 2003.

²¹⁸ M. Mikolajczak ve diğerleri, 2007.

²¹⁹ N. O. Bulik, 2005.

²²⁰ M. Mikolajczak ve diğerleri, 2007.

²²¹ D. H. Saklofske ve diğerleri, 2003.

²²² T. Hemmati ve diğerleri, "The Validity of the Bar-On Emotional Intelligence Quotient in an Offender Population", **Personality and Individual Differences**, 2004, 37, S.695-706.

²²³ A. K. Liao ve diğerleri, "The Case for Emotional Literacy: The Influence of Emotional Intelligence on Problem Behaviours in Malaysian Secondary School Students", **Journal of Moral Education**, 2003, 32, 1, S.51-66.

²²⁴ R. F. Brown, N. S. Schutte, "Direct and Indirect Relationships Between Emotional Intelligence and Subjective Fatigue in University Students", **Journal of Psychosomatic Research**, 2006, 60, S.585-593.

²²⁵ V. A. Bastian ve diğerleri, 2005.

²²⁶ T. Hemmati ve diğerleri, 2004.

²²⁷ İbid 2004.

²²⁸ M. A. Brackett ve diğerleri, 2004.

²²⁹ E. J. Austin ve diğerleri, 2005.

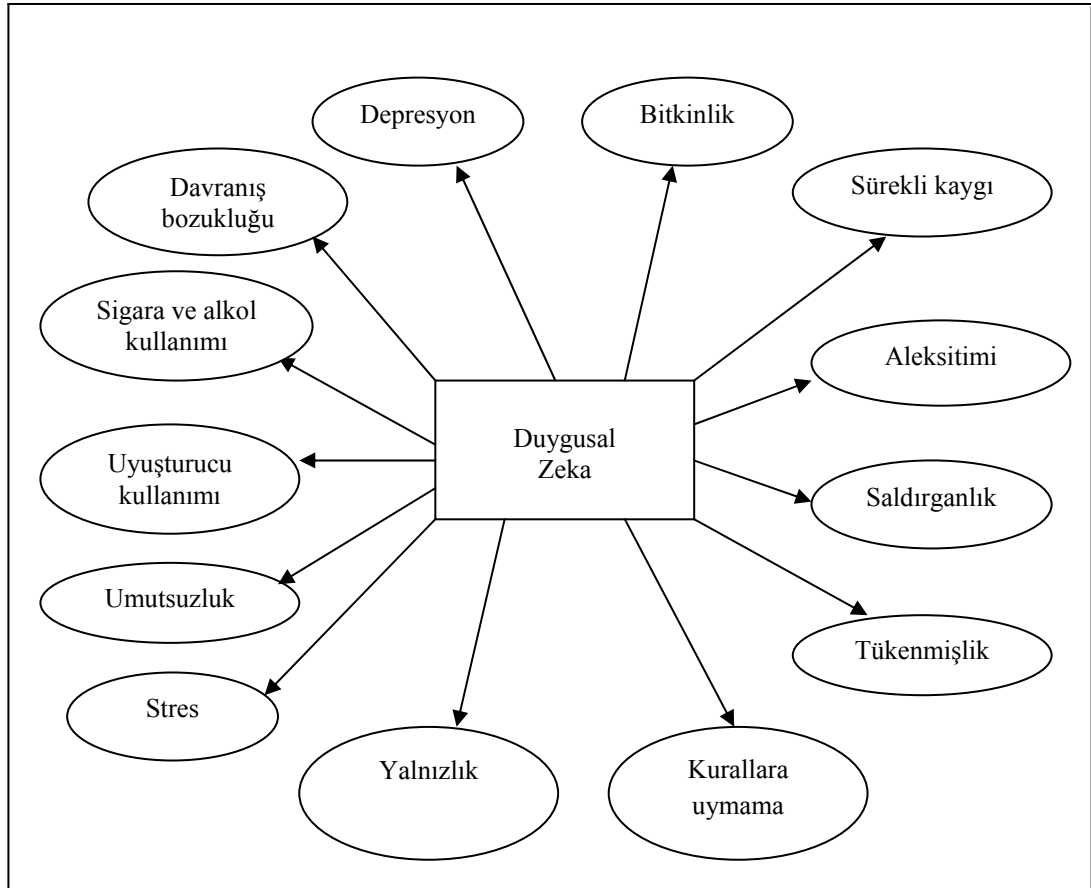
²³⁰ A. J. Quebbeman, E. J. Rozell, "Emotional Intelligence and Dispositional Affectivity as Moderators of Workplace Aggression: The Impact on Behavior Choice", **Human Resource Management Review**, 2002, 12, S.125-143.

²³¹ A. K. Liao ve diğerleri, 2003.

²³² İbid.

²³³ N. Extremera, P. F. Berrocal, "Perceived Emotional Intelligence and Life Satisfaction: Predictive and Incremental Validity Using the Trait Meta-Mood Scale", **Personality and Individual Differences**, 2005, 39, S.937-948.

Slaski ve Cartwright²³⁶ stres; Saklofske ...vd.²³⁷ yalnızlık ile duygusal zeka düzeyi arasında negatif ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Yapılmış olan bu araştırmalar doğrultusunda düşük duygusal zeka düzeyinin neden olabileceği olumsuzluklar Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8: Düşük duygusal zeka düzeyinin neden olabileceği olumsuzluklar

²³⁴ N. Hunt, D. Evans, “Predicting Traumatic Stress Using Emotional Intelligence”, **Behaviour Research and Therapy**, 2004, 42, S.791–798.

²³⁵ A. K. Liao ve diğerleri, 2003.

²³⁶ M. Slaski, S. Cartwright, 2003.

²³⁷ D. H. Saklofske ve diğerleri, 2003.

2.5. Akademik Başarı

Üniversite okuyan öğrencilerin birçoğu, yılsonu itibariyle başarısızlığa uğrayabilmektedir. Öğrencilerin başarısızlığının önlenmesi, başarıyı etkileyen faktörlerin belirlenmesine bağlıdır. Başarıyı etkilemede önemli olan faktörler bilirse başarısızlığı doğuran nedenlerin kontrol altına alınabileceği düşünülmektedir²³⁸. Üniversitede öğrenci olmak, üniversite yaşamı, genelde ülkemizde ve diğer ülkelerde kaygı ve stres üretecek bir ortamın niteliğini taşımaktadır. Üniversite öğrencisi, birey olarak kendi gelişimsel sorunları olan bir kişidir. Üniversite öğrencisi ne yetişkindir ne de çocuktur. Çocukluktan gençliğe ve yetişkinliğe geçme döneminin sıkıntılarını yaşayabilmektedir. Kendi kimliğini bulma, toplumsal yönden yerel ve çocukluk döneminin değerlerini, daha geniş toplumun ulusal ve evrensel değerlerini benimseme ve uzlaştırma, toplum değerlerine uyum sağlama, sosyal olgunluğa erişme durumundadır. Üniversite gençleri, sosyal olgunluğa erişmenin ilk önemli boyutu olan bağımsızlık ve cinsel kimliğe uygun olan davranışları kazanmak zorundadır²³⁹.

Başarı istenilen bir sonuca ulaşma yönünde bir ilerlemedir²⁴⁰. Başarı, okul ortamında belirli bir ders ya da akademik programlardan bireyin ne derece yararlandığının bir göstergesidir. Başarı bu kadar geniş kapsamlı tanımlanmakla birlikte eğitimde başarı denildiğinde genellikle, okulda okutulan derslerde geliştirilen

²³⁸ İ. E. Özgüven, İ.E. (1974). "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan faktörler". Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1974'ten aktaran M. Koç ve diğerleri, Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile Problem Alanları Arasındaki İlişki, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20KO%C3%87%20-%20Selahattin%20AV%C5%9EARO%C4%9ELU%20%20Adem%20SEZER/problemler%20alanlar%C4%B1%20ve%20akd.%20ba%C5%9Far%C4%B1-son%20hali.pdf, s.484.

²³⁹ F. Çuhadaroğlu, F. (1989). "Üniversite Gençliğinde Kimlik Bocalamaları". Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi, 1989'dan aktaran M. Koç ve diğerleri, s.484.

²⁴⁰ B. Wolman, **Dictionary of Behavioral Science**, New York: Van Nostrand Company, 1973'den aktaran G. Keskin, B. Sezgin, Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt 4, Sayı:10 (2009) ss.3-18, s.4.

ve öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisi ile belirlenen beceriler veya kazanılan bilgilerin ifadesi olan “Akademik Başarı” kastedilmektedir²⁴¹.

Akademik başarı, bireyin psikomotor ve duyuşsal gelişiminin dışında kalan, bütün program alanlarındaki davranış değişmelerini ifade eder²⁴². Akademik başarının işlevsel tanımı, akademik başarı testlerindeki başarı ile ilintilidir. Akademik başarı, okulların birincil amacı olarak kabul edilmektedir ve okullar, öğretmenlerin ne yaptıklarından çok öğrencilerin performanslarına göre değerlendirilmektedir²⁴³. Okul performansı genellikle akademik başarı ile eş tutulmaktadır. Gerek anne-babalar gerekse eğitimciler okuma, okuryazarlık, matematik ve diğer konulardaki performansı, okuldaki başarının birinci göstergesi olarak kabul etme eğilimindedirler²⁴⁴.

Akademik başarı öğrencinin tüm yaşantısını etkileyen önemli bir kavramdır. Bireyler başarı karşısında mutluluk, güven ve kişisel doyum; başarısızlık karşısında ise üzüntü, hayal kırıklığı ve depresyon gibi duygusal tepkiler geliştirmekte ve bu duygular başarı-başarısızlık nedenlerinin algılanma biçimine bağlı olarak değişmektedir. Yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin, düşük akademik başarıya sahip olanlardan daha az antisosyal davranışlar gösterdiği bildirilmiştir. Öğrencinin akademik başarı ya da başarısızlığı, kendisi, ailesi ve içinde yaşadığı

²⁴¹ V. Carter, E. Good, **Dictionary of Education**, 4. Baskı. New York: McGraw Hill Book Company, 1973'ten aktaran G. Keskin, B. Sezgin, 2009, s.5.

²⁴² Y. M. Erdogdu, “Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 5(17) : 95-106, 2006'dan aktaran G. Keskin, B. Sezgin, 2009, s.5.

²⁴³ G. K. Cunningham, Can education schools be saved? (http://www.vestibular.uerj.br/vest2004/files/2004ef_d1_ing.pdf)'den aktaran B. Keçeli-Kaysılı, “**Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi 2008, 9 (1) 69-83, s.71.

²⁴⁴ J. A. McLoughlin, R. B. Lewis, **Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçülenmesi**, (Ed. A. Ataman, Çev. F. Gencer). IV. Baskı, Gündüz Yayınevi, Ankara, 2002'den aktaran B. Keçeli-Kaysılı, 2008, s.71.

toplum bakımından önem taşımaktadır. Akademik yönden başarılı, nitelikli insan gücü potansiyelinin bir toplumun kalkınmasında en temel güç olduğu kabul edilmektedir. Çeşitli nedenlerle ortaya çıkan akademik başarısızlıklar, okulu terk etme, yeteneği oranında başarılı olamama gibi sorunlar, beklenen sayı ve nitelikte insan gücü potansiyelinin toplum kalkınmasına zamanında katılmasını engellemektedir²⁴⁵.

Öğrenciler ders programlarını takip etme, sınavlara sistemli bir şekilde hazırlanma, ders dışı çeşitli kurslara katılma ve diğer faaliyetler için zamanı iyi değerlendirmek durumundadırlar²⁴⁶. Öğrencinin akademik başarısı üzerinde etkili olan pek çok değişken bulunmaktadır. Öğrenme değişkeni olarak da adlandırılan bu değişkenler, hemen hemen tümüyle fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla ilgilidir. Öğrenme değişkenleri bireyin, öğrenme durumunu dolayısıyla da başarı düzeyini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedirler²⁴⁷.

Akademik başarıya yönelik yapılmış olan ilk araştırmalar bilişsel değişkenler üzerine odaklanmış ancak başarının tam öngörüsünü sağlayabilecek bir bilişsel değişkenler kümesine ulaşamamıştır. Daha sonraki araştırmalarda başarıyı daha iyi öngören değişkenlerin belirlenebilmesi için bilişsel olmayan değişkenler de incelenmeye başlanmıştır²⁴⁸.

²⁴⁵ G. Keskin, B. Sezgin, Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt 4, Sayı:10 (2009) ss.3-18, s.5.

²⁴⁶ R. Erdem ve diğerleri, **Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı ile İlişkisi**, <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd14/sbd-14-14.pdf>.

²⁴⁷ F. Uluğ, **Okulda Başarı**, 6. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999'dan aktaran G. Keskin, B. Sezgin, 2009, s.6.

²⁴⁸ O. Tanchareonrat, Selected Characteristics and Academic Achievement of International Graduate Students at Illinois State University, Illinois State University, 1988, s.29.

Akademik başarıyı değerlendirmenin en somut yolu notların ve ağırlıklı genel not ortalamasının kullanımudur. Notlar konuyu öğrenme ve performansa yönelik çabaları ifade eden sembollerdir²⁴⁹.

2.6. Duygusal Zeka ve Akademik Başarı

Bilişsel zekanın değişmeyen, sabit kalan görünümünün yanısıra, yaşam boyu gelişmeye devam ettiği söylenen duygusal zeka kavramı, insan zekasının anlaşılması için yeni bir derinlik getirmiştir. Ayrıca, bilişsel zekanın yüksekliğinin insanların başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmelerinde belirleyici ve yeterli olmaması, bilişsel zekanın ötesine geçen araştırmalar ve dolayısıyla da duygusal zeka araştırmaları için zemin hazırlamıştır²⁵⁰. İnsanın sosyal ve duygusal yeteneklerinin başarıya ulaşmada önemli bir işlevinin olduğunun görülmesiyle; insanın bilişsel, sosyal ve duygusal yeteneklerinin bileşiminden oluşan duygusal zeka kavramı insanın çeşitli alanlardaki başarılarıyla ilişkilendirilir hale gelmiştir.

Duygusal zekanın bilişsel zekaya göre okul, iş ve ev yaşantısındaki başarı ile ilgili daha çok bilgi verdiği kabul edilmektedir²⁵¹. Bunun başlıca sebeplerinden biri, düşünme yeteneğinin zeka ile sınırlı olup, istek ve motivasyonun duygusal zekanın bir ürünü olmasından kaynaklanmaktadır²⁵². Duygular insanı motive ederler ve insanın adanmış hissetmesini sağlarlar²⁵³.

²⁴⁹ A. L. Green, The Perceived Motivation for Academic Achievement Among African American College Students, The Florida State University, 2000, s.24.

²⁵⁰ E. Halıçınarlı,,M. T. Bender, Kadında Duygusal Zeka ve Bir Saha Çalışması, s.2, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Emine%20Halicinarli,%20Merih%20Tekin%20Bender.pdf

²⁵¹ M. Yılmaz, Ş.Şahin, 2004, s.3.

²⁵² N. Kansu, Duygusal Zeka, 2004'ten aktaran M. Y. Erdoğan, "Duygusal Zekanın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008, C.7, S.23, 62-76, s.65-66.

²⁵³ R. K. Cooper, A. Sawaf, 2003, s. 200.

Özellikle çağdaş yaşamın gerekleri insanların duygusal altyapılarını zorlayarak duygularını anlamalarını her zamankinden daha fazla gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde duygusal zeka en az bilişsel zeka kadar önemli bir zeka türü olarak ortaya çıkmaktadır²⁵⁴. Duygularını anlayabilen insan kendisi hakkında fikir sahibi olur. Bir filozof şöyle demiştir; “gerçeği kendi dışınızda ararsanız sizden giderek uzaklaşır²⁵⁵.”

Gardner duygusal zekanın önemini şöyle ifade etmiştir; “Bir akademisyen olarak öğrendiğim en önemli şey duygusal zekanın değeridir²⁵⁶. Duygusal zeka, insanın hedeflerine ulaşmasında, zihinsel performans yönetiminde yararlanabileceği bir zeka boyutudur²⁵⁷.”

Akademik başarıyı ölçmede ve öngörmeye yararlanılabilecek bazı araçlar vardır. Ama bunlardan hiçbirisi yüzde yüz güvenilir değildir. Geleneksel zeka akademik başarının iyi bir öngörü aracıdır, ama araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular bilişsel olmayan faktörlerin de öğrencilerin başarısında önemli bir rolü olduğunu göstermektedir²⁵⁸. Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörleri belirlemek, eğitim kurumlarının görevlerini başarıyla yerine getirebilmesi için gereklidir.

İlköğretim aşamasında, bilişsel yetenek ölçümleri sonucu elde edilen veriler doğrultusunda akademik başarının öngörüsü doğru sonuçlar vermekle birlikte lise ve üniversite aşamalarına gelindiğinde bilişsel yeteneklerin akademik başarıyı öngörme

²⁵⁴ U. Çakar, Y. Arbak, 2004, s.45.

²⁵⁵ R. K. Cooper, “Applying Emotional Intelligence in the Workplace”, **Training&Development**, 1997, December, S.31-38, s.33.

²⁵⁶ H. Gardner, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*, New York, Basic Books, 1993'den aktaran D. J. Vandervoort, “The Importance of Emotional Intelligence in Higher Education”, **Current Psychology: Developmental • Learning • Personality • Social**, 2006, 25, 1, S.4-7, s.4.

²⁵⁷ M. Y. Erdoğdu, 2008, s.63.

²⁵⁸ S. Holt, 2007, s.52.

gücü azalmaktadır. Çünkü, bu aşamalarda öğrencilerin yeteneklerinin ve özelliklerinin akademik başarı üzerindeki etkileri artmaktadır²⁵⁹. Kanıtlar duygusal zeka ve bilişsel zekanın başarı ve performansa farklı katkılar yaptığı düşüncesini desteklemektedir. Bilişsel zeka ile duygusal zeka arasındaki korelasyona ilişkin yapılmış olan araştırmalar kullanılan ölçeklere bağlı olarak 0'dan .36'ya kadar bir aralıkta korelasyon katsayıları vermiştir²⁶⁰. En yüksek performansı gösterenler hem duygusal, hem de bilişsel zeka yeteneklerine sahiptir²⁶¹.

Geleneksel zeka tek başına pratiklik yeteneğini, motivasyonu ya da bir insanın duygusal durumunu ölçemez²⁶². Öğrenciler psikolojik, bilişsel ve nörolojik öğrenme engelleri kadar motivasyonel engeller nedeniyle de akademik olarak problem yaşarlar²⁶³. Öğretim, müfredat ve kaynaklarla birlikte öğrencileri harekete geçiren ve motive eden kişisel yetenekler de başarılı öğrencilerin yaratılmasında çok önemlidir²⁶⁴. Bazı üniversitelerin öğretim programlarında duygusal zeka becerileri dersi yer almaktadır²⁶⁵. Duygusal becerileri olan çocukların gerek okulda, gerekse okul dışında öğrenmeye ve başarılı olmaya istekleri vardır. Böylece motive olmakta etkili olan heyecan, merak ve gurur duyma gibi pozitif duygular, çocukları hedeflerine daha kolay ulaştırır²⁶⁶.

Sınıflar sosyal ortamlardır, sınıftaki öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenleri ile olan etkileşimleri önemlidir. Engelberg ve Sjöberg başkalarının

²⁵⁹ P. L. Ackerman, "Personality, Self-concept, Interests, and Intelligence: Which Concept Doesn't Fit?", **Journal of Personality**, 1997, 65, S.171-204, s.198.

²⁶⁰ L. K. La Civita, 2003, s.37.

²⁶¹ D. Goleman, 2006, s.22.

²⁶² D. A. Boyce, 2001, s.2.

²⁶³ M. A. Rafoth, "Academic Failure, Prevention of", C. Spielberger (ed.) içinde S.1-7, 2004, 1-7, s.2.

²⁶⁴ R. Hromek, **Emotional Coaching**, London, Paul Chapman Publishing, 2007, s.97.

²⁶⁵ R. E. Boyatzis ve diğerleri, "Learning Cognitive and Emotional Intelligence Competencies Through Graduate Management Education", **Academy of Management Learning and Education**, 2002, 1, S.150-162. S.153.

²⁶⁶ N. Kansu, Duygusal Zeka, 2004'ten aktaran M. Y. Erdoğan, 2008, s.65-66.

duygularını algılama ile başarılı sosyal uyum arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır²⁶⁷. Aile dışından yetişkenlerle kurulan destekleyici ilişkiler gençlerin yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler yapmaktadır. Bu tarz bir ilişki akademik başarıyı, sosyal ilişkileri, kişisel hedefleri ve kariyer hedeflerini olumlu etkilemektedir²⁶⁸. Graziano ...vd. ise duygularını dengeleme yeteneğinin olumlu öğrenci-öğretmen ilişkisi kurmayı kolaylaştırdığını, dolayısıyla da akademik motivasyon ve başarı için önemli olduğunu belirlemiştir²⁶⁹. Duygusal dengesi bozulan kişiler ise hatırlayamaz, dikkatini toplayamaz, öğrenemez ya da zihin açıklığıyla karar veremez. Bir yönetim danışmanının dediği gibi “Stres insanları aptallaştırır”²⁷⁰.

Bir öğrencinin duygularını anlama ve yönetme yeteneği ağırlıklı not ortalamasına olumlu yönde etki edebilir. Bu öğrenci motive olur, çevresiyle uyumludur, diğerlerince sevilir ve iyi bir okul deneyimi yaşar. Düşük duygusal zeka düzeyine sahip bir öğrenci ise duyguları tarafından engellenebilir ve akademik olarak başarısız olabilir²⁷¹. Yapılmış olan bir araştırmada iyimserlik düzeyi yüksek olan insanların akademik başarılarının, iyimserlik düzeyi düşük olan insanlarınkine oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur²⁷².

Duygusal zeka, pratik yetenekleri öğrenme potansiyelini belirler. Araştırmalar duygusal durumun beynin bilgi işleme yeteneğini etkilediğini ortaya koymuştur²⁷³. Beynin nasıl çalıştığı, bilgileri nasıl sakladığı ve düzenlediği daha açık bir şekilde

²⁶⁷ E. Engelberg, L. Sjöberg, “Emotional Intelligence, Affect Intensity, and Social Adjustment”, **Personality and Individual Differences**, 2004, 37, S.533–542.

²⁶⁸ R. Hromek, 2007, s.23.

²⁶⁹ P. A. Graziano ve diğerleri, “The Role of Emotion Regulation in Children's Early Academic Success”, **Journal of School Psychology**, 2007, 45 S.3–19.

²⁷⁰ D. Goleman, 2004, s.192.

²⁷¹ S. Holt, 2007, s.117,

²⁷² G. Aydın, E. Tezer, , 1991.

²⁷³ S. Holt, 2007, s.30.

ortaya konuldukça duygu ve biliş arasındaki bağlara ilişkin daha çok bilgiye ulaşılmaktadır. Öğrencilerin iç dünyalarının farkında olarak duygularını ve kendilerini yönetebilmeleri için gerekli olan duygusal yetenekler eksik olduğunda yüksek bilişsel zeka düzeyinin yerinde kullanımı da olumsuz etkilenebilmektedir. Dolayısıyla da bu öğrenciler akademik potansiyellerini yeterince kullanamayabilmektedir.

2.7. Duygusal Zeka ile Akademik Başarı İlişkisi Üzerine Yapılmış Araştırmalar

Duygusal zeka kavramının popülaritesinin artmasıyla birlikte, bu kavramı konu alan birçok araştırmanın yapılmış olduğu görölmektedir. Bu konuda yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde, duygusal zekayı konu alan araştırmaların özellikle eğitim bilimleri alanında yapılmış olduğu görölmektedir. Bununla birlikte sosyal bilimler ve sağlık bilimleri alanında da duygusal zekayı konu almış olan araştırmalar yapılmıştır.

Erdoğdu ve Kenarlı'nın, beşyüzotuziki üniversite dördüncü sınıf öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda duygusal zeka ölçeğinin kendi duygularını anlama ve duyguları yönetme alt ölçekleri ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu, karşısındakinin duygularını anlama ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuřtur²⁷⁴.

²⁷⁴ Y. Erdoğdu, Ö. Kenarlı, "Duygusal Zeka ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki", **Milli Eğitim**, 2008, S.178, s.297-310.

Olson'un, yetmişdört üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur²⁷⁵.

Fatum'un, yetmişyedi ilkokul öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda SEI ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile başarı testleri ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur²⁷⁶.

Bradshaw'un, altmış kadın üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur²⁷⁷.

Colston'un, yüzonbeş üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında zayıf pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Doğum sırası ile duygusal zeka düzeyi ve akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur²⁷⁸.

Izaguirre'nin, yüzdoksandokuz üniversite birinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ise erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur²⁷⁹.

²⁷⁵ L. G. Olson, An Investigation of Factors that Influence Academic Achievement in Christian Higher Education: Emotional Intelligence, Self-Esteem and Spiritual Well-Being, Capella University, 2008.

²⁷⁶ B. A. Fatum, The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Elementary-School Children, The University of San Francisco, 2008.

²⁷⁷ F. B. Bradshaw, Exploring the Relationship between Emotional Intelligence and Academic Achievement in African American Female College Students, 2008.

²⁷⁸ D. R. Colston, The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement: Implications of Birth Order Based on Social Rank for Nontraditional Adult Learners, Capella University, 2008.

²⁷⁹ R. Izaguirre, 2008.

Diken'in, yz dört üniversite ğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, fen bilgisi ğretmen adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile fen başarıları ve fene karşı olan tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, fen bilgisi ğretmen adaylarının duygusal zeka düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuřtur²⁸⁰.

Holt'un, yzyirmidrt niversite ğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda MSCEIT ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı genel not ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, yaşça büyük olanların ve kızların ağırlıklı genel not ortalamasının daha yüksek olduğu, duygusal zeka düzeyinin yaşa ve cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuřtur²⁸¹.

Parnell'in, yetmişaltı ilkokul ğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i:Y ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile bir başarı testi ve disiplin kayıtları ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuřtur²⁸².

Evenson, niversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuřtur²⁸³.

Kvapil'in, yz lise ğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda MSCEIT ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile test puanları ile ölçülen akademik

²⁸⁰ E. H. Diken, Fen Bilgisi ğretmen Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ile Fen Başarıları (Genetik Konusunda) Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

²⁸¹ S. Holt, 2007.

²⁸² C. L. Parnell, Emotional Intelligence, School Success, and the Black-White Achievement Gap, The University of Southern Mississippi, 2007.

²⁸³ E. A. Evenson, Examining The Relationship Between Emotional Intelligence and College Success, Capella University, 2007.

başarı arasında ve öğretmenlerin duygusal zeka düzeyleri ile öğrencilerin başarısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur²⁸⁴.

Walker'ın, binikiyüzbeş üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı genel not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında hem toplam duygusal zeka puanı hem de beş alt boyutun puanları açısından pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, kadınların duygusal zeka düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur²⁸⁵.

Fruh'un, yetmişyedi üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile öğretmenler tarafından belirlenen akademik performans arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur²⁸⁶.

Rice'in, dörtyüzseksenaltı lise öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda Personal Skill Map ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, akademik başarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur²⁸⁷.

Barisonek'in, kırkdört ilköğretim öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda EQ-i:Y ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile başarı testi puanları ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur²⁸⁸.

²⁸⁴ L. Kvapil, The Impact of Emotional Intelligence on the Academic Performance of At-Risk High School Students, The University of the Incarnate Word, 2007.

²⁸⁵ M. E. B. Walker, Emotional Intelligence and Academic Success in College, The University of Southern Mississippi, 2006.

²⁸⁶ J. M. Fruh, The Correlation of Emotional intelligence, Academic Achievement and Clinical Performance in Undergraduate Athletic Training Students, University of Virginia, 2006.

²⁸⁷ D. M. Rice, An Examination of Emotional Intelligence: Its Relationship to Academic Achievement in Army JROTC and the Implications for Education, Capella University, 2006.

²⁸⁸ E. S. Barisonek, The Relationship Between Emotional Intelligence, Academic Achievement and Academic Production Among Third and Sixth Grade Students, The State University of New York, 2005.

Szuberla'nın, altmışbir ilköğretim öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda MSCEIT ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile bir başarı testi ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur²⁸⁹.

Drago'nun, otuziki üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda MSCEIT ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarıları ve bilişsel yetenek puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, yaşça büyük öğrencilerin duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.²⁹⁰

Parker ...vd.'nin altıyüzaltmışyedi lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda EQ-i:YV ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur²⁹¹.

Parker ...vd.'nin, üçyüzyetmişiki üniversite birinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Ancak, duygusal zekanın alt boyutlarından stres yönetimi, kişisel beceriler ve uyumluluk boyutlarıyla akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur²⁹².

Vela'nın, yediyüzaltmış birinci sınıf üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda Exploring and Developing Emotional Intelligence Skills ölçeği

²⁸⁹ A. L. Szuberla, Emotional Intelligence and School Success, Walden University, 2005.

²⁹⁰ J. M. Drago, 2004.

²⁹¹ J. D. A. Parker ve diğerleri, "Academic Achievement in High School: Does Emotional Intelligence Matter?", **Personality and Individual Differences**, 2004, 37, S.1321–1330.

²⁹² J. D. A. Parker ve diğerleri, "Emotional intelligence and academic success: examining the transition from high school to university", **Personality and Individual Differences**, 2004, 36, S.163–172.

ile ölçülen duygusal zeka yetenekleri ve ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur²⁹³.

Fannin'in, yuzonbeş ilköğretim öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda AMEIS (The Adolescent Multifactor Emotional Intelligence Scale) ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ve bir başarı testi puanları ile ölçülen akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur²⁹⁴.

Boyce'un, elli yedi yüksek lisans öğrencisi üzerinde yapmış olduğu araştırma sonucunda MEIS ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile bir kişilik testi ile ölçülen bilişsel yetenek ve ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında zayıf pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, bilişsel yetenek ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur²⁹⁵.

Newsome ...vd'nin, yüzseksen üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda EQ-i ile ölçülen duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması ile ölçülen akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Ancak bilişsel yetenekler ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur²⁹⁶.

Lasser'in, altmışdört üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda Goleman'ın ölçeği ile duygusal zeka düzeyi ile ağırlıklı not ortalaması

²⁹³ R. H. Vela, The Role of Emotional Intelligence in the Academic Achievement of First Year College Students, Texas A&M University, 2003.

²⁹⁴ B. E. Fannin, The Contributions of Emotional Intelligence to Academic Achievement and Production, Walden University, 2001.

²⁹⁵ D. A. Boyce, 2001.

²⁹⁶ S. Newsome ve diğerleri, "Assessing the Predictive Validity of Emotional Intelligence", **Personality and Individual Differences**, 2000, 29, S.1005-1016.

arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve duygusal zeka düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur²⁹⁷.

²⁹⁷ M. H. Lasser, A Study of Possible Correlates of Emotional Intelligence: Gender and Grade Point Average, Kean Coolege, 1997.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DUYGUSAL ZEKA İLE AKADEMİK BAŞARI VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışma yaşamının kuralları değişmektedir. Artık zeka, eğitim ve uzmanlığın yanında yeni bir ölçüt olarak insanın kendini ve başkalarını nasıl idare ettiği de değerlendirilmektedir. Bu ölçüt, kimin işe alınıp kimin alınmayacağını, kimin işine son verilip kimin işte kalacağını, kimin terfi edip kimin etmeyeceğinin belirlenmesinde daha fazla kullanılır hale gelmiştir²⁹⁸. Bilişsel zeka, tek başına kimin başarılı ya da başarısız olacağını belirleyemez²⁹⁹. Duygusal yeterlikler esnekliği, takımları, müşteri odaklılığı güçlendirmesiyle, yeni iş yaşamında dünyanın her yerinde ve her işte mükemmellik için zorunlu hale gelmiştir³⁰⁰.

Duygusal zeka ölçeğinin kariyer planlamasında kullanımı batı dünyasında birçok örgütte yaygın hale gelmiştir. Artık birçok şirket duygusal zeka becerilerinin, şirketin yönetim felsefesinin önemli bir ögesi olduğunun farkına varmaya başlamışlardır³⁰¹. Bir örgütte bireysel seviyede duygusal zeka kendini yönetmede, başkalarıyla olan ilişkileri yönetmede, başkalarıyla ilişki kurmayı kolaylaştırmada ve başkalarını geliştirmede önemlidir³⁰². Özellikle örgütler şebeke örgüt olmaya doğru gittikçe, geleneksel hiyerarşik yapıdaki örgütlere göre bu tür örgütlerde, üyelerin

²⁹⁸ D. Goleman, 2006, s.3.

²⁹⁹ İbid, s.19.

³⁰⁰ ibid, s.29.

³⁰¹ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.76.

³⁰² T. Sparrow, A. Knight, 2006, s.181.

duygusal zeka yetenekleri daha gerekli hale gelecektir. Özellikle örgüt üyelerinin takımlar halinde çalıştığı durumlarda duygusal zeka yetenekleri üstün performans için önemli rol oynar³⁰³. 1996 yılından itibaren American Express'in işe yeni başlayan danışmanları, eğitimlerinin bir parçası olarak duygusal yeterlik programını tamamlamak zorundadırlar³⁰⁴. Duygusal yeteneklerin bireysel, takımsal ve örgütsel başarıdaki rolünün anlaşılmasıyla birlikte eğitim alanında yapılması gereken çok açıktır; gençlerin önemli yaşam yetenekleri olarak duygusal zeka yeteneklerini öğrenmelerine yardımcı olmak³⁰⁵.

Çalışma yaşamına geçmeden önce son durakları olan üniversitede bazı öğrenciler başarısız olurken, bazıları ise başarılı olabilmektedir. Araştırmacılar bilişsel olmayan faktörlerin de akademik başarıya katkıda bulunacağını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla akademik başarıya katkıda bulunan bilişsel olmayan faktörlerin belirlenmesi, öğrencilerin akademik başarılarını arttırmada önemli bir aşama olacaktır. Bu araştırmanın amacı duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemektir.

Duygusal zeka ile bilişsel zeka arasındaki en önemli fark duygusal zekanın bilişsel zekaya göre genetiğe daha az bağımlı olmasıdır. Eğer duygusal zeka akademik başarıda rolü olan bir faktör ise, bu eğitimcilere çocukların duygusal zekasını dolayısıyla da akademik başarısını ve davranışsal iyileşmesini geliştirecek stratejiler sağlama fırsatı verir³⁰⁶.

³⁰³ R. L. Jacobs, "Using Human Resource Function to Enhance Emotional Intelligence", C.Cherniss, D. Goleman (eds.) içinde 2001, s.159.

³⁰⁴ S. Hays, American Express Taps into the Power of Emotional Intelligence, Workforce, 1999, 78, 72-73'den aktaran M. F. Sonnenschein, Effect of Emotional Intelligence Competencies on Academic Performance of Algebra I Students, Saint Louis University, 2002, s.18.

³⁰⁵ D. Goleman, "An EI-Based Theory of Performance", C.Cherniss, D. Goleman (eds.) içinde 2001, s.44.

³⁰⁶ C. L. Parnell, 2007, s.28.

Yirmi yıla yakın süredir duygusal zeka üzerine araştırmalar yapılmaktadır ve duygusal zeka hakkında birçok Şey öğrenilmiştir. Ancak, duygusal zeka alanı hala üzerinde çalışılması gereken ve yapılacak çok Şeyin kaldığı bir alandır³⁰⁷.

Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi konu alan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Hem yapılmış olan araştırmaların sayısının fazla olmaması, hem de bu araştırmalar sonucunda farklı sonuçlara ulaşılması nedeniyle duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek önemlidir.

Üniversite eğitimini tamamlayarak iş yaşamına geçiş yapacak öğrencilerin istedikleri işlere girebilmek, iş yaşamındaki problemlerle başa çıkabilmek ve çalışma arkadaşlarıyla uyumlu olabilmek için özel becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu becerilerden biri de duygusal zeka becerisidir.

Okullar öğrenme ve yaşam başarısında sosyal ve duygusal becerilerin rolünü kavradıklarında öğrenciler bundan kârlı çıkacaklardır³⁰⁸. Duygusal zeka düzeyinin akademik başarıya katkısı olduğunun belirlenmesi, öğrencilerinin akademik başarılarını ve kişisel becerilerini arttırmayı amaçlayan üniversitelerin duygusal zeka becerilerini arttırmaya yönelik düzenlemeler yapmasını sağlayabilir. Bu sayede de gerek okulda, gerekse iş yaşamına girişte insanların değerlendirilmesinde kullanılan bir ölçüt olan akademik başarı arttırılabilir, ayrıca öğrencilere iş dünyasının önem verdiği bazı beceriler kazandırılabilir.

Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı ilişkisini inceleyen bu araştırmanın işletmecilik açısından faydaları vardır. Bu faydalardan ilki, öğrencilerini çalışma yaşamına en iyi Şekilde hazırlamakla görevli işletmecilik eğitimi vermekte

³⁰⁷ J. D. Mayer ve diğerleri, 2008, s.526.

³⁰⁸ M. J. Elias, R. P. Weissberg, "Primary Prevention: Educational Approaches to Enhance Social and Emotional Learning", **Journal of School Health**, 2000, 70, 5, S.186-190, s.190.

olan kurumların yöneticilerine ve eğitmenlerine, duygusal ve sosyal yeteneklerin önemini kavrayabilme olanağı vermesidir. Bu sayede öğrencilerin duygusal ve sosyal yeteneklerinin geliştirilebilmesine yönelik düzenlemeler yapılabilir. İkinci fayda, çalışanlarında duygusal ve sosyal üstünlük de arayan işverenlerin, bu üstünlükleri nasıl belirleyebileceği ve ölçebileceği hakkında onlara yol göstermesidir. Üçüncü fayda, işletme öğrencilerine gerek akademik başarıya gerekse kariyer başarısına ulaşmalarında kendilerine katkısı olacak bir kavramı daha iyi anlama olanağı vermesidir. Bu sayede öğrencilerin duygusal becerilerini geliştirecek eylemlerde bulunmaları mümkün olabilir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı, Kısıtları ve Varsayımları

Duygusal zeka düzeyinin akademik başarı üzerindeki etkisini belirleme amacıyla olan bu araştırmanın ana kitlesini Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Maliyete ve zamana ilişkin kısıtlar nedeniyle Türkiye'deki farklı üniversitelerde öğrenimlerine devam etmekte olan İşletme Bölümü öğrencilerine yönelik bir araştırma yapılamamıştır.

Araştırmanın varsayımları olarak şunlar belirlenmiştir:

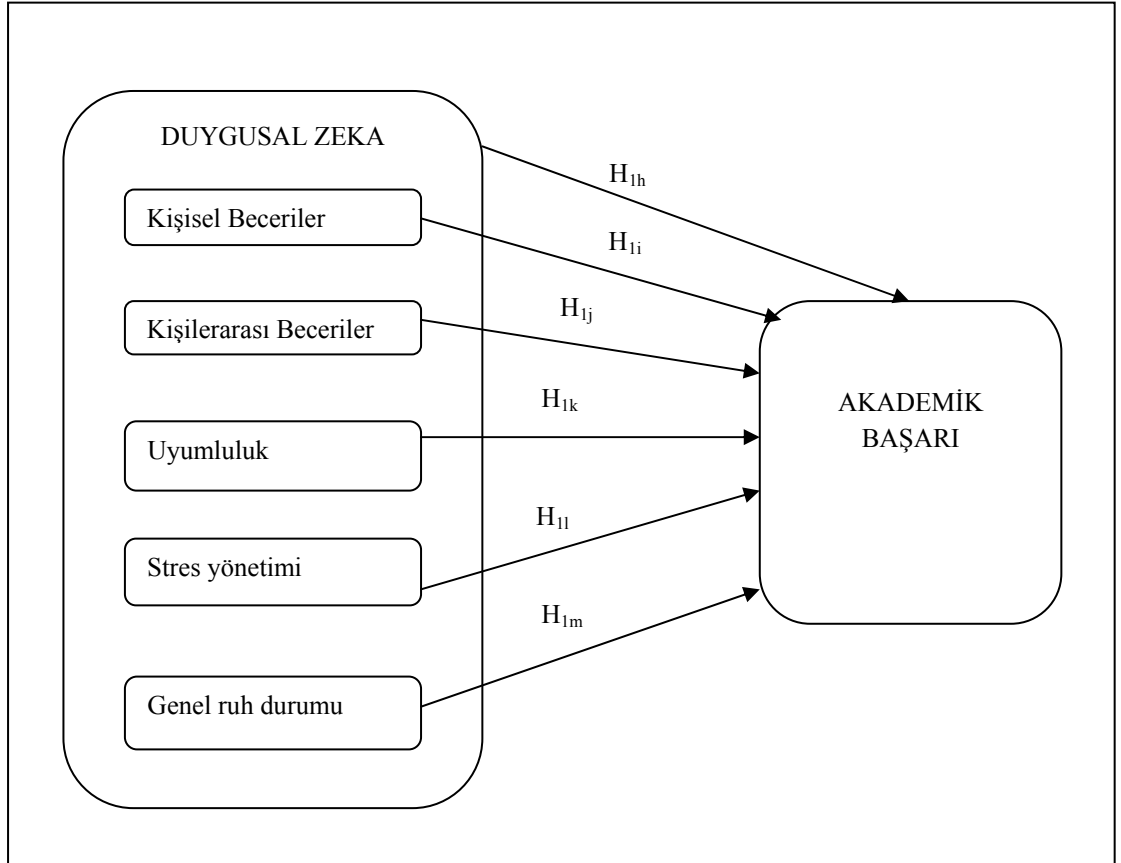
- Duygusal zeka, bir beceri olarak ölçülebilir.
- Duygusal beceriler öğrenmeyi etkiler.
- Ağırlıklı genel not ortalaması akademik başarıyı belirlemede yeterlidir.

3.3. Araştırmanın Metodolojisi

3.3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı ilişkisini belirlemeye yönelik olduğundan araştırmanın modeli ilişkiyel taramadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni dörtlük sisteme göre belirlenen ağırlıklı genel not ortalaması ile ifade edilen akademik başarıdır. Bağımsız değişken ise, öğrencilerin duygusal zeka düzeyleridir.

Şekil 9: Araştırmanın Modeli

3.3.2. Araştırmanın Dayandığı Hipotezler

Araştırmanın amacı ve duygusal zeka yazını doğrultusunda oluşturulan araştırma modeline göre şu hipotezler geliştirilmiştir. Araştırmada test edilecek temel hipotez, İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişkinin varlığıdır.

3.3.2.1. Demografik Faktörler ve Duygusal Zeka Düzeyi ile İlgili Hipotezler

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, öğrencilerin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları şehir, anne-babalarının eğitim durumu, ailelerinin gelir durumu, sahip oldukları kardeş sayısı ve annelerinin mesleki durumu ile bir ilişkisinin olması beklenmektedir.

Yerleşim birimleri kişilerin sosyal ve kültürel çevrelerini oluşturur. Birimlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları, bu yapıların niteliği kişinin sosyal ve toplumsal gelişimini, kişilik oluşumunu etkileyen temel faktörlerdir³⁰⁹. Türkiye sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinde hem bölgeler, hem de yerleşim birimleri bakımından eşit ve dengeli bir yapıya sahip değildir³¹⁰. Türkiye’de bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklar olduğu dikkate alındığında sanayileşme ve kentleşmenin yoğun olmadığı illerde ve Doğu illerinde sosyal ilişkilerin geleneksel değerler çerçevesinde gerçekleştiği, genellikle otoriter ebeveyn davranışları nedeniyle duygu ve düşüncelerin rahatlıkla ifade edilemediği söylenebilir. Erdoğan araştırması sonucunda ailenin demokratik tutumlarının duygusal zekanın gelişimine

³⁰⁹ C. Yaşın ve diğerleri, 2007, s.67.

³¹⁰ İbid, s.341.

destek olduğunu bulmuştur³¹¹. Göçet³¹² batı bölgelerinden gelen öğrencilerin doğu bölgelerinden gelen öğrencilere göre daha yüksek duygusal zekaya sahip olduklarını, Taşkın³¹³ ise il merkezinde yaşayan öğrencilerin ilçe ve köyde yaşayan öğrencilere göre kişisel beceri alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Dolayısıyla bu araştırmada öğrencilerin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşamakta oldukları şehir ile duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişki olacağı beklenmektedir. İşletme Bölümü öğrencilerinin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölge ile öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında ve işletme bölümü öğrencilerinin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimi ile öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0a}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemektedir.

H_{1a}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermektedir.

H_{0b}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemektedir.

³¹¹ Y. Erdoğan, 2008.

³¹² E. Göçet, Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2006.

³¹³ A. K. Taşkın, Beden Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zeka Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

H_{1b}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermektedir.

Bir bebek yaklaşık dokuz aylıkken duyguları öğrenmede kendisine rehber arar ve bakımıyla ilgilenenlerin ifade ve eylemlerini kopyalar³¹⁴. Çocukların duyguları anlama yeteneği iki yaşında ortaya çıkar ve üç ile dört yaşlarında hızlı bir şekilde gelişir³¹⁵. Dolayısıyla ailelerin çocukların duygusal gelişiminde etkisi büyüktür. Gottman ...vd., etkili ebeveynlik stratejilerinin çocukların duyguları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirlemişlerdir. Çocukları beş yaşındayken olumsuz duyguların kabulü ve üzerinde konuşulması yönünde hareket eden ailelerin çocuklarının sekiz yaşına geldiklerinde stresli ailevi durumlardaki tepkileri daha kontrollü olmaktadır³¹⁶. Gürbüz ve Yüksel³¹⁷, Aysel³¹⁸ eğitim düzeyi arttıkça toplam duygusal zeka puanının, Öztürk ve Deniz³¹⁹ ise kişisel yetenekler, stres yönetimi, genel ruh durumu alt boyut puanlarının de arttığını bulmuşlardır. Dolayısıyla eğitilmiş anne-babaların daha yüksek duygusal zeka düzeyine sahip olacakları ve etkili ebeveynlik stratejilerini uygulamada daha başarılı olacakları düşünülebilir. Anne-baba eğitiminin duygusal zeka düzeyini pozitif yönde etkilediğini bulmuş olan Holmes ve Harold'ın araştırmaları da bu düşüncüyü desteklemektedir. Dolayısıyla bu

³¹⁴ D. W. TenHouten, 2007, s.191.

³¹⁵ M. Zeidner ve diğerleri, "Development of Emotional Intelligence: Towards a Multi-Level Investment Model", **Human Development**, 2003, 46, S.69-96, s.72.

³¹⁶ J. Gottman ve diğerleri, Meta-emotion: How Families Communicate Emotionally, 1997'den aktaran F. W. Arsenio, "Emotional Intelligence and the Intelligence of Emotions: A Developmental Perspective on Mixed EI Models", **Human Development**, 2003, 46, S.97-103,s.100.

³¹⁷ S. Gürbüz, M. Yüksel, 2008, 174-190.

³¹⁸ L. Aysel, Liderlik ve Duygusal Zeka, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2006.

³¹⁹ A. Öztürk, M. E. Deniz, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zeka Yetenekleri, İş Doyumları ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", **İlköğretim Online**, 2008, 7, 3, S.578-599.

araştırmada anne-babanın yüksek eğitim düzeyinin öğrencilerin duygusal zeka düzeyini pozitif yönde etkileyeceği beklenmektedir. İşletme bölümü ğrencilerinin anne ya da babalarının eğitim düzeyi ile öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0c} : İşletme Bölümü ğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1c} : İşletme Bölümü ğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H_{0d} : İşletme Bölümü ğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1d} : İşletme Bölümü ğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Yeterli gelire sahip ailelerin, çocuklarının ev ortamını çeşitli şekillerde zenginleştirme olanağı vardır. Örneğin, evde eğitime yardımcı olacak kitapları ve eğitici oyuncakları alabilirler, çocukların gelişimine katkıda bulunabilecek sosyal aktivitelerin maliyetini karşılayabilirler ve genellikle çocuklarının dışarıda diğer çocuklarla güven içinde oynayabileceği ve etkileşime girebileceği dış alanlara sahip, çocukların kendi çalışma ve oyun alanlarının olduğu büyük evlere sahip olabilirler³²⁰. Dolayısıyla, ailesi yeterli gelire sahip öğrencilerin duygusal gelişimlerine yardımcı

³²⁰ D. J. Armor, **Maximizing Intelligence**, New Jersey, Transaction Publishers, 2003, s.77-78.

olanaklara ulaşabileceği söylenebilir. Harold³²¹ ailenin ekonomik durumu ile duygusal zeka düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmakla birlikte Göçet³²², Taşkın³²³ ve Holmes³²⁴ ise ailenin ekonomik durumu ile duygusal zeka düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulmuşlardır. Buna rağmen bu araştırmada ailenin ekonomik durumunun öğrencilerin duygusal zeka düzeyini pozitif yönde etkileyeceği beklenmektedir. İşletme Bölümü öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyi ile öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0e}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelirine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1e}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelirine göre farklılık göstermektedir.

Gelişim döneminde yeni bir çocuğun doğumu çocuk için duygusal problemlere neden olabilmektedir³²⁵. İlk doğan çocuk en az bir ya da iki yıl bölünmemiş ilgisiye, dikkate ve etkileşime sahip olur. İkinci sırada doğan çocuk birinciye oranla daha az ilgi görür ve çocuk sayısı arttıkça ilginin, dikkatin ve etkileşimin azalması süreci devam eder. Çok sayıda çocuğa sahip annelerin çocukları daha düşük bilişsel zeka düzeyine sahip olmakta ve daha düşük akademik başarı göstermektedir. Bu durum kaynakların azalması ile açıklanabilir; bir ailede daha çok

³²¹ R. N. Harrod, S. D. Scheer, "An Exploration of Adolescent Emotional Intelligence in Relation to Demographic Characteristics", *Adolescence*, 2005, 40, 159, S.503-512.

³²² E. Göçet, Emine, 2006.

³²³ A. K. Taşkın, 2008.

³²⁴ R. A. Holmes, *Class Effects: An Exploratory Study of the Relationship Between Emotional Intelligence and Socio-Economic Status Among African Americans*, George Town University, 1999.

³²⁵ R. Hromek, 2007, s.13.

çocuk oldukça herbir çocuga ayrılan kaynak ve zaman azalmaktadır³²⁶. Karayılmaz³²⁷ ve Köksal³²⁸ kardeş sayısı ve duygusal zeka düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulmuş olmalarına rağmen bu araştırmada kardeş sayısının duygusal zeka düzeyini negatif yönde etkileyeceği beklenmektedir. İşletme bölümü öğrencilerinin sahip oldukları kardeş sayısı ile öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0f}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.

H_{1f}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

Günümüzde yaşam koşullarının ağırlaşması kadınların çalışma yaşamına daha fazla dahil olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla da çocukların anneleriyle birlikte geçirebilecekleri zaman daralmıştır. Yaşamın ilk yıllarında beyni çok hızlı gelişen ve öğrenme hızları yüksek olan çocukların ihtiyaç duydukları anne ilgisinden mahrum kalmaları, duygusal gelişimlerine zarar verebilir. Wong ... vd³²⁹., anne ya da babadan biri büyüme aşamasında tamamıyla yanında olan üniversite öğrencilerinin duygusal zekalarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Dolayısıyla, bu araştırmada annenin mesleki durumu ile duygusal zeka düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki olacağı beklenmektedir. İşletme Bölümü öğrencilerinin annelerinin mesleki durumu ile

³²⁶ D. J. Armor, 2003, s.85.

³²⁷ D. Karayılmaz, Anasınınına Devam Eden Çocukların Duygusal Zeka ve Sosyal Uyum Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

³²⁸ A. Köksal, Ergenlerde Duygusal Zeka ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

³²⁹ C. Wong ve diğerleri, "The feasibility of training and development of EI: An exploratory study in Singapore, Hong Kong and Taiwan", *Intelligence*, 2007, 35, S.141–150.

öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0g}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermemektedir.

H_{1g}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermektedir.

3.3.2.2. Duygusal Zeka Düzeyi ve Akademik Başarı ile İlgili Hipotezler

Okuldaki ve yaşamdaki başarı davranışların, yeteneklerin ve değerlerin oluşturduğu bir kümeye bağlıdır³³⁰. Okuldaki faaliyetler ve bilişsel gelişim; düşünmeyi kolaylaştırmak, konsantrasyonu arttırmak, davranışları kontrol etmek, stres altında verimli çalışmak ve motivasyon için duyguların kullanımı ve dengelenmesi yeteneği gerektirir. Ayrıca, duygusal yetenekler öğrencilerin akranlar ve öğretmenlerle uygun ilişkiler kurmasını ifade eden okula sosyal uyumu sağlamalarına katkıda bulunur³³¹.

Lam ve Kirby³³², Drago³³³ yüksek duygusal zeka düzeyinin bilişsel performansı pozitif yönde etkilediğini belirlemişlerdir. Ayrıca Bratko ...vd.³³⁴ kişilik özelliklerinin bilişsel yeteneklerden bağımsız olarak da okul başarısını etkilediğini

³³⁰ R. Hromek, 2007, s.97.

³³¹ J. M. Mestre ve diğerleri, "Emotional Intelligence and Social and Academic Adaptation to School", **Psicothema**, 2006, 18, S.112-117, s.112-113.

³³² L. Lam ve diğerleri, "Is Emotional Intelligence an Advantage? An Exploration of the Impact of Emotional and General Intelligence on Individual Performance", **The Journal of Social Psychology**, 2002, 142, 1, S.133-143.

³³³ J. M. Drago, 2004.

³³⁴ D. Bratko ve diğerleri, "Personality and School Performance: Incremental Validity of Self- and peer-ratings over Intelligence", **Personality and Individual Differences**, 2006, 41, S.131-142.

ortaya koymuşlardır. Duygu eğitimde önemlidir, çünkü öğrenmeyi ve hafızayı harekete geçiren dikkati harekete geçirir³³⁵.

Duygusal zeka ile akademik başarıyı doğrudan ilk ilişkilendiren Goleman'dır. Goleman'a göre duygusal zeki öğrenciler başarılı olma potansiyellerini arttıran çeşitli yeteneklere sahiptir. Bu yetenekler, kendini motive etmeyi, dürtüleri ertelemeyi, iyimser bakış açısı sağlamayı kapsar. Ayrıca, duygusal zeki öğrenciler akademik baskılar karşısında daha az kaygı duyarlar³³⁶.

Araştırmaları sonucunda Erdoğan ve Kenarlı³³⁷, Olson³³⁸, Fatum³³⁹, Bradshaw³⁴⁰, Izaguirre³⁴¹, Diken³⁴², Fruh³⁴³, Barisonek³⁴⁴, Newsome ...vd.³⁴⁵, Lasser³⁴⁶ duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulmakla birlikte Colston³⁴⁷, Holt³⁴⁸, Parnell³⁴⁹, Evenson³⁵⁰, Kvpil³⁵¹, Walker³⁵², Rice³⁵³, Szuberla³⁵⁴, Drago³⁵⁵, Parker ...vd.³⁵⁶, Vela³⁵⁷, Fannin³⁵⁸,

³³⁵ R. Sylwester, "How Emotions Affect Learning", **Educational Leadership**, 1994, 52, S.60-65, s.60.

³³⁶ J. M. Drago, 2004, s.12.

³³⁷ Y. Erdoğan, Ö. Kenarlı, 2008.

³³⁸ L. G. Olson, 2008.

³³⁹ B. A. Fatum, 2008.

³⁴⁰ F. B. Bradshaw, 2008.

³⁴¹ R. Izaguirre, 2008.

³⁴² E. H. Diken, 2007.

³⁴³ J. M. Fruh, 2006.

³⁴⁴ E. S. Barisonek, 2005.

³⁴⁵ S. Newsome ve diğerleri, Shaun, 2000.

³⁴⁶ M. H. Lasser, 1997.

³⁴⁷ D. R. Colston, 2008.

³⁴⁸ S. Holt, 2007.

³⁴⁹ C. L. Parnell, 2007.

³⁵⁰ E. A. Evenson, 2007.

³⁵¹ L. Kvpil, 2007.

³⁵² M. E. B. Walker, 2006.

³⁵³ D. M. Rice, 2006.

³⁵⁴ A. L. Szuberla, 2005.

³⁵⁵ J. M. Drago, 2004.

³⁵⁶ J. D. A. Parker ve diğerleri, 2004.

³⁵⁷ R. H. Vela, 2003.

³⁵⁸ B. E. Fannin, 2001.

Boyce³⁵⁹ duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmada da duygusal zeka toplam puanı ve duygusal zeka alt boyut puanları ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olacağı beklenmektedir. İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanı ve duygusal zeka alt boyut puanları ile akademik başarı arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için şu hipotezler geliştirilmiştir:

H_{0h}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1h}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

H_{0i}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1i}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

H_{0j}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1j}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

³⁵⁹ D. A. Boyce, 2001.

H_{0k} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1k} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

H_{0l} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1l} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

H_{0m} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1m} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

3.3.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma için gerekli olan verileri toplayabilmek için anket yöntemi kullanılmıştır. Oluşturulan anket formu iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde İşletme Bölümü öğrencileriyle ilgili birtakım değişkenler hakkında veri toplamak için çeşitli sorular bulunurken, ikinci bölümde öğrencilerin duygusal zekayı düzeyini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Veri toplama süreci 2009 yılı Kasım ayında başlamıştır. İktisadi ve İdari Fakültesi Dekanlığı'ndan ve ders sorumlusu öğretim üyelerinden gerekli izinler

aldıktan sonra ders saatleri içerisinde sınıflara gidilerek anketlerin öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır.

3.3.4. Anket Formu

Öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini ölçmek için, bugüne kadar birçok akademik çalışmada kullanılmış, geçerlik-güvenirlik çalışmaları Dr. Reuven Bar-On tarafından yapılmış olan ve Acar tarafından Türkçe'ye uyarlanan Baron Duygusal Zeka Envanteri kullanılmıştır.

Yapılmış olan çalışmalardan elde edilen bazı sonuçlara göre Bar-On'un Duygusal Zeka Envanteri üniversite öğrencilerinin akademik başarıları, işlevsel bozuklukların varlığı, alkolizm tedavisine verilen tepkiler gibi kriterleri öngörebilmektedir³⁶⁰. Dawda ve Hart yapmış oldukları çalışma sonucunda EQ-i'nin üniversite öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini ölçmede başarılı olduğunu belirlemişlerdir³⁶¹.

Soru formunda yer alan ifadeler beşli Likert ölçek üzerinden sınıflandırılmıştır. Beşli ölçekte tüm değişkenler için en olumlu şık bir, en olumsuz şık beş ile kodlanmıştır. Ancak analizler yapılırken dönüşüm yapılmıştır.

EQ-i'nin alt boyutları ve bu boyutlara ilişkin maddeler Tablo 9'da gösterilmiştir;

³⁶⁰ G. Matthews ve diğerleri, 2002, s.16.

³⁶¹ D. Dawda, S. D. Hart, "Assessing Emotional Intelligence: Reliability and Validity of the Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i) in University Students", **Personality and Individual Differences**, 2000, 28, S.797-812.

Tablo 9: EQ-i'nin Alt Boyutları ve Bu Boyutlara İlişkin Maddeler

ANA BOYUT	ALT BOYUT	MADDE NUMARASI
Genel ruh durumu	İyimserlik	5, 31, 76, 78, 85
	Mutluluk	37, 40, 54, 65, 72, 74, 83
Stres yönetimi	Dürtü kontrolü	11, 29, 36, 41, 66, 70
	Strese dayanıklılık	3, 6, 60, 63, 68, 75, 80
Uyumluluk	Esneklik	18, 50, 58, 61, 71
	Gerçekçilik	4, 12, 52, 56, 82
	Problem çözme	1, 23, 33, 51, 87
Kişilerarası beceriler	Sosyal sorumluluk	34, 43, 45, 48, 59, 79
	Kişilerarası ilişkiler	16, 32, 42, 46, 57, 62, 67
	Empati	25, 30, 49, 77, 81
Kişisel beceriler	Bağımsızlık	22, 24, 47, 64, 73
	Kendini gerçekleştirme	15, 17, 19, 21, 28, 35
	Kendine saygı	10, 14, 26, 44, 55, 69
	Kararlılık	7, 9, 20, 27, 39, 86
	Duygusal benlik bilinci	2, 8, 13, 38, 53, 84

EQ-i'nin alt boyutlarına ilişkin maddelerden 3, 6, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 44, 47, 51, 56, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 77, 79, 80, 82, 83, 85 ve 86. sorular ters sorudur. Dolayısıyla bu soruların değerleri ters girilmiştir.

3.3.5. Ana Kitle

Bu araştırmanın ana kitleleri olarak 2009-2010 öğretim yılı güz dönemi itibariyle Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri belirlenmiştir ve bu öğrencilerin tamamından veri toplanması amaçlanmıştır. Cevaplandırılan beşyüziki anketten dörtyüzaltmışikisinin analizlerde kullanılabileceği saptanmıştır ve araştırma bu dörtyüzaltmışiki katılımcı üzerinde yapılmıştır.

3.3.6. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bir istatistik paket programı ile çözümlenmiştir. Öğrencilerin demografik dağılımlarını belirlemek için yüzde ve frekans analizi, öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerine ilişkin maddelere verilen cevapların belirlenen demografik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile akademik başarıları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı ilişkisi hakkında az bilgi olduğundan korelasyon analizi bu çalışma için en uygun yöntemdir. İlişkinin yönünü ve derecesini belirleyebilmek için herbir bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısı -1.0 ile +1.0 arasında değişmektedir. Korelasyon katsayısının sıfır olması ilişkinin olmadığını gösterir.

Tablo 10: Korelasyon Katsayısının Gücü

Korelasyon katsayısı	İlişkinin gücü
+/- 0.50 ve üstü	Güçlü
+/- 0.30 ile +/- 0.49 arası	Orta
+/- 0.10 ile +/- 0.29 arası	Zayıf
+/- 0.01 ile +/- 0.09 arası	Önemsiz

3.4. Bulgular

Araştırmaya katılan 462 İşletme Bölümü öğrencisinden 202'si (%43,7) erkek, 260'ı (%56,3) kadındır. Bu öğrencilerden 289'u (%62,6) birinci öğretim 173'ü (%37,4) ikinci öğretim, 147'si (%31,8) ikinci sınıf, 124'ü (%26,8) üçüncü sınıf ve 191'i (%41,3) dördüncü sınıf öğrencisidir.

Güvenilirlik Kontrolü:

Güvenilirlik bir ankette yer alan soruların birbirleri ile olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını ifade eder³⁶². İşletme bölümü öğrencilerinin duygusal zeka puanlarını belirlemek için kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi Alfa Yöntemi ile yapılmıştır.

Tablo 11: Duygusal Zeka Ölçeğinin Alfa Değerleri

	Cronbach Alfa
DUYGUSAL ZEKA	,915
Kişisel Beceriler	,855
Kişilerarası Beceriler	,789
Uyumluluk	,640
Stres Yönetimi	,699
Genel Ruh Durumu	,764

Alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanır³⁶³:

- $0.00 \leq \text{alfa} \leq 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \text{alfa} \leq 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür,
- $0.60 \leq \text{alfa} \leq 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0.80 \leq \text{alfa} \leq 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Duygusal zeka düzeyinin belirlenmesi için uygulanan ölçeğin tümüne yapılan güvenilirlik analizi sonucu Cronbach Alfa değeri %91.5 gibi yüksek bir güvenilirlik sonucu vermiştir. Ayrıca ana boyutlar itibariyle kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyumluluk, stres yönetimi ve genel ruh durumu boyutlarının Alfa değerleri sırasıyla %85.5, %78.9, %64, %69.9 ve %76.4'tür. Gerek ölçeğin tümünün, gerekse

³⁶² Şeref, Kalaycı, **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 3. Baskı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2008, s.10.

³⁶³ Şeref, Kalaycı, **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 3. Baskı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2008, s.405.

boyutların alfa değerleri İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin belirlenmesi için kullanılan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bir ölçeğin toplanabilir ölçek tipine uygun olup olmadığının belirlenmesi Tukey toplanabilirlik testi ile yapılır³⁶⁴.

Tablo 12: Tukey Toplanabilirlik Testi

		Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Anlamlılık
Gruplar Arasında		4430,021	461	9,610		
Grup İçinde	Maddeler Arasında	9173,350	86	106,667	130,359	,000
	Kalan Toplanamazlık	2,349 ^a	1	2,349	2,871	,090
	Denge	32438,255	39645	,818		
	Toplam	32440,604	39646	,818		
Toplam		41613,954	39732	1,047		
Toplam		46043,975	40193	1,146		

Tukey Testi anket maddelerinin toplanabilirliğine ilişkin değer verir. Tablo 12'ye bakıldığında maddeler arası farklılığın $p=0.09$ değeri ile istatistiki olarak anlamlı olduğunu söylenebilir. Seksen yedi soruluk ölçek toplanabilir özelliktedir ve maddeler arasında farklılık yoktur. Tukey testi anket soruları arasında katlamalı bir etkileşim olup olmadığını inceler. Yüzde on anlamlılık düzeyinde böyle bir etkileşimin olmadığı, soruların birbirini tekrarlamadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 13: Hotelling Testi

Hotelling T^2	F	df1	df2	Anlamlılık
5516,471	52,318	86	376	,000

Hotelling Testi yanıtlayıcıların anket soruları arasındaki farklılıkları algılayıp algılamadıklarını test etmektedir. T^2 değerinin istatistiki olarak %5 düzeyinde anlamlı

³⁶⁴ Şeref, Kalaycı, **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 3. Baskı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2008, s.404.

olması ortalamaların eşit olduğuna dair boş hipotezin reddedilerek cevaplayıcıların sorular arasındaki farklılığı algılayabildiği sonucuna götürmektedir.

Cevapların Bağımsızlık Kontrolü:

Cevapların bağımsızlık kontrolü, verilen cevapların ne kadar birbirlerinden ayırt edilip edilmedikleri, cevaplayıcının çoktan seçmeli cevap alternatiflerinin her birini ne kadar bağımsız olarak değerlendirdiği ile ilgilidir. Cevapların ne kadar birbirinden bağımsız değerlendirildiğini bulmak için parametrik olmayan Ki-Kare Testi yapılabilir³⁶⁵.

Cevapların bağımsızlığını belirlemek için Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Onbeş alt boyut üzerine yapılan Ki-Kare Testleri sonucunda yanıtların bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır.

³⁶⁵ Bahtışen, Kavak, Pazarlama Araştırmaları, Ankara, Hacettepe üniversitesi Yayınları, 2008, s.225.

Tablo 14: Cevapların Bağımsızlık Testi					
	Ki-kare	p			
Problem Çözme-1	465,294**	,000	Kişilerarası İlişkiler-2	565,338**	,000
Problem Çözme-2	442,957**	,000	Kişilerarası İlişkiler-3	256,939**	,000
Problem Çözme-3	505,165**	,000	Kişilerarası İlişkiler-4	664,797**	,000
Problem Çözme-4	256,052**	,000	Kişilerarası İlişkiler-5	532,848**	,000
Problem Çözme-5	527,935**	,000	Kişilerarası İlişkiler-6	278,541**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-1	119,948**	,000	Kişilerarası İlişkiler-7	518,866**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-2	306,961**	,000	Esneklik-1	189,147**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-3	117,524**	,000	Esneklik-2	261,160**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-4	169,494**	,000	Esneklik-3	201,485**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-5	372,199**	,000	Esneklik-4	231,918**	,000
Duygusal Benlik Bilinci-6	453,065**	,000	Esneklik-5	176,160**	,000
Stres Yönetimi-1	124,277**	,000	Bağımsızlık-1	245,186**	,000
Stres Yönetimi-2	211,052**	,000	Bağımsızlık-2	111,701**	,000
Stres Yönetimi-3	147,307**	,000	Bağımsızlık-3	372,719**	,000
Stres Yönetimi-4	437,416**	,000	Bağımsızlık-4	390,294**	,000
Stres Yönetimi-5	236,420**	,000	Bağımsızlık-5	372,177**	,000
Stres Yönetimi-6	207,762**	,000	Empati-1	413,952**	,000
Stres Yönetimi-7	139,558**	,000	Empati-2	452,242**	,000
Gerçekçilik Boyutu-1	170,771**	,000	Empati-3	677,329**	,000
Gerçekçilik Boyutu-2	454,320**	,000	Empati-4	419,277**	,000
Gerçekçilik Boyutu-3	162,740**	,000	Empati-5	437,502**	,000
Gerçekçilik Boyutu-4	243,411**	,000	Sosyal Sorumluluk-1	609,602**	,000
Gerçekçilik Boyutu-5	253,952**	,000	Sosyal Sorumluluk-2	337,697**	,000
Iyimserlik-1	332,221**	,000	Sosyal Sorumluluk-3	409,104**	,000
Iyimserlik-2	311,810**	,000	Sosyal Sorumluluk-4	607,264**	,000
Iyimserlik-3	420,749**	,000	Sosyal Sorumluluk-5	74,948**	,000
Iyimserlik-4	360,489**	,000	Sosyal Sorumluluk-6	433,887**	,000
Iyimserlik-5	142,762**	,000	Mutluluk-1	388,325**	,000
Kararlılık-1	405,684**	,000	Mutluluk-2	330,359**	,000
Kararlılık-2	252,502**	,000	Mutluluk-3	423,433**	,000
Kararlılık-3	255,944**	,000	Mutluluk-4	251,506**	,000
Kararlılık-4	287,199**	,000	Mutluluk-5	390,532**	,000
Kararlılık-5	341,009**	,000	Mutluluk-6	456,853**	,000
Kararlılık-6	48,022**	,000	Mutluluk-7	481,961**	,000
Kendine Saygı-1	419,861**	,000	** %1 güven seviyesinde anlamlı		
Kendine Saygı-2	238,519**	,000			
Kendine Saygı-3	501,420**	,000			
Kendine Saygı-4	307,719**	,000			
Kendine Saygı-5	475,944**	,000			
Kendine Saygı-6	571,571**	,000			
Dürtü Kontrolü-1	178,563**	,000			
Dürtü Kontrolü-2	103,584**	,000			
Dürtü Kontrolü-3	77,091**	,000			
Dürtü Kontrolü-4	173,909**	,000			
Dürtü Kontrolü-5	185,944**	,000			
Dürtü Kontrolü-6	141,074**	,000			
Kendini Gerçekleme-1	485,251**	,000			
Kendini Gerçekleme-2	221,030**	,000			
Kendini Gerçekleme-3	495,684**	,000			
Kendini Gerçekleme-4	216,593**	,000			
Kendini Gerçekleme-5	602,264**	,000			
Kendini Gerçekleme-6	173,152**	,000			
Kişilerarası İlişkiler-1	108,628**	,000			

Tablo 14'te görüldüğü gibi tüm maddelerin p değeri .000'dır ve bu analiz sonuçlarında istenen durumdur. Dolayısıyla cevap alternatiflerinin dağılımı birbirinden farklıdır.

Verilerin analizine başlamadan önce verilerin özelliklerine bakılmalıdır. Veri analizinde öncelikle verilerin parametrik mi yoksa nonparametrik mi olduğunun belirlenmesi gereklidir. Bu belirleme araştırma sorularının analiz edilmesinde kullanılacak uygun istatistiksel testlerin seçimi için bilgi verir. Verilerin parametrik olarak değerlendirilebilmesi için veriler şu özellikleri taşımalıdır:

- Veri normal dağılıma sahip olmalıdır,
- Örneklemin eşit homojen olması gerekir,
- Verinin aralık ya da oran ölçeği şeklinde olması gerekir.

Dolayısıyla öncelikle verilerin normallik analizi yapılacaktır.

Cevapların Normallik Kontrolü:

Veri grubunun normallik testleri Kolmogrov-Simirnov ve Shapiro-Wilk Testlerine bakılarak anlaşılabilir. Gözlem sayısı 29'dan az olduğunda Shapiro-Wilk Testi, gözlem sayısı 29 ve daha büyük olduğunda ise Kolmogrov-Simirnov Testi kullanılabilir. Kolmogrov-Simirnov Testinin sıfır (H_0) ve karşıt (H_a) hipotezleri şu şekilde yazılmaktadır³⁶⁶.

H_0 : Verilerin dağılımı normal dağılıma uyar.

H_a : Verilerin dağılımı normal dağılıma uymaz.

Araştırmamızda gözlem sayısı 29'dan büyük olduğundan, veri grubunun normallik testi için Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmıştır.

³⁶⁶ Şeref, Kalaycı, **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 3. Baskı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2008, s.10.

Tablo 15: Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Kolmogorov-Smirnov	
		Anlamlılık			Anlamlılık
Problem Çözme-1	,296	,000	Gerçekçilik Boyutu-3	,228	,000
Duygusal Benlik Bilinci-1	,221	,000	Duygusal Benlik Bilinci-5	,304	,000
Stres Yönetimi-1	,246	,000	Mutluluk-3	,287	,000
Gerçekçilik Boyutu-1	,270	,000	Kendine Saygı-5	,267	,000
Iyimserlik-1	,299	,000	Gerçekçilik Boyutu-4	,298	,000
Stres Yönetimi-2	,285	,000	Kişilerarası İlişkiler-5	,283	,000
Kararlılık-1	,297	,000	Esneklik-3	,276	,000
Duygusal Benlik Bilinci-2	,266	,000	Sosyal Sorumluluk-5	,171	,000
Kararlılık-2	,269	,000	Stres Yönetimi-3	,212	,000
Kendine Saygı-1	,315	,000	Esneklik-4	,281	,000
Dürtü Kontrolü-1	,274	,000	Kişilerarası İlişkiler-6	,284	,000
Gerçekçilik Boyutu-2	,271	,000	Stres Yönetimi-4	,318	,000
Duygusal Benlik Bilinci-3	,256	,000	Bağımsızlık-4	,301	,000
Kendine Saygı-2	,302	,000	Mutluluk-4	,295	,000
Kendini Gerçekleme-1	,296	,000	Dürtü Kontrolü-5	,280	,000
Kişilerarası İlişkiler-1	,252	,000	Kişilerarası İlişkiler-7	,261	,000
Kendini Gerçekleme-2	,279	,000	Stres Yönetimi-5	,280	,000
Esneklik-1	,238	,000	Kendine Saygı-6	,357	,000
Kendini Gerçekleme-3	,275	,000	Dürtü Kontrolü-6	,266	,000
Kararlılık-3	,286	,000	Esneklik-5	,257	,000
Kendini Gerçekleme-4	,266	,000	Mutluluk-5	,307	,000
Bağımsızlık-1	,250	,000	Bağımsızlık-5	,304	,000
Problem Çözme-2	,314	,000	Mutluluk-6	,268	,000
Bağımsızlık-2	,193	,000	Stres Yönetimi-6	,250	,000
Empati-1	,299	,000	Iyimserlik-3	,310	,000
Kendine Saygı-3	,306	,000	Empati-4	,312	,000
Kararlılık-4	,281	,000	Iyimserlik-4	,312	,000
Kendini Gerçekleme-5	,300	,000	Sosyal Sorumluluk-6	,291	,000
Dürtü Kontrolü-2	,244	,000	Stres Yönetimi-7	,213	,000
Empati-2	,272	,000	Empati-5	,321	,000
Iyimserlik-2	,292	,000	Gerçekçilik Boyutu-5	,301	,000
Kişilerarası İlişkiler-2	,297	,000	Mutluluk-7	,296	,000
Problem Çözme-3	,312	,000	Duygusal Benlik Bilinci-6	,342	,000
Sosyal Sorumluluk-1	,322	,000	Iyimserlik-5	,257	,000
Kendini Gerçekleme-6	,272	,000	Kararlılık-6	,199	,000
Dürtü Kontrolü-3	,227	,000	Problem Çözme-5	,328	,000
Mutluluk-1	,260	,000			
Duygusal Benlik Bilinci-4	,264	,000			
Kararlılık-5	,267	,000			
Mutluluk-2	,284	,000			
Dürtü Kontrolü-4	,273	,000			
Kişilerarası İlişkiler-3	,272	,000			
Sosyal Sorumluluk-2	,271	,000			
Kendine Saygı-4	,275	,000			
Sosyal Sorumluluk-3	,271	,000			
Kişilerarası İlişkiler-4	,355	,000			
Bağımsızlık-3	,303	,000			
Sosyal Sorumluluk-4	,286	,000			
Empati-3	,330	,000			
Esneklik-2	,292	,000			
Problem Çözme-4	,266	,000			

Kolmogorov-Smirnov Testi için de sig. değerleri %5'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilir. Yani veriler normal dağılmamıştır.

Toplanmış olan veri hakkında şüphelerin olduğu ya da daha önce belirtilmiş olan koşullardan birinin sağlanmadığı durumlarda parametrik olmayan testlerin kullanılması tavsiye edilmektedir. Bu nedenle, verilerin analizinde Kruskal-Wallis non-parametrik Anova Testi ve Spearman rho Korelasyon Testi kullanılmıştır.

Yapılan ön analizler sonucunda anket yoluyla elde edilen duygusal zeka ölçeğine ilişkin cevapların güvenilir olduğu, cevapların birbirinden bağımsız olduğu ve normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada temel olarak akademik başarıya duygusal zeka düzeyinin etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında duygusal zeka düzeyine çeşitli demografik faktörlerin etkisinin olup olmadığı da araştırılmıştır. Bu doğrultuda önce demografik faktörler ile duygusal zeka düzeyi ilişkisine ilişkin bulgular, daha sonra da duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı ilişkisine ilişkin bulgular değerlendirilecektir.

3.4.1. Demografik Faktörler ile Duygusal Zeka Düzeyi İlişkisine İlişkin Bulgular

İşletme Bölümü öğrencilerinin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölge ve yaşadıkları yerleşim birimi, anne ve babalarının eğitim durumu, ailelerinin geliri, annelerinin mesleki durumu ve sahip oldukları kardeş sayıları değişkenleri ikiden fazla grup faktörüne sahip olduğundan, bu değişkenlere göre İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri arasındaki farklılık Kruskal-Wallis Non-parametrik Anova Testi ile incelenmiştir.

Kruskal-Wallis Testi grupların bir değişkene ait puanları arasında gözlenen farkın anlamlılığını test etmede kullanılır ve parametrik bir test olan tek yönlü ANOVA'nın normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda önerilir³⁶⁷.

Tablo 16: Öğrencilerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Frekans	Yüzde
Marmara	168	36,4
Ege	12	2,6
Akdeniz	29	6,3
İç Anadolu	144	31,2
Karadeniz	93	20,1
Güneydoğu Anadolu	10	2,2
Doğu Anadolu	6	1,3
Toplam	462	100,0

İşletme Bölümü öğrencilerinin geldikleri coğrafi bölgeler incelendiğinde öğrencilerin yaklaşık %88'inin Marmara, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri olmak üzere üç bölgeden geldiği görülmektedir. Buradan hareketle üniversite tercihi yapılırken, üniversitenin ailenin yaşadığı yere olan uzaklığının da belirleyici olduğu söylenebilir.

H_{0a} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemektedir.

H_{1a} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermektedir.

Tablo 17: Coğrafi Bölgeye Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Coğrafi Bölge	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	8,967	,175
KİŞİSEL BECERİLER	6,357	,384
KİŞİLERARASI BECERİLER	8,055	,234
UYUMLULUK	11,587	,072
STRES YÖNETİMİ	2,675	,848
GENEL RUH DURUMU	7,778	,255

³⁶⁷ Büyüköztürk, Şener, Veri Analizi El Kitabı, 6. Baskı, Ankara, Pegem A yayıncılık, 2006, s.159.

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının geldikleri coğrafi bölgeye göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{0a} hipotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgu, batı bölgelerinden gelen öğrencilerin doğu bölgelerinden gelen öğrencilere göre daha yüksek duygusal zekaya sahip olduklarını gösteren Göçet'in³⁶⁸ bulgusu ile ve beklenen bulgu ile ters düşmektedir. Göçet'in bulguları ile farklılığın nedeni, kullanılan duygusal zeka ölçeklerinin farklı olmasından kaynaklanmış olabilir. İşletme Bölümü öğrencilerinin gerek duygusal zeka toplam puanlarının, gerekse herbir ana boyut puanlarının, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemesinin olası nedenleri şunlar olabilir:

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstereceği beklentisi, yaşanan coğrafi bölgenin sosyal ve kültürel özelliklerinin öğrencilerin kişisel gelişimini etkileyeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ancak, çocuklarını üniversite eğitimi için şehir dışına göndermeyi göze almış olan ailelerin hangi coğrafi bölgede yaşıyorsa yaşasınlar, çocuklarının kişisel gelişiminin önemli olduğunun bilincinde oldukları ve bu ailelerin çocuklarının kişisel gelişimlerine destek verdikleri düşünülebilir. Bu sayede de çocuklarının duygusal gelişimlerinin de engellenmediği söylenebilir. Bunun tersi şekilde batı bölgelerindeki büyük şehirlerin özellikle doğu bölgelerinden göç almaları ve göç eden insanların da genellikle aynı bölgelerde birarada yaşayarak geçmiş yaşam biçimlerini sürdürmeleri, ailelerin çocuklarını büyük şehirlerin tehlikelerinden koruma isteğiyle onlar üzerinde baskı kurlmaları büyük şehirlerin sağlayacağı sosyal ve kültürel gelişimleri engelleyebilmektedir. Dolayısıyla bu tür ailelerin çocuklarının duygusal gelişimleri sınırlı kalabilmektedir. Bütün bunlara ek olarak

³⁶⁸ E. Göçet, 2006.

gelişen teknolojiyle her türlü bilgiye kolaylıkla ulaşma olanağına kavuşulmasıyla ve medya aracılığıyla değişik kültürlerden, yaşamlardan haberdar olunmasıyla coğrafi sınırlar çerçevesinde değerlendirilebilecek farklılıklar ortadan kalkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı beklenilenin tersine İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 18: Öğrencilerin Yerleşim Birimine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İl Merkezi	270	58,4
İlçe Merkezi	151	32,7
Belde	15	3,2
Köy	26	5,6
Toplam	462	100,0

H_{0b} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1b} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 19: Yerleşim Birimine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Yerleşim Birimi	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	7,522	,057
KİŞİSEL BECERİLER	8,297	,040*
KİŞİLERARASI BECERİLER	6,295	,098
UYUMLULUK	2,678	,444
STRES YÖNETİMİ	,144	,986
GENEL RUH DURUMU	7,039	,071

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının yaşadıkları yerleşim birimine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{0b} hiyotezi kabul

edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemektedir.

İşletme bölümü öğrencilerinin gerek duygusal zeka toplam puanlarının, gerekse kişilerarası beceriler, uyumluluk, stres yönetimi ve genel ruh durumu ana boyut puanlarının, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemesinin olası nedenleri şunlar olabilir:

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstereceği beklentisi, yaşanan yerleşim biriminin büyüklüğü arttıkça insanlara sağlayacağı olanakların artacağı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. İl merkezleri insanlara birtakım eğitsel, sosyal ve kültürel olanaklar sunmaktadır bu sayede de öğrencilerin üniversite eğitimine başlamadan önceki eğitim aşamaları daha verimli geçebilmektedir. Bu doğrultuda il merkezinde yaşayan öğrencilerin kişisel gelişimlerinin diğer yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilere göre daha iyi olması beklenebilir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, il merkezlerinin öğrencilere sunduğu olanaklardan öğrencilerin faydalanıp faydalanamadıklarıdır. Bir kısım öğrenci ekonomik yetersizliklerden, bir kısım öğrenci ise kendi iradeleri doğrultusunda bu olanaklardan faydalanmamaktadır. Bu araştırmaya konu olan İşletme Bölümü öğrencilerinin çoğunlukla alt ve orta ekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları oldukları hesaba katıldığında bu öğrencilerin, il merkezlerinin kendilerine sunacağı olanaklardan faydalanamadıkları düşünülebilir. Bu nedenlerden dolayı beklenilenin tersine işletme bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, üniversite eğitimine başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 20: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İlkokul	141	30,5
Ortaokul	83	18,0
Lise	127	27,5
Yüksekokul	32	6,9
Üniversite	76	16,5
Lisansüstü	3	,6
Toplam	462	100,0

H_{0c} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1c} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 21: Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Baba eğitim düzeyi	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	9,593	,088
KİŞİSEL BECERİLER	6,968	,223
KİŞİLERARASI BECERİLER	6,202	,287
UYUMLULUK	6,234	,284
STRES YÖNETİMİ	3,839	,573
GENEL RUH DURUMU	4,872	,432

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{0c} hipotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgu, baba eğitim düzeyinin çocukların duygusal zekalarını pozitif yönde etkilediğini gösteren Holmes'un³⁶⁹ ve Harold'ın³⁷⁰ bulgularıyla ters düşmekte, ancak Köksal'ın³⁷¹ baba eğitim düzeyi ile duygusal zeka arasında bir ilişki olmadığını gösteren bulgularını desteklemektedir. İşletme Bölümü öğrencilerinin

³⁶⁹ R. A. Holmes, 1999.

³⁷⁰ R. N. Harrod, S. D. Scheer, 2005.

³⁷¹ A. Köksal, 2003.

gerek duygusal zeka toplam puanlarının, gerekse herbir ana boyut puanlarının, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemesinin olası nedenleri şunlar olabilir:

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstereceği beklentisi, etkili ebeveynlik stratejilerinin çocukların duyguları üzerinde olumlu etkileri olduğu ve eğitilmiş babaların etkili ebeveynlik stratejilerini uygulamada daha başarılı olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ancak eğitim düzeyi yüksek olsa da babanın, ailesinin maddi gereksinimlerini karşılamakla kendi üzerine düşen görevleri yerine getirdiğini düşünmesi ve bu nedenle de çocuğun gelişimiyle ilgili görevleri anneye bırakması toplumumuzda sıkça rastlanan bir durumdur. Model olarak çocuğun gelişiminde büyük öneme sahip olan babaların ilgisizliği, çocuklarında bazı uyum ve davranış bozukluklarına neden olarak çocuğun sosyal gelişimine zarar verebilmektedir. Ayrıca, babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların okul başarılarına ilişkin beklentiler ve bu yönde çocuklara yapılan baskı da artabilmektedir. Böyle bir durumda ise, çocukların duygusal gelişimleri ikinci plana atılabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı beklenenin tersine İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 22: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
İlkokul	259	56,1
Ortaokul	75	16,2
Lise	95	20,6
Yüksekokul	6	1,3
Üniversite	27	5,8
Toplam	462	100,0

H_{0d}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1d}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 23: Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Anne Eğitim Düzeyi	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	8,664	,070
KİŞİSEL BECERİLER	16,935	,002*
KİŞİLERARASI BECERİLER	7,108	,130
UYUMLULUK	1,662	,798
STRES YÖNETİMİ	4,264	,371
GENEL RUH DURUMU	8,366	,079

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{0d} hiyotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgu anne eğitim düzeyinin çocukların duygusal zekalarını pozitif yönde etkilediğini gösteren Holmes'un³⁷² bulgularıyla ters düşmekte, ancak Köksal'ın³⁷³ anne eğitim düzeyi ile duygusal zeka arasında bir ilişki olmadığını gösteren bulgularını desteklemektedir.

İşletme Bölümü öğrencilerinin gerek duygusal zeka toplam puanlarının, gerekse kişilerarası beceriler, uyumluluk, stres yönetimi ve genel ruh durumu ana boyut puanlarının, annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemesinin olası nedenleri şunlar olabilir:

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstereceği beklentisi, etkili ebeveynlik stratejilerinin çocukların duyguları üzerinde olumlu etkileri olduğu ve eğitilmiş annelerin etkili ebeveynlik stratejilerini

³⁷² R. A. Holmes, 1999.

³⁷³ A. Köksal, 2003.

uygulamada daha başarılı olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Genellikle kadınların eğitim düzeyleri arttıkça çalışma yaşamına girme eğilimleri de artmaktadır. Dolayısıyla annelerin çocuğun eğitimindeki temel görevlerine ve ev içi görevlerine, çalışma yaşamına ilişkin görevler de eklenmektedir. Kişilik teorilerinden çoğu anne tutumlarının çocuğun kişilik gelişiminde büyük rolü olduğunu kabul etmektedir. Ancak, görevleri ve sorumlulukları artan annelerin çocuklarının gelişimine ilişkin görevleri tam anlamıyla yerine getirmesinde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Çocuğa gerekli kaliteli zamanın ayrılamaması nedeniyle ortaya çıkan bu sıkıntılardan dolayı eğitim düzeyleri yüksek annelerin etkili ebeveynlik stratejilerini uygulayamadıkları düşünülebilir. Bu nedenlerden dolayı beklenenin tersine İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 24: Öğrencilerin Aile Gelirlerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
0 - 999	112	24,2
1000 - 1999	193	41,8
2000 - 2999	89	19,3
3000 - 3999	33	7,1
4000 ve üzeri	35	7,6
Toplam	462	100,0

H_{0e} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{1e} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 25: Aile Gelirine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Aile Geliri	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	11,811	,019*
KİŞİSEL BECERİLER	20,080	,000*
KİŞİLERARASI BECERİLER	3,153	,533
UYUMLULUK	1,579	,813
STRES YÖNETİMİ	2,296	,682
GENEL RUH DURUMU	7,538	,110

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının ailelerinin gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{1e} hipotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu bulgular Göçet'in³⁷⁴, Taşkın'ın³⁷⁵ ve Holmes'un³⁷⁶ ailenin ekonomik durumu ile duygusal zeka düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını gösteren bulgularıyla ters düşmekte, ancak Harold'un³⁷⁷, Karayılmaz'ın³⁷⁸, Köksal'ın³⁷⁹ aile gelirinin duygusal zeka düzeyini pozitif yönde etkilediğini gösteren bulgularını desteklemektedir.

İşletme Bölümü öğrencilerinin kişisel beceriler ana boyut puanları da, öğrencilerin ailelerinin gelirine göre farklılık göstermektedir.

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstereceği beklentisi, yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarının kişisel gelişimlerini sağlamada daha fazla olanağa sahip olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Yüksek gelire sahip ailelerin gerek çocuklarının ihtiyaç duydukları gelişime yardımcı materyalleri satın almada, gerekse çocuklarının duygusal ve sosyal gelişimine katkıda bulunacak faaliyetlerin maliyetlerini karşılamada düşük gelir düzeyine sahip ailelere göre üstünlükleri vardır. Bu sayede de aileleri yüksek gelire sahip çocukların duygusal ve sosyal

³⁷⁴ E. Göçet, 2006.

³⁷⁵ A. K. Taşkın, 2008.

³⁷⁶ R. A. Holmes, 1999.

³⁷⁷ R. N. Harrod, S. D. Scheer, 2005.

³⁷⁸ D. Karayılmaz, 2008.

³⁷⁹ A. Köksal, 2003.

gelişimleri genel olarak daha iyi olur. Bu nedenlerden dolayı beklenilenin doğrultusunda İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 26: Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
0,00	17	3,7
1,00	188	40,7
2,00	163	35,3
3,00	54	11,7
4,00 ve fazlası	40	8,6
Toplam	462	100,0

H_{0f} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.

H_{1f} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 27: Kardeş Sayısına Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Kardeş sayısı	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	5,309	,257
KİŞİSEL BECERİLER	9,053	,060
KİŞİLERARASI BECERİLER	2,102	,717
UYUMLULUK	2,028	,731
STRES YÖNETİMİ	1,811	,770
GENEL RUH DURUMU	2,300	,681

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{0f} hiopotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre

farklılık göstermemektedir. Bu bulgu, Karayılmaz'ın³⁸⁰ ve Köksal'ın³⁸¹ kardeş sayısı ve duygusal zeka düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığına ilişkin bulgularını desteklemektedir.

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, kardeş sayılarına göre farklılık göstereceği beklentisi, kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin ilgisinin azalacağı ve çocuğun tek başına sahip olduğu kaynakları paylaşmak zorunda kalacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Kardeş sayısı arttıkça anne ve babanın ilgisi bölünmekle birlikte, kardeşlerin kendi aralarındaki ilişkileri çocukların ilgi yoksunu olmalarını engelleyeceği gibi, kardeşler arasında duyguların paylaşımı duygusal gelişime de katkıda bulunabilmektedir. Dolayısıyla, kardeş sayısının artmasının sebep olacağı olumsuzluklar bu katkılar sayesinde giderilebilir. Bu nedenlerden dolayı beklenilenin tersine İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermediği söylenebilir.

H_{0g}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermemektedir.

H_{1g}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermektedir.

Tablo 28: Anne Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	Anne Meslek Durumu	
	Ki-Kare	Anlamlılık
DUYGUSAL ZEKA	14,292	,006*
KİŞİSEL BECERİLER	12,651	,013*
KİŞİLERARASI BECERİLER	12,511	,014*
UYUMLULUK	8,151	,086
STRES YÖNETİMİ	5,460	,243
GENEL RUH DURUMU	11,152	,025*

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

³⁸⁰ D. Karayılmaz, 2008.

³⁸¹ A. Köksal, 2003.

Analiz sonuçları öğrencilerin duygusal zeka puanlarının, annelerinin mesleki durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Dolayısıyla H_{1g} hipotezi kabul edilmiştir; İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermektedir.

İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstereceği beklentisi, çalışan annelerin çocuklarına daha az zaman ayırabileceği dolayısıyla da yaşamın ilk yıllarında beyni çok hızlı gelişen ve öğrenme hızları yüksek olan çocukların ihtiyaç duydukları anne ilgisinden mahrum kalmalarının duygusal gelişimlerine zarar verebileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Anne çocuk etkileşiminde önemli olan çocuğa ayrılan zamanın yanında bu zamanın kaliteli bir şekilde geçirilebilmesidir. Çalışmayan bir anne saatlerce çocuğuyla birlikte olabilmesine rağmen bu birlikteliğin çocuğa sağlayacağı faydalar az olabilir. Önemli olan nokta, çocuğun yanında olan annenin üstün kişisel özelliklere sahip olması gerekliliğidir. Çalışmayan yani zamanının hemen hemen tümünü evde geçiren anneler sosyal ve kültürel faaliyetlere belirli sınırlar çerçevesinde katılmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür annelerin hem kendilerini, hem de çocuklarını geliştirebilmeleri zorlaşmaktadır.

3.4.2. Duygusal Zeka Düzeyi ile Akademik Başarı İlişkisine İlişkin Bulgular

Ölçeğin metrik olması ve dağılımının normal olması durumunda uygulanabilecek test Pearson Korelasyon Analizidir. Pearson Korelasyon Analizi parametrik bir testtir. Ölçeğin sıralı olması ve normal dağılıma sahip olmaması halinde ise Spearman veya Kendall's Tau-b Korelasyon Analizleri uygulanır³⁸². Araştırma sonucunda elde edilen veriler normal dağılıma

³⁸² Bahtışen, Kavak, Pazarlama Araştırmaları, Ankara, Hacettepe üniversitesi Yayınları, 2008, s.225.

sahip olmadığından duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için Spearman Korelasyon Analizi uygulanacaktır.

H_{0h}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında ilişki yoktur.

H_{1h}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında ilişki vardır.

Tablo 29: Duygusal Zeka ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Duygusal Zeka
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	,110*
	Anlamlılık	,018

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Tablo 29'dan görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında zayıf pozitif ilişki vardır. Dolayısıyla H_{1h} hipotezi kabul edilmiştir. Bu bulgu, Olson'un³⁸³ ve Newsome'ın³⁸⁴ duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında ilişki olmadığını gösteren bulgularıyla ters düşse de, Walker'ın³⁸⁵, Evenson'un³⁸⁶ özellikle de duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında zayıf pozitif ilişki olduğunu gösteren Colston'un³⁸⁷ bulgularını desteklemektedir. Okuldaki ve yaşamdaki başarı davranışların, yeteneklerin ve değerlerin oluşturduğu bir kümeye bağlıdır³⁸⁸. Okuldaki

³⁸³ Olson, Lawrence, G., An Investigation of Factors that Influence Academic Achievement in Christian Higher Education: Emotional Intelligence, Self-Esteem and Spiritual Well-Being, Capella University, 2008.

³⁸⁴ Newsome, Shaun, Day, Arla, L., Catano, Victor, M., Assessing the predictive validity of emotional intelligence, Personality and Individual Differences 29 (2000) 1005-1016.

³⁸⁵ Walker, Mary, E., B., Emotional Intelligence and Academic Success in College, The University of Southern Mississippi, 2006.

³⁸⁶ Evenson, Elizabeth, A., Examining The Relationship Between Emotional Intelligence and College Success, Capella University, 2007.

³⁸⁷ Colston, Dean, R., The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement: Implications of Birth Order Based on Social Rank for Nontraditional Adult Learners, Capella University, 2008.

³⁸⁸ R. Hromek, 2007, s.97.

faaliyetler ve bilişsel gelişim; düşünmeyi kolaylaştırmak, konsantrasyonu arttırmak, davranışları kontrol etmek, stres altında verimli çalışmak ve motivasyon için duyguların kullanımı ve dengelenmesi yeteneği gerektirir. Ayrıca, duygusal yetenekler öğrencilerin akranlar ve öğretmenlerle uygun ilişkiler kurmasını ifade eden okula sosyal uyumu sağlamalarına katkıda bulunur³⁸⁹. Öğrenciler psikolojik, bilişsel ve nörolojik öğrenme engelleri kadar motivasyonel engeller nedeniyle de akademik olarak problem yaşarlar³⁹⁰. İstek ve motivasyon duygusal zekanın bir ürünüdür³⁹¹. Duygusal becerileri olan çocukların gerek okulda, gerekse okul dışında öğrenmeye ve başarılı olmaya istekleri vardır³⁹².

H_{0i}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1i}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

Tablo 27: Kişisel Beceriler Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Kişisel Beceriler
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	,090
	Anlamlılık	,054

Tablo 30'dan görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur. Dolayısıyla H_{0i} hipotezi kabul edilmiştir.

³⁸⁹ J. M. Mestre ve diğerleri, "Emotional Intelligence and Social and Academic Adaptation to School", **Psicothema**, 2006, 18, S.112-117, s.112-113.

³⁹⁰ M. A. Rafoth, "Academic Failure, Prevention of", C. Spielberger (ed.) içinde S.1-7, 2004, 1-7, s.2.

³⁹¹ N. Kansu, Duygusal Zeka, 2004'ten aktaran M. Y. Erdoğan, "Duygusal Zekanın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008, C.7, S.23, 62-76, s.65-66.

³⁹² N. Kansu, Duygusal Zeka, 2004'ten aktaran M. Y. Erdoğan, 2008, s.65-66.

H_{0j}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1j}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

Tablo 28: Kişilerarası Beceriler Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Kişilerarası Beceriler
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	,134*
	Anlamlılık	,004

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Tablo 31'den görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında zayıf pozitif ilişki vardır. Dolayısıyla H_{1j} hipotezi kabul edilmiştir.

Kişilerarası beceriler boyutu puanları yüksek olan insanlar sosyal becerilere sahip insanlardır; diğer insanları anlayabilirler, onlarla iyi ilişkiler kurabilirler. Song ...vd.³⁹³ yüksek duygusal zeka düzeyinin kaliteli akran ilişkileri kurmaya katkıda bulunduğunu saptamışlardır. Sınıfların sosyal ortamlar olduğu gözönüne alındığında öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle kurulacak iyi ilişkilerin önemli olduğu açıktır. Dolayısıyla, kişilerarası beceriler boyutu puanları yüksek olan öğrencilerin öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle iyi ilişkiler kuracağı ve bu iyi ilişkiler sayesinde de amaçlarına ulaşmada bu insanlardan destek alabileceği söylenebilir. Hromek aile dışından insanlarla kurulan destekleyici ilişkilerin,

³⁹³ Song, Lynda, J., Huang, Guo-hua, Peng, Kelly, Z., Law, Kenneth, S., Wong, Chi-Sum, Chen, Zhijun, The differential effects of general mental ability and emotional intelligence on academic performance and social interactions, *Intelligence* 38 (2010) 137–143.

yaşam kalitesi üzerinde olumlu etki yaparak gençlerin akademik başarılarını arttırdığını belirtmiştir³⁹⁴.

H_{0k}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1k}: İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

Tablo 29: Uyumluluk Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Uyumluluk
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	,119*
	Anlamlılık	,011

* %5 güven seviyesinde anlamlılığı gösterir.

Tablo 32'den görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında zayıf pozitif ilişki vardır. Dolayısıyla H_{1k} hipotezi kabul edilmiştir.

Üniversite yaşamı hemen hemen bütün öğrenciler ama özellikle ailelerinin yanından ayrılarak başka bir şehre gelen öğrenciler için önemli değişimleri beraberinde getirir. Bu öğrencilerin kendi ayakları üzerinde durmaları, problemlerini kendilerinin çözmeleri ve çevreleriyle kendi başlarına mücadele etmeleri gerekir. Bir anda yaşam koşulları değişen öğrencilerin buna ayak uydurabilmeleri için bazı becerilerinin olması gereklidir. Uyumluluk boyutu puanı insanın problemleri fark edip çözebilme, çevrede gerçekte neler olduğunu tam anlamıyla anlayabilme ve değişen koşullara kolaylıkla uyum sağlayabilme becerilerini değerlendirir. Uyumluluk boyutu puanı yüksek olan insanlar problemleri çözmeye ve

³⁹⁴ R. Hromek, 2007, s.23.

çevre ile baş edebilmede başarılıdır, değişen koşullara ayak uydurabilir. Dolayısıyla bu boyuttan yüksek puan alan öğrencilerin üniversite yaşamının gereklerini daha kolay sağlayacağı ve bu sayede de eğitimlerine odaklanarak daha yüksek başarı göstereceği söylenebilir.

H_{01} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{11} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

Tablo 30: Stres Yönetimi Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Stres Yönetimi
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	-,001
	Anlamlılık	,983

Tablo 33'ten görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur. Dolayısıyla H_{01} hipotezi kabul edilmiştir.

H_{0m} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

H_{1m} : İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.

Tablo 31: Genel Ruh Durumu Boyutu ile Akademik Başarı Arasındaki Korelasyon

		Genel Ruh Durumu
Akademik Başarı	Korelasyon Katsayısı	,086
	Anlamlılık	,066

Tablo 34'ten görülebileceği gibi İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur. Dolayısıyla H_{0m} hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda kabul edilen hipotezler Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 32: Araştırma Sonucunda Kabul Edilen Hipotezler

H_{0a} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitime başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemektedir.
H_{0b} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitime başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemektedir.
H_{0c} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
H_{0d} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
H_{1e} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelirine göre farklılık göstermektedir.
H_{0f} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.
H_{1g} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermektedir.
H_{1h} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.
H_{0i} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.
H_{1j} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.
H_{1k} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.
H_{0l} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.
H_{0m} :İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

SONUÇ

Bu araştırmada İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin üniversite eğitime başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye ve yerleşim birimine, anne-babalarının eğitim düzeyine, ailelerinin gelir düzeyine, sahip olunan kardeş sayısına ve annelerinin mesleki durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Araştırma sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitime başlamadan önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermemektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, üniversite eğitime başlamadan önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık göstermemektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, babalarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, öğrencilerin ailelerinin gelirine göre farklılık göstermektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, sahip olunan kardeş sayısına göre farklılık göstermemektedir.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri, annelerinin mesleki durumuna göre farklılık göstermektedir.

- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır. İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka toplam puanları ile akademik başarıları arasında zayıf pozitif ilişki vardır.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişisel beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından kişilerarası beceriler boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından uyumluluk boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki vardır.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından stres yönetimi boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.
- İşletme Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ana boyutlarından genel ruh durumu boyutu puanları ile akademik başarıları arasında bir ilişki yoktur.

Günümüz iş yaşamının rekabetçi ortamında, üniversite diploması artık işe alım için yeterli olmamakta, farklılık yaratabilen üniversite mezunları işe alımlarda tercih edilmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin sayısının dolayısıyla da, İşletme Bölümü mezunu ve olası mezunu öğrencilerin sayısının çokluğu gözönüne alındığında işletmecilik alanında bu rekabetin daha yoğun olduğu söylenebilir. İşletmecilik eğitimi veren kurumların, öğrencilerinin iş yaşamında tercih edilebilir olmalarını sağlayabilmeleri için çeşitli düzenlemeler yapmaları bir gereklilik haline gelmiştir. Yapılacak düzenlemelerle iş dünyasının çalışanlarında olmasını istediği beceriler işletmecilik eğitimi alan öğrencilere kazandırılmalı ve bu öğrencilerin farklılık yaratmaları sağlanmalıdır.

Üniversite eğitimini tamamlayarak iş yaşamına geçiş yapacak olan öğrencilerin istedikleri işlere girebilmek, iş yaşamındaki problemlerle başa çıkabilmek ve diğer

çalışanlarla uyum içerisinde çalışabilmek için sahip olması gereken bazı özel beceriler vardır. Bu becerilerden biri de duygusal zeka becerisidir.

Yönetici adayları yetiştiren ve öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmak isteyen işletmecilik eğitimi veren kurumların, çalışanlarının duygusal becerilere de sahip olmasını isteyen iş dünyasının ve mezuniyet sonrası istedikleri işe girebilmek isteyen işletmecilik öğrencilerinin amaçlarının kesiştiği noktayı ve bu amaçlara ulaşmada faydalanabilecekleri ortak araçları belirleyebilmek tüm bu gruplar için faydalı olacaktır. Araştırmamızın önemi ve işletmecilik alanına yapacağı katkı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında bir ilişkinin varlığının belirlenmesi eğitim kurumları, iş dünyası ve öğrencilerin amaçlarına hizmet edebilecek ortak bir aracın ortaya konmasını sağlayacaktır.

Araştırma sonucunda duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında zayıf pozitif ilişkinin olduğu saptanmıştır. Kişilerarası ilişkiler ve uyumluluk alt boyutları dışındaki boyutlar ile akademik başarı arasında bir ilişkinin olmayışı toplam duygusal zeka puanı ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi zayıflatmıştır. Duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişkinin olması öğrencilerin, eğitim kurumlarının, iş dünyasının amaçlarına ulaşmalarında yol gösterici olabilir. Araştırma duygusal zeka ve işletmecilik alanına şu katkıları sağlayacaktır:

Eğitim kurumları öğrencilerinin akademik başarıya ulaşabilmeleri için sadece öğrencilerin bilişsel becerilerine, öğrencilere bilgi vermeye, disiplin kurallarına uyulmasını sağlamaya odaklanırlarsa bu amaçlarına ulaşamazlar. Bütün bunların yanında gözden kaçırılmaması gereken nokta, bilişsel olmayan becerilerin de öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olduğudur. Bilişsel olmayan becerilerden olan duygusal zeka becerileri ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişkinin varlığının belirlenmesi, eğitim kurumlarının bu yönde düzenlemeler yapması gerekliliğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla, öğrencilerin duygusal zeka becerilerini arttırıcı düzenlemeler yapılması, temel amaçlarından biri

öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmak olan eğitim kurumlarının amaçlarına ulaşmalarına katkıda bulunacaktır. Duygusal zeka eğitiminin müfredatın bir parçası olması kişisel, sosyal ve toplumsal faydaların elde edilmesini sağlayabilir.

Öğrencilere duygusal zeka becerilerinin kazandırılması sadece eğitim kurumlarının amaçlarına hizmet etmeyecektir. Aynı zamanda günümüzde çalışanlarında duygusal beceriler de arayan işverenlerin talepleri de karşılanmış olacaktır. Özellikle müşterilerle ilişkilerin çok önemli olduğu ve insanlarla sürekli iyi ilişkiler kurulmasının gerektiği hizmet sektöründe, duygusal becerilerin kullanılmasına gerek duyulmaktadır. Artık işverenler bu gereklilikten hareketle, çalışanlarının duygusal becerilerini geliştirecek eğitim programları uygulamaktadır. İşdünyasının bu çabalarının eğitim kurumlarınca da desteklenmesiyle duygusal beceriler açısından iyi yetişmiş çalışanlara sahip olunabilir. Ayrıca öğrencilerine bu becerileri kazandırabilmiş bir üniversitenin mezunlarının çalışma yaşamına daha kolay dahil olabileceği, istedikleri işlere ve pozisyonlara daha kolay ulaşabilecekleri söylenebilir. Kaliteli öğrencilerce tercih edilme konusunda aralarında büyük rekabet olan üniversitelerden, çalışma yaşamına dahil olmada öğrencilerine avantaj sağlayanlar böylesi bir rekabette öne çıkabilir ve bu sayede de kaliteli öğrencilerce tercih edilme amacına ulaşabilir.

Duygusal zeka becerileri ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişkinin varlığı öğrencilere ise akademik başarılarını arttırmada kullanabilecekleri bir araç sağlar. Çeşitli duygusal zeka eğitimlerine katılarak, duygusal zeka becerilerini arttırabilen öğrenciler bu becerilerini kullanarak akademik başarılarını da arttırabilir. Öğrencilerin, duygusal zeka becerilerini arttırmaları sadece akademik başarının artması ile sınırlı kalmayacaktır. Ayrıca mezuniyet sonrası iş arama sürecinde, olası işverenlerin aradığı duygusal becerilere de sahip olunacaktır ve bu, öğrencilere işe alınmalarında bir üstünlük sağlayacaktır.

Duygusal zekanın öneminin kavranması ve öğrencilerin duygusal becerilerinin arttırılmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasıyla toplumsal fayda da sağlanabilir. Aile

ortamı çocukların ilk derslerini aldığı yerdir. Annenin, babanın yaptıkları ya da yapmadıklarıyla çocuğun gelişimi şekillenir. Duygusal gelişimlerine ailelerince yeterli katkı sağlanamayan çocukların gergin ve saldırgan oldukları, kurallara karşı gelmeye eğilimli oldukları, yalnızlık ve uyumsuzluk problemleri yaşadıkları çeşitli araştırmalarca ortaya konulmuştur. Bunun yanında televizyon ve bilgisayar oyunları nedeniyle artık daha çok evde zaman geçiren ve dışarı çıkmayarak akranlarıyla iletişim kurmayan çocukların duygusal becerileri gelişmemektedir. Bu olumsuzlukların giderilebilmesi ancak çocukların daha önceki yaşamlarında yaşadıkları duygusal yetersizliklerin telafi edilebilmesiyle mümkün olabilecektir. İnsanların yaşamlarının her alanında başarıyı ve mutluluğu yakalayabilmeleri için duygularının farkında olmaları ve duygularını yönetebilmeleri gereklidir. Duygularının farkında olan, duygularını yönetebilen ve doğru ifade edebilen insanlar, diğer insanlarla daha uyumlu ilişkiler kurabileceğinden yaşanacak çatışmalar azalır. Bu aşamada yine eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Bilişsel zekanın aksine duygusal zekanın çeşitli eğitimlerle artırılabilmesi görüşü eğitim kurumlarının bu görevlerini nasıl başarıyla gerçekleştirebileceğine ışık tutmaktadır. Jaeger³⁹⁵, Slaski ve Cartwright³⁹⁶, Ulutaş ve Ömeroğlu³⁹⁷, Chang³⁹⁸ çalışmaları sonucunda verilecek duygusal zeka eğitimi ile duygusal zeka düzeyinin artırılabilmesini belirlemişlerdir; verilecek duygusal zeka eğitimleriyle öğrencilerdeki duygusal beceri eksiklikleri giderilebilir. Ancak burada önemli olan nokta, okul personelinin ve ailelerin sosyal ve duygusal gelişim eğitimini özel bir programdan öte okul müfredatının bir parçası olarak kabul etmeleri gerekliliğidir.

Frances Hodgson Burnett şöyle demiştir; “İlk başta insanlar kendilerine yabancı yeni bir şeyin yapılabileceğini reddederler, sonra bunun yapılabilmesini umut ederler, ardından

³⁹⁵ A. J. Jaeger, “Job Competences and the Curriculum: An Inquiry Into Emotional Intelligence in Graduate Professional Education”, **Research in Higher Education**, 2003, 44, 6, S. 615-639.

³⁹⁶ M. Slaski, S. Cartwright, 2003.

³⁹⁷ İ. Ulutaş, E. Ömeroğlu, “The Effects of an Emotional Intelligence Education Program on the Emotional Intelligence of Children”, **Social Behavior and Personality**, 2007, 35, 10, S.1365-1372.

³⁹⁸ Chang, Kelly, B., T., Can We Teach Emotional Intelligence?, University of Hawaii, 2006, doktora.

bunun yapılabileceğini görürler ve en sonunda yapıldığında da tüm dünya bunun niye daha önce yapılmadığına hayıflanır”³⁹⁹. Daha ilerde hayıflanmamak için öğrencilerin gerek okul yaşamında, gerek sosyal yaşamda, gerekse mezun olduktan sonra çalışma yaşamında başarıya ulaşmalarına yardımcı olacak duygusal zekaya gereken değer verilmelidir.

Kaliteli öğrenci-öğretici ilişkisinin kurulabilmesi için öğrencilerin duygusal zeka düzeyleri kadar eğitimcilerin de duygusal zeka düzeyleri önemlidir. Dolayısıyla, öğretmenlerin ve öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini ve akademik başarıyı birlikte değerlendirecek ilerideki bir araştırma faydalı olacaktır.

İnsanlar için eğitim doğumla birlikte başlar ve ilk eğitimin verildiği yer aile ortamıdır. Ebeveynler ya da çocuğun bakımını üstlenmiş olan kişiler kendi doğruları ve özellikleri doğrultusunda bu eğitimi verirler. Çocuğun duygularını anlayabilen ve buna uygun davranış geliştirebilen kişiler çocuğun hem duygusal, hem de zihinsel gelişimine destek olur. Dolayısıyla, duygusal zeka yeteneklerinin öğrenildiği ilk yer çocuğun ebeveynlerinin yanında büyüdüğü varsayımıyla aile ortamıdır. Bu doğrultuda anne ve babaların duygusal zeka düzeyleri ve anne babaların duygusal zeka becerilerinin çocukların duygusal zeka düzeylerine katkı sağlayıp sağlamadığı ileride yapılacak araştırmalarca ortaya konulmalıdır.

İçinde yaşanılmakta olan çevrenin duygusal zekaya olan etkisinin belirlenmesinin amaçlandığı bir araştırmada sosyal ve kültürel açıdan homojen bölümlerin belirlenerek, aralarında sosyal ve kültürel farklılıklar olan bölümler arasında yapılacak bir karşılaştırmanın daha açıklayıcı bulgular sunacağı söylenebilir. Ayrıca, araştırmanın katılımcılarının, farklı çevrelerin sağlayacağı farklı olanaklardan yararlanabilme derecelerinin de belirlenmesi faydalı olacaktır. Bu tarzda yapılacak bir araştırma duygusal zeka yazınına bir katkı sağlayacaktır.

³⁹⁹ M. Brearley, s.31.

Sonuç olarak duygusal zeka düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif ilişkinin olduğunun belirlenmesiyle gerek işletmecilik eğitimi veren kurumların, gerekse işletmecilik ğrencilerinin, amaçlarını gerçekleştirmede duygusal zeka becerilerinden faydalanabilecekleri ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Abraham, Rebecca, “The Role of Job Control as a Moderator of Emotional Dissonance and Emotional Intelligence-Outcome Relationships”, **The Journal of Psychology**, 2000, 134(2), 169-184.
- Acar, F.,Tekin, “Duygusal Zeka Yeteneklerinin Göreve Yönelik ve İnsana Yönelik Liderlik Davranışları ile İlişkisi”, Doktora Tezi, İstanbul, 2001.
- Acar, Füsun, “Duygusal Zeka ve Liderlik”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2002, S.12, s.53-68.
- Ackerman, Phillip, L., “Personality, Self-concept, Interests, and Intelligence: Which Concept Doesn’t Fit?”, **Journal of Personality**, 1997, 65, 171-204.
- Akbaş, Elif, “İstanbul İli Fatih İlçesi İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Duygusal Zeka Düzeylerinin Belirlenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Akın, Mahmut, “İşletmelerde Duygusal Zekanın Üst Kademe Yöneticiler ile Astları Arasındaki Çatışmalar Üzerindeki Etkileri”, Doktora Tezi, Eskişehir, 2004.
- Aksaraylı, Mehmet, Özgen, Işıl, “Akademik Kariyer Gelişiminde Duygusal Zekanın Rolü Üzerine Bir Araştırma”, **Ege Akademik Bakış**, 2008, 8(2) 755-769.
- Aktaş, Hamdullah, **İnsanda Duygusal Yaşantı**, Ankara, Palme Yayınları:287, 2004.
- Alloway, Brenda, M., “Emotional Intelligence and Extrinsic Career Success”, Doktora Tezi, Gannon University, 2004.
- Alumran, Jihan, I., A., Punamaki, Raija-Leena, “Relationship Between Gender, Age, Academic Achievement, Emotional Intelligence, and Coping Styles in Bahraini Adolescents”, **Individual Differences Research**, 2008, Vol. 6, No. 2, 104-119.

- Alper, Dilek, “Psikolojik Danışmanlar ve Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zeka Düzeyleri İletişim ve Empati Becerilerinin Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007.
- Arıciöğlü, M., Atilla, “Yönetmel Başarının Değerlemesinde Duygusal Zekanın Kullanımı: Öğrenci Yurdu Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, 2002, (4) 26-42.
- Arsenio, William, F., “Emotional Intelligence and the Intelligence of Emotions: A Developmental Perspective on Mixed EI Models”, **Human Development** 2003;46:97–103.
- Austin, Elizabeth, J. ve diğlerleri, “A Preliminary Study of Emotional Intelligence, Empathy and Exam Performance in First Year Medical Students”, **Personality and Individual Differences** 39 (2005) 1395–1405.
- Austin, Elizabeth, J. ve diğlerleri, “Personality, Well-being and Health Correlates of Trait Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences** 38 (2005) 547–558.
- Aydın, Betül, **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**, 2. Baskı, İstanbul, Atlas Yayın Dağıtım, 2005.
- Aydın, G., Tezer, E., “İyimserlik, Sağlık Sorunları ve Akademik Başarı İlişkisi”, **Psikoloji Dergisi**, 1991, 7 (26):2-9.
- Aysel, Levent, “Liderlik ve Duygusal Zeka”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2006.
- Bachman, John ve diğlerleri, “Emotional Intelligence in the Collection of Debt”, **International Journal of Selection and Assessment**, 2000, Volume 8, number 3, September, 176-182.

- Barisonek, Emily, S., “The Relationship Between Emotional Intelligence, Academic Achievement and Academic Production Among Third and Sixth Grade Students”, Yüksek Lisans Tezi, The State University of New York, 2005.
- Bar-On, Reuven ve diğerleri, “Exploring the Neurological Substrate of Emotional and Social Intelligence”, **Brain**, 2003, 126, 1790-1800.
- Bar-On, Reuven ve diğerleri, “Emotional Expression and Implications for Occupational Stress; an Application of the Emotional Quotient Inventory (EQ-i)”, **Personality and Individual Differences**, 2000, 28, 1107-1118.
- Bastian, Veneta ve diğerleri, “Emotional Intelligence Predicts Life Skills, but not as well as Personality and Cognitive Abilities”, **Personality and Individual Differences**, 2005, 39, 1135–1145.
- Bohrer, Victoria, C., “A Study of Relationship Between Leader Emotional Intelligence Ability and Demographic, Performance, Job Satisfaction Measures, and MBTI Type in the US Intelligence Community”, Doktora Tezi, Webster University, 2007.
- Boyatzis, R.E. ve diğerleri, “Learning Cognitive and Emotional Intelligence Competencies Through Graduate Management Education”, **Academy of Management Learning and Education**, 2002, 1:150–162.
- Boyce, David, A., “The Correlation of Emotional Intelligence, Academic Success, and Cognitive Ability in Master’s Level Physical Therapy Students”, Doktora Tezi, Spalding University, 2001.
- Brackett, Marc ve diğerleri, “Emotional Intelligence and Relationship Quality Among Couples”, **Personal Relationships**, 2005, 12, 197–212.
- Brackett, Marc, ve diğerleri, “Emotional Intelligence and its Relation to Everyday Behaviour”, **Personality and Individual Differences** 36 (2004) 1387–1402.

- Bradley, Kathleen, “The Role of School, Family, and Individual Factors in the Academic Success of Middle School Students at Three Achievement Levels and of Special Education Students with Mild Disabilities”, Doktora Tezi, Northwestern University, 2004.
- Bradshaw, Felicia, B., “Exploring the Relationship between Emotional Intelligence and Academic Achievement in African American Female College Students”, Doktora Tezi, 2008.
- Bratko, Denis ve diğ erleri, “Personality and School Performance: Incremental Validity of Self- and peer-ratings Over Intelligence”, **Personality and Individual Differences**, 41 (2006) 131–142.
- Brearley, Michael, “The Emotionally Intelligent School”, **Management in Education**, 20, 4, 30-31.
- Brown, Rhonda, F., Schutte, Nicola, S., “Direct and Indirect Relationships Between Emotional Intelligence and Subjective Fatigue in University Students”, **Journal of Psychosomatic Research**, 60 (2006) 585– 593.
- Bulik, Nina, O., “Emotional Intelligence in the Workplace: Exploring its Effects on Occupational Stress and Health Outcomes in Human Service Workers”, **International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health**, 2005;18(2):167-175.
- Butler, Colleen ve diğ erleri, “Emotional Intelligence and Leadership Behavior in Construction Executives”, **Journal of Management in Engineering**, 2006, 119-125.
- Büyüközer, Güliz, “The Relationship Between Emotional Intelligence and Personality Factors”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Canbulat, Serkan, “Duygusal Zekanın Çalışanların İş Doyumları üzerindeki Etkisinin Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

- Carmeli, Abraham, Josman, Zvi, E., “The Relationship Among Emotional Intelligence, Task Performance, and Organizational Citizenship Behaviors”, **Human Performance**, 19(4), 403-419.
- Chan, David, W., “Perceived Emotional Intelligence and Self-efficacy Among Chinese Secondary School Teachers in Hong Kong”, **Personality and Individual Differences**, 36 (2004) 1781–1795.
- Chang, Kelly, B., T., “Can We Teach Emotional Intelligence?”, Doktora Tezi, University of Hawai, 2006.
- Cherniss, C., Goleman, D., **The Emotionally Intelligent Workplace**, San Francisco, Jossey-Bass, 2001.
- Chipain, George, C., “Emotional Intelligence and its Relationship with Sales Success”, Doktora Tezi, DePaul University, 2003.
- Ciarrochi, Joseph ve diğerleri, “A Critical Evaluation of the Emotional Intelligence Construct”, **Personality and Individual Differences**, 28 (2000) 539-561.
- Ciarrochi, Joseph ve diğerleri, “Measuring Emotional Intelligence in Adolescents”, **Personality and Individual Differences**, 31 (2001) 1105-1119.
- Ciarrochi, J. ve diğerleri, **Emotional Intelligence in Everyday Life**, Philadelphia, PA:Psychology Press, 2001.
- Ciarrochi, Joseph, **Applying Emotional Intelligence**, New York, Psychology Press, 2007, 144-156.
- Colston, Dean, R., “The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement: Implications of Birth Order Based on Social Rank for Nontraditional Adult Learners”, Doktora Tezi, Capella University, 2008.

- Cooper, R. K., Sawaf, A., **Liderlikte Duygusal Zeka**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2003.
- Cooper, Robert, K., “Applying Emotional Intelligence in the Workplace”, **Training&Development**, December, 1997, s.31-38.
- Çakar, Ulaş, Arbak, Yasemin, “Dönüşümcü Liderlik Duygusal Zeka Gerektirir Mi? Yöneticiler Üzerinde Örnek Bir Çalışma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2003, C.18, S.2, s.83-98.
- Çakar, Ulaş, Arbak, Yasemin, “Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu-Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı:3, 2004, 23-48.
- Dawda, Darek, Hart, Stephen, D., “Assessing Emotional Intelligence: Reliability and Validity of the Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i) in University Students”, **Personality and Individual Differences**, 28 (2000) 797-812.
- Day, Arla, L., Carroll, Sarah, A., “Using an Ability-based Measure of Emotional Intelligence to Predict Individual Performance, Group Performance, and Group Citizenship Behaviours”, **Personality and Individual Differences** 36 (2004) 1443–1458.
- Deniz, M., Engin, Yılmaz, Ercan, “Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Yetenekleri ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki” XII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 2004.
- Depape, Anne-Marie ve diğerleri, “Self-Talk and Emotional Intelligence in University Students”, **Canadian Journal of Behavioural Science**, 2006, 38, 3, 250-260.
- Dicle, A., Nuri, “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2006.

- Diken, E., Hatun, “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ile Fen Başarıları (Genetik Konusunda) Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Dökmen, Üstün, **Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak Gelişmek Uzlaşmak**, 8. Basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2003.
- Drago, Judy, M., “The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Nontraditional College Students”, Doktora Tezi, Walden University", 2004.
- Edwards, David, C., **Motivation&Emotion**, California, Sage Publications, 1999.
- Elias, Maurice, J., Weissberg, Roger, P., “Primary Prevention: Educational Approaches to Enhance Social and Emotional Learning”, **Journal of School Health**, May 2000, vol:70, no:5, 186-190.
- Engelberg, Elisabeth, Sjöberg, Lennart, “Emotional Intelligence, Affect Intensity, and Social Adjustment”, **Personality and Individual Differences** 37 (2004) 533–542.
- Engstrom, Michelle, C., “A Study of Emotional Intelligence as it Relates to Organizational Outcomes Beyond What is Contributed by Personality”, Doktora Tezi, 2005.
- Erdem, Ramazan, ve diğerleri, **Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı ile İlişkisi**, <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd14/sbd-14-14.pdf>.
- Erdoğan, Yüksel, “Duygusal Zekanın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008 C.7 S.23 (62-76).
- Erdoğan, Yüksel, Kenarlı, Özkan, “Duygusal Zeka ile Akademik Başarı Arasındaki İlişki”, **Milli Eğitim**, sayı:178, Bahar, 2008, (297-310).

- Evenson, Elizabeth, A., “Examining The Relationship Between Emotional Intelligence and College Success”, Doktora Tezi, Capella University, 2007.
- Extremera, Natalio, Fernandez-Berrocal, Pablo, “Perceived Emotional Intelligence and Life Satisfaction: Predictive and Incremental Validity Using the Trait Meta-Mood Scale”, **Personality and Individual Differences**, 39 (2005) 937–948.
- Extremera, Natalio ve diğeri, “Perceived Emotional Intelligence and Dispositional Optimism Pessimism: Analyzing Their Role in Predicting Psychological Adjustment Among Adolescents”, **Personality and Individual Differences**, 42 (2007) 1069–1079.
- Fannin, Barbara, E., “The Contributions of Emotional Intelligence to Academic Achievement and Production”, Doktora Tezi, Walden University, 2001.
- Fatum, Barbara, A., “The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement in Elementary-School Children”, Doktora Tezi, The University of San Francisco, 2008.
- Fruh, Jean, M., “The Correlation of Emotional intelligence, Academic Achievement and Clinical Performance in Undergraduate Athletic Training Students”, Doktora Tezi, University of Virginia, 2006.
- Furnham, Adrian, Pertides, K., V., “Trait Emotional Intelligence and Happiness”, **Social Behavior and Personality**, 2003, 31(8), 815-824.
- Gannon, Natalie, Ranzijn, Rob, “Does Emotional Intelligence Predict Unique Variance in Life Satisfaction Beyond IQ and Personality?”, **Personality and Individual Differences** 38 (2005) 1353–1364.
- Goldenberg, Irina ve diğeri, “The Assessment of Emotional Intelligence: A Comparison of Performance-Based and Self-Report Methodologies”, **Journal of Personality Assessment**, 86(1), 33-45.

- Goleman, Daniel, **Duygusal Zeka: Neden IQ'dan Daha Önemlidir**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2004.
- Goleman, Daniel, **Working with Emotional Intelligence**, New York, Bantam Books, 2006.
- Göçet, Emine, “Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2006.
- Gökçe, Bedriye, “İş Hayatında Duygusal Zeka ve Sivas İli Bankacılık Sektöründe Bir Alan Araştırması”, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006.
- Graziano, Paulo, A. ve diğerleri, “The Role of Emotion Regulation in Children's Early Academic Success”, **Journal of School Psychology**, 45 (2007) 3–19.
- Green, Bart, N. ve diğerleri, “Predicting Academic Success in the First Year of Chiropractic College”, **Journal of Manipulative and Physiological Therapeutics**, 26, 1, 2003, 40-46.
- Green, Anna, L., The Perceived Motivation for Academic Achievement Among African American College Students, The Florida State University, 2000.
- Grewal, Daisy, Salovey, Peter, “Feeling Smart: The Science of Emotional Intelligence”, **American Scientist**, 93, 2005 330-339.
- Gross, Daniel, M., **The Secret History of Emotions**, Chicago, The University of Chicago Press, 2006.
- Güler, Ayşe, “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

- Güleriyüz, Güldal ve diğerleri, “The Mediating Effect of Job Satisfaction Between Emotional Intelligence and Organizational Commitment of Nurses: A Questionnaire Survey”, **International Journal of Nursing Studies**, 2008, 45, 11, s.1625-1635.
- Güllüce, A., Çağlar, “Mesleki Tükenmişlik ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.
- Gürbüz, Sait, Yüksel, Murad, “Çalışma Ortamında Duygusal Zeka: İş Performansı, İş Tatmini, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ve Bazı Demografik Özelliklerle İlişkisi”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 9 (2) 2008, 174-190.
- Gürsoy, Ali, “Liderlikte Duygusal Zeka”, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2005.
- Hafızoğlu, Şengül, “The Relationship Among Emotional Intelligence, Psychological Adjustment and Behavior Problems During Adolescence”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.
- Halıçınarlı, Emine, Bender, M., Tekin, “Kadında Duygusal Zeka ve Bir Saha Çalışması”.
- Hançer, Murat, Tanrısevdi, Abdullah, “Sosyal Zeka Kavramının Bir Boyutu Olarak Empati ve Performans Üzerine Bir İnceleme”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003 Cilt : 27 No:2 211-225.
- Harrod, Nicholas, R., Scheer, Scott, D., “An Exploration of Adolescent Emotional Intelligence in Relation to Demographic Characteristics”, **Adolescence**, 2005, 40, 159, 503-512.
- Hemmati, Toni ve diğerleri, “The Validity of the Bar-On Emotional Intelligence Quotient in an Offender Population”, **Personality and Individual Differences** 37 (2004) 695–706.
- Heydenberk, Robert, A. ve diğerleri, “Conflict Resolution and Bully Prevention: Skills for School Success”, **Conflict Resolution Quarterly**, 2006, 24, 1, 55-69.

- Holmes, Rayshad, A., “Class Effects: An Exploratory Study of the Relationship Between Emotional Intelligence and Socio-Economic Status Among African Americans”, Doktora Tezi, George Town University, 1999.
- Holt, Svetlana, “Emotional Intelligence and Academic Achievement in Higher Education”, Doktora Tezi, Pepperdine University, 2007.
- Hromek, Robyn, **Emotional Coaching**, London, Paul Chapman Publishing, 2007.
- Hughes, Marcia ve diğeri, **Emotional Intelligence in Action**, San Francisco, Pfeiffer, 2005.
- Hunt, Nigel, Evans, Dee, “Predicting Traumatic Stress Using Emotional Intelligence”, **Behaviour Research and Therapy** 42 (2004) 791–798.
- Izaguirre, Ruben, “The Relationship Among Emotional Intelligence, Academic Achievement, and Demographic Characteristics in First-Year Community College Students”, Doktora Tezi, The University of the Incarnate Word, 2008.
- Jaeger, Audrey, J., Emotional Intelligence, Learning Style, and Academic Performance of Graduate Students in Professional Schools of Public Administration, New York University, 2001.
- Jaeger, Audrey, J., “Job Competences and the Curriculum: An Inquiry Into Emotional Intelligence in Graduate Professional Education”, **Research in Higher Education**, Vol. 44, No. 6, December 2003, 615-639.
- Kafetsios, Konstantinos, “Attachment and Emotional Intelligence Abilities Across the Life Course”, **Personality and Individual Differences** 37 (2004) 129–145.
- Karayılmaz, Duygu, “Anasınıfına Devam Eden Çocukların Duygusal Zeka ve Sosyal Uyum Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

- Kaufman, James, C. Ve diğeri, “The Role of Personality and Motivation in Predicting Early College Academic Success in Non-traditional Students at a Hispanic-serving Institution”, **Learning and Individual Differences** 18 (2008) 492–496.
- Keçeli-Kaysılı, Bahar, “Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, 2008, 9 (1) 69-83.
- Kenarlı, Özkan, “Duygusal Zeka-Akademik Başarı Etkileşimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2007.
- Kemp, Andrew, H. ve diğeri, “Toward an Integrated Profile of Emotional Intelligence: Introducing a Brief measure”, **Journal of Integrative Neuroscience**, Vol. 4, No. 1 (2005) 41–61.
- Kemper, Cynthia, L., “EQ vs. IQ”, **Communication World**, October-November, 1999, 15-19.
- Keskin, Gülseren, Sezgin, Burcu, “Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi”, **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı:10 (2009) ss.3-18, s.5.
- Knuuttila, Simo, **Emotions in Ancient and Medieval Philosophy**, New York, Oxford University Press Inc., 2004.
- Kocayörük, Ayşe, **Duygusal Zeka Eğitiminde Drama Etkinlikleri**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım no:644, 2004.
- Koç, Mustafa, ve diğeri, Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile Problem Alanları Arasındaki İlişki, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mustafa%20KO%C3%87%20%20Selahattin%20AV%C5%9EARO%C4%9ELU%20%20Adem%20SEZER/problem%20alanlar%C4%B1%20ve%20akd.%20ba%C5%9Far%C4%B1son%20hali.pdf.

- Köksal, Ayça, “Ergenlerde Duygusal Zeka ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- Kurt, Güncem, “Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü Öğrencilerine Verilen Duygusal Zeka Düşünme Becerileri Eğitiminin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2007.
- Kvapil, Leslie, “The Impact of Emotional Intelligence on the Academic Performance of At-Risk High School Students”, Doktora Tezi, The University of the Incarnate Word, 2007.
- La Civita, Lori, K., “An Examination of Emotional Intelligence Factors: Their Relationship to Academic Achievement and Implications for Retention of the At-risk Community College Student”, Doktora Tezi, Capella University, 2003.
- Lam, Laura, Thi, Kirby, Susan, L., “Is Emotional Intelligence an Advantage? An Exploration of the Impact of Emotional and General Intelligence on Individual Performance”, **The Journal of Social Psychology**, 2002, 142(1), 133-143.
- Landa, Jose, M. ve diğerleri, “The Relationship Between Emotional Intelligence, Occupational Stress and Health in Nurses: A Questionnaire Survey”, **International Journal of Nursing Studies** 45 (2008) 888–901.
- Lasser, Meredith, H., “A Study of Possible Correlates of Emotional Intelligence: Gender and Grade Point Average”, Doktora Tezi, Kean Coolege, 1997.
- Latour, Sharon, M., Hosmer, Bradley, C., “Emotional Intelligence”, **Air&Space Power Journal**, Winter, 2002, 27-35
- Liau, Albert, K. ve diğerleri, “The Case for Emotional Literacy: The Influence of Emotional Intelligence on Problem Behaviours in Malaysian Secondary School Students”, **Journal of Moral Education**, Vol. 32, No. 1, 2003, 51-66.

- Liptak, John, J., “Using Emotional Intelligence to Help College Students Succeed in the Workplace”, **Journal of employment counseling**, December, 2005, vol.42, 171-178.
- Lynch, Debra, A., “An Examination of Emotional Intelligence and the Relationship to Gender, Country of Residence, and Organizational Job Category”, Doktora Tezi, Capella University, 2008.
- Lyons, Joseph, B., Schneider, Tamera, R., “The Influence of Emotional Intelligence on Performance”, **Personality and Individual Differences** 39 (2005) 693–703.
- Malim, Tony, Birch, Ann, **Introductory Psychology**, London, MacMillan Press Ltd., 1998.
- Mandell, Barbara, Pherwani, Shilpa, “Relationship Between Emotional Intelligence and Transformational Leadership Style: A Gender Comparison”, **Journal of Business and Psychology**, Vol. 17, No. 3, Spring 2003, 387-404.
- Matthews, Gerald ve diğerleri, **Emotional Intelligence Science and Myth**, Massachusetts, The MIT Press, 2002.
- Mayer, John, D., Salovey, Peter, “Emotional Intelligence and the Construction and Regulation of Feelings”, **Applied&Preventive Psychology**, 1995, 4:197-208.
- Mayer, John, D. ve diğerleri “Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for an Intelligence”, **Intelligence**, 1999, 27(4), 267-298.
- Mayer, John., D. ve diğerleri, “Emotional Intelligence and Giftedness”, **Roeper Review**, April, 2001, vol.23, no.3, 131-137.
- Mayer, John, D., Caruso, David, “The Effective Leader: Understanding and Applying Emotional Intelligence”, **Ivey Business Journal** November/December 2002, 1-5.

- Mayer, John, D., ve diğeri, “Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications”, **Psychological Inquiry**, Vol.15, No:3, 2004, 197-215.
- Mayer, John, D. ve diğeri, **Human Abilities: Emotional Intelligence, Annual Review of Psychology**, 2008. 59:507–536.
- Mestre, Jose, M. Ve diğeri, “Emotional Intelligence and Social and Academic Adaptation to School”, **Psicothema**, 2006, Vol. 18, supl., pp. 112-117.
- Mikolajczak, Moira ve diğeri “Explaining the Protective Effect of Trait Emotional Intelligence Regarding Occupational Stress: Exploration of Emotional Labour Processes”, **Journal of Research in Personality** 41 (2007) 1107–1117.
- Mikolajczak, Moira ve diğeri, “The Moderating Impact of Emotional Intelligence on Free Cortisol Responses to Stress”, **Psychoneuroendocrinology** (2007) 32, 1000–1012
- Morris, Charles, G., Maisto, Albert, A., **Psychology**, 11th Edition, New Jersey, Prentice Hall, 2002.
- Myers, David, G., **Exploring Psychology**, Fourth Edition, New York, Worth Publishers, 1999.
- Namin-Hedayati, Farnaz, “An Exploration of the Effect of Emotional Intelligence on Work-Life Balance, Above and Beyond Personality Components in Working, Graduate and Undergraduate Students”, Doktora Tezi, Alliant International University, 2007.
- Newsome, Shaun ve diğeri, “Assessing the Predictive Validity of Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences** 29 (2000) 1005-1016.
- Olson, Lawrence, G., “An Investigation of Factors that Influence Academic Achievement in Christian Higher Education: Emotional Intelligence, Self-Esteem and Spiritual Well-Being”, Doktora Tezi, Capella University, 2008.

- Öcal, Ekin, “Değer Zinciri Faaliyetleri ve Demografik Özellikler ile Duygusal Zeka Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Öz, Fatma, “Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki”, **C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 1998, 2 (2), 32-38.
- Öztürk, Ayşe, Deniz, M. Engin, “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zeka Yetenekleri, İş Doyumları ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **İlköğretim Online**, 7(3), 578-599, 2008.
- Palmer, Benjamin, R. ve diğerleri, “A Psychometric Evaluation of the Mayer–Salovey–Caruso Emotional Intelligence Test Version 2.0”, **Intelligence** 33 (2005) 285–305.
- Palmer, Benjamin ve diğerleri, “Emotional Intelligence and Life Satisfaction”, **Personality and Individual Differences** 33 (2002) 1091–1100.
- Parker, James, D. ve diğerleri, “Problem Gambling in Adolescence: Relationships with Internet Misuse, Gaming Abuse and Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences** 45 (2008) 174–180.
- Parker, James, D.A. ve diğerleri, “Academic Achievement in High School: Does Emotional Intelligence Matter?”, **Personality and Individual Differences** 37 (2004) 1321–1330.
- Parker, James, D.,A. ve diğerleri, “Emotional Intelligence and Academic Success: Examining the Transition from High School to University”, **Personality and Individual Differences** 36 (2004) 163–172.
- Parnell, Cynthia, L., “Emotional Intelligence, School Success, and the Black-White Achievement Gap”, Doktora Tezi, The University of Southern Mississippi, 2007.

- Petrides, K., V. ve diğeri, “The Role of Trait Emotional Intelligence in Academic Performance and Deviant Behavior at School”, **Personality and Individual Differences** 36 (2004) 277–293.
- Phillips, Maya, **Duyularınızın Gücünü Kullanmayı Öğrenin Duygusal Mükemmellik**, İstanbul, Alfa Yayınları no:553, 1999.
- Poon, James ve diğeri, “Emotional Intelligence of Foreign and Local University Students in Singapore: Implications for Managers”, **Journal of Business and Psychology**, Vol. 17, No. 3, Spring 2003, 345-367.
- Premuzic, Tomas ve diğeri, “The Happy Personality: Mediation Role of Trait Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences** 42 (2007) 1633–1639.
- Quebbeman, Amanda, J., Rozell, Elizabeth, J., “Emotional Intelligence and Dispositional Affectivity as Moderators of Workplace Aggression: The Impact on Behavior Choice”, **Human Resource Management Review** 12 (2002) 125–143.
- Rice, Donna, M., “An Examination of Emotional Intelligence: Its Relationship to Academic Achievement in Army JROTC and the Implications for Education”, Doktora Tezi, Capella University, 2006.
- Riley, Hannah, Schutte, Nicola, S., **Journal of Drug Education**, Vol. 33(4) 391-398, 2003.
- Rode, Joseph, C. ve diğeri, “An Examination of the Structural, Discriminant, Nomological, and Incremental Predictive Validity of the MSCEIT© V2.0”, **Intelligence** 36 (2008) 350–366.
- Roothman, Brett ve diğeri, “Gender Differences in Aspects of Psychological Well-being”, **South African Journal of Psychology**, 33(4), 2003, 212-218.

- Rossen, Eric, A., “The Validity of Emotional Intelligence and its Ability to Predict Important Outcomes”, Doktora Tezi, University of Florida, 2007.
- Saklofske, Donald, H. ve diğlerleri, “Factor Structure and Validity of a Trait Emotional Intelligence Measure”, **Personality and Individual Differences** 34 (2003) 707–721.
- Saklofske, Donald, H. ve diğlerleri, “ Individual Difference Correlates of Health-related Behaviours: Preliminary Evidence for Links Between Emotional Intelligence and Coping”, **Personality and Individual Differences** 42 (2007) 491–502.
- Salovey, Peter, Mayer, John, D., **Emotional Intelligence**, Baywood Publishing Co., 1990.
- Sardoğan, E., Mehmet, Kaygusuz, Canani, “Antisosyal Kişilik Bozukluğı Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin Duygusal Zeka Düzeyleri Açısından İncelenmesi”, **Ege Eğitim Dergisi**, 2006 (7) 1: 85–102.
- Schutte, Nicola, S. ve diğlerleri, “Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence”, **Personality and Individual Differences** 25 (1998) 167-177.
- Schutte, Nicola, S. ve diğlerleri, “Emotional Intelligence and Interpersonal Relations”, **The Journal of Social Psychology**, 2001, 141(4), 523-536.
- Schutte, Nicola, S. ve diğlerleri, “A Meta-analytic Investigation of the Relationship Between Emotional Intelligence and Health”, **Personality and Individual Differences** 42 (2007) 921–933
- Selen, Doğan, Demiral, Özge, “Kurumların Başarısında Duygusal Zekanın Rolü ve Önemi”, **Yönetim ve Ekonomi**, Yıl:2007 Cilt:14 Sayı:1 (209-230).
- Shi, Junqi, Wang, Lei, “Validation of Emotional Intelligence Scale in Chinese University Students”, **Personality and Individual Differences** 43 (2007) 377–387.

- Slaski, Mark, Cartwright, Susan, “Emotional Intelligence Training and its Implications for Stress, Health and Performance”, **Stress and Health** 19: 233–239 (2003).
- Song, Lynda, J. ve diğeri, “The Differential Effects of General Mental Ability and Emotional Intelligence on Academic Performance and Social Interactions”, **Intelligence** 38 (2010) 137–143.
- Sonnenschein, Mary, F., “Effect of Emotional Intelligence Competencies on Academic Performance of Algebra I Students”, Doktora Tezi, Saint Louis University, 2002.
- Sparrow, Tim, Knight Amanda, **Applied EI**, San Francisco, Jossey-Bass, 2006.
- Spielberger, Charles, **Encyclopedia of Applied Psychology**, Elsevier Academic Press, 2004.
- Sternberg, Robert, J., Pretz, Jean, E., **Cognition&Intelligence**, Cambridge, Cambridge University Press, 2005.
- Sterrett, Emily, A., **The Manager’s Pocket Guide to Emotional Intelligence**, Massachusetts, HRD Press, 2000.
- Stottlemeyer, Barbara, G., “An Examination of Emotional Intelligence:Its Relationship to Achievement and the Implications for Education”, Doktora Tezi, Texas A&M University, 2002.
- Strongman, Kenneth, T., **Applying Psychology to Everyday Life**, England, John Wiley & Sons Ltd, 2006.
- Sue-Chan, Christina, Latham, Gary, P., “The Situational Interview as a Predictor of Academic and Team Performance: A Study of the Mediating Effects of Cognitive

Ability and Emotional Intelligence”, **International Journal of Selection and Assessment**, Vol.12, no.4, december, 2004, 312-320.

- Sun, Yongmin, “The Academic Success of East-Asian-American Students-An Investment Model”, **Social Science Research**, 27, 1998, 432–456.
- Sy, Thomas ve diğeri, “Relation of Employee and Manager Emotional Intelligence to Job Satisfaction and Performance”, **Journal of Vocational Behavior** 68 (2006) 461–473.
- Sylwester, Robert, “How Emotions Affect Learning”, **Educational Leadership**, 1994, 52, 60-65.
- Szuberla, Alice, L., “Emotional Intelligence and School Success”, Doktora Tezi, Walden University, 2005.
- Şahinkaya, Burcu, “Yöneticilik ve Liderlikte Duygusal Zeka”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006.
- Şirin, Gülcan, “Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyleriyle Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Tanchareonrat, O., Selected Characteristics and Academic Achievement of International Graduate Students at Illinois State University, Illinois State University, 1988.
- Taşkın, A., Kemal, “Beden Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zeka Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.
- TenHouten, Warren, D., **A General Theory of Emotions and Social Life**, New York, Routledge, 2007.
- Trinidad, Dennis, R ve diğeri, “Emotional Intelligence and Acculturation to the United States: Interactions on the Perceived Social Consequences of Smoking in Early Adolescents”, **Suhslanf Use & Misuse**. 40:1697-1706., 2005.

- Tsaousis, Ioannis, Nikolaou, Ioannis, “Exploring the Relationship of Emotional Intelligence with Physical and Psychological Health Functioning”, **Stress and Health** 21: 77–86 (2005).
- Tuğrul, Ceylan, “Duygusal Zeka”, **Klinik Psikiyatri**, 1999, 1, 12-20.
- Ulutaş, İlkay, Ömeroğlu, Esra, “The Effects of an Emotional Intelligence Education Program on the Emotional Intelligence of Children”, **Social Behavior and Personality**, 2007, 35 (10), 1365-1372.
- Van Rooy, David, L., Viswesvaran, Chockalingam, “Emotional Intelligence: A Meta-analytic Investigation of Predictive Validity and Nomological Net”, **Journal of Vocational Behavior** 65 (2004) 71–95.
- Van Rooy, David, L. ve diğerleri, “Group Differences in Emotional Intelligence Scores: Theoretical and Practical Implications”, **Personality and Individual Differences** 38 (2005) 689–700.
- Vela, Robert, H., “The Role of Emotional Intelligence in the Academic Achievement of First Year College Students”, Doktora Tezi, Texas A&M University, 2003.
- Vingerhoets, J.J.M. ve diğerleri, **Emotion Regulation**, New York, Springer, 2008.
- Walker, Mary, E., B., “Emotional Intelligence and Academic Success in College”, Doktora Tezi, The University of Southern Mississippi, 2006.
- Watkin, Chris, “Developing Emotional Intelligence”, **International Journal of Selection and Assessment**, Volume 8, number 2, June, 2000, 89-92.
- Wiegand, Douglas, M., “Exploring the Role of Emotional Intelligence in Behavior-based Safety Coaching”, **Journal of Safety Research** 38 (2007) 391–398.

- Woitaszewski, Scott, A., “The Contribution of Emotional Intelligence to the Social and Academic Success of gifted Adolescents”, Doktora Tezi, Ball State university, 2000.
- Wong, Chi-Sum, Law, Kenneth, S., “The Effects of Leader and Follower Emotional Intelligence on Performance and Attitude: An Exploratory Study”, **The Leadership Quarterly** 13 (2002) 243–274.
- Wong, Chi-Sum ve diğ erleri, “The Feasibility of Training and Development of EI: An Exploratory Study in Singapore, Hong Kong and Taiwan”, **Intelligence** 35 (2007) 141–150.
- Wong, Shyh, S., Ang, Rebecca, P., “Emotional Competencies and Maladjustment in Singaporean Adolescents”, **Personality and Individual Differences** 43 (2007) 2193–2204.
- Yang, Hui-Jen, “Factors Affecting Student Burnout and Academic Achievement in Multiple Enrollment Programs in Taiwan’s Technical–vocational Colleges”, **International Journal of Educational Development** 24 (2004) 283–301.
- Yaş ın, Cem ve diğ erleri, **Gazi Üniversitesi Öğrenci Profili Araştırması**, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayın No:9, 2007.
- Yeş ilyaprak, Binnur, “Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğurguları”, **Eğ itim Yönetimi Dergisi**, 2001, yıl:7, sayı: 25.
- Yılmaz, Gökcan, Fer, Seval, “Çok Yönlü Zeka Alanlarına Göre Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İliş kin Öğrenci Görüşleri ve Baş arıları”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 25 : 235-245 [2003].
- Yılmaz, Müge, Ş ahin, Ş erife, “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerinin Ç eş itli Değ iş kenlere Göre İncelenmesi”, XII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 2004.

- Yüksel, Murad, “Duygusal Zeka ve Performans İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.
- Zeidner, Moshe ve diğerleri, “Development of Emotional Intelligence: Towards a Multi-Level Investment Model”, **Human Development** 2003;46:69–96.
- Zeidner, Moshe ve diğerleri, “Assessing Emotional Intelligence in Gifted and Non-gifted High School Students: Outcomes Depend on the Measure”, **Intelligence** 33 (2005) 369–391.
- Zeidner, Moshe ve diğerleri, **What We Know About Emotional Intelligence**, Massachusetts, The MIT Press, 2009.

ÖZET

Kavcar, Barış, Duygusal Zeka ile Akademik Başarı ve Bazı Demografik Değişkenlerin İlişkileri: Bir Devlet Üniversitesi Örneği, Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Özlem Özkanlı, 152 s.

Bu araştırmanın temel amacı, insanın çevresinden gelen baskı ve taleplerle başarılı şekilde baş edebilmesinde bireye yardımcı olacak, kişisel, duygusal ve sosyal yeterlilik ve beceriler dizini olarak tanımlanan duygusal zekanın ağırlıklı genel not ortalaması ile ifade edilen akademik başarıya etkisini ortaya koymaktır. Ayrıca çeşitli demografik faktörlerin duygusal zekaya etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin üniversite eğitimine başlamadan önce yaşamakta oldukları coğrafi bölge ve yerleşim birimi, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, ailelerinin gelir düzeyi, sahip oldukları kardeş sayısı ve annelerinin mesleki durumu ile öğrencilerin duygusal zekaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 2009-10 öğretim yılı güz döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmış, Bar-on Duygusal Zeka Envanteri kullanılarak duygusal zeka düzeyleri belirlenmiştir.

Demografik faktörler ile duygusal zeka arasındaki ilişkinin belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda işletme bölümü öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin, öğrencilerin ailelerinin gelirine ve annelerinin mesleki durumuna göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Diğer demografik faktörlere göre bir farklılık saptanmamıştır. Duygusal zeka ile akademik başarı arasında ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda işletme bölümü öğrencilerinin toplam duygusal zeka puanları, kişilerarası ilişkiler ve uyumluluk ana boyutu puanları ile akademik başarı arasında zayıf pozitif ilişkinin olduğu saptanmıştır. Kişisel beceriler, stres yönetimi ve genel ruh durumu ana boyutları puanları ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygu, Zeka, Duygusal Zeka, Akademik Başarı

ABSTRACT

Kavcar, Barış, The Relationship Between Emotional Intelligence and Academic Achievement and Some Demographical Variables: A Study on a State University, Doctorate Thesis, Advisor: Prof. Dr. Özlem Özkanlı, 152 p.

The main objective of this dissertation is to observe the effect of emotional intelligence which defined as an array of noncognitive capabilities, competencies, and skills that influence one's ability to succeed in coping with environmental demands and pressures on academic achievement. Additionally the effect of various demographic factors on emotional intelligence examined. For this purpose, the relationship between geographical regions of university student's before they came to Bolu, population of their birth place, education level of their parents, income level of the family, number of children of the family, job of the student's mother and emotional intelligence level of the students. Research covers 2nd, 3rd and 4th grade students of Business Administration Department of School of Economics and Administrative Sciences of Abant İzzet Baysal University. Emotional Intelligence level of university students were measured by Bar-On's Emotional Intelligence Inventory.

Results suggest that emotional intelligence level of students of Business Administration Department differs for the level of family income and mother's job. There's no statistically significant difference found between other demographic factors and emotional intelligence level. Additional tests on sublevels of emotional intelligence and academic achievement suggest that there is statistically significant weak correlation between emotional intelligence, interpersonal relations and adaptivity main sublevels and academic achievement. There is no relationship found between personal abilities, stress management and general mental condition main sublevels and academic achievement.

Keywords: Emotions, Intelligence, Emotional Intelligence, Academic Achievement

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın
2. Yaşınız:
3. Öğretim Türünüz: () Birinci öğretim () İkinci öğretim
4. Sınıfınız: () Birinci () İkinci () Üçüncü () Dördüncü
5. Ağırlıklı Genel Not Ortalamanız (AGNO) :
6. Üniversite eğitime başlamadan önce yaşadığınız şehir:
7. Üniversite eğitime başlamadan önce yaşadığınız yerleşim birimi
() İl merkezi () İlçe merkezi () Belde () Köy
8. Bolu'da nerede kalmaktasınız?
() Aile yanında
() Tek başına-arkadaşlarla evde
() Akraba-tanıdık yanında
() Devlet yurdunda
() Özel yurttta
() Diğer
9. Ailenizin kaç çocuğu var? :
10. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz? :
11. Babanızın öğrenim durumu:
() İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Yüksekokul
() Üniversite
() Lisansüstü
12. Annenizin öğrenim durumu:
() İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Yüksekokul
() Üniversite
() Lisansüstü
13. Babanızın iş durumu:
() Emekli
() Maaşlı ya da ücretli çalışan
() Yevmiye usulü çalışan
() Kendi işinin sahibi
() Çalışmıyor
14. Annenizin iş durumu:
() Emekli
() Maaşlı ya da ücretli çalışan
() Yevmiye usulü çalışan
() Kendi işinin sahibi
() Çalışmıyor
15. Ailenizin ortalama aylık geliri:
16. Aileniz tarafından belirli aralıklarla size harçlık gönderiliyor mu? : () Evet () Hayır
17. Bir önceki soruya cevabınız evet ise gönderilen harçlık tutarı:
18. Tam zamanlı ya da yarı zamanlı, gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz? : () Evet () Hayır
19. Bir önceki soruya cevabınız evet ise çalıştığımız işten elde ettiğiniz gelirin tutarı:
20. Burs alıyor musunuz? : () Evet () Hayır
21. Bir önceki soruya cevabınız evet ise aldığınız bursun tutarı:

EK-2 Anket Formu

<p>Değerli öğrenci, aşağıdaki ifadelere vereceğiniz cevapları 1’den 5’e kadar sıralanan açıklamalardan birini seçerek (0) işareti ile belirtmeniz beklenmektedir. İfadelerin doğru veya yanlış yoktur. Bu nedenle ifadeyi okuduğunuzda aklınıza gelen ilk cevap sizin tutumunuzu en iyi yansıtan olacaktır.</p> <p>1.Tamamen katılıyorum, 2.Katılıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılmıyorum, 5.Kesinlikle katılmıyorum</p>	<p>Tamamen Katılıyorum</p>	<p>Katılıyorum</p>	<p>Kararsızım</p>	<p>Katılmıyorum</p>	<p>Kesinlikle Katılmıyorum</p>
1.Zorluklarla baş edebilme yaklaşımım adım adım ilerlemektir.					
2.Duyularımı göstermek benim için oldukça kolaydır.					
3.Çok fazla strese dayanamam.					
4.Hayallerimden çok çabuk sıyrılabilir ve o anki durumun gerçekliğine kolayca dönebilirim.					
5.Zaman zaman ortaya çıkan tersliklere karşın, genellikle işlerin düzeleceğine inanırım.					
6.Üzücü olaylarla yüz yüze gelmek benim için zordur.					
7.Biriyle aynı fikirde olmadığımda bunu ona söyleyebilirim.					
8.Kendimi kötü hissettiğimde beni neyin üzdüğünü bilirim.					
9.Başkaları benim iddiasız biri olduğumu düşünür.					
10.Çoğu durumda kendimden eminimdir.					
11.Huysuz bir insanımdır.					
12.Çevremde olup bitenlerin farkında değilimdir.					
13.Derin duygularımı başkaları ile kolayca paylaşamam.					
14.İyi ve kötü yanlarıma baktığım zaman kendimi iyi hissederim.					
15.Yaşamımı elimden geldiğince anlamlı hale getirmeye çalışırım.					
16.Sevgimi belli edemem.					
17.Tam olarak hangi konularda iyi olduğumu bilmiyorum.					
18.Eski alışkanlıklarımı değiştirebilirim.					
19.Hoşuma giden şeyleri elimden geldiğince sonuna kadar öğrenmeye çalışırım.					
20.Başkalarına kızdığımda bunu onlara söyleyebilirim.					
21.Hayatta neler yapmak istediğime dair kesin bir fikrim yoktur.					
22.Yapacaklarının bana sık sık söylendiği bir işte çalışmayı tercih ederim.					
23.Bir problemi çözerken her bir olasılığı inceler, daha sonra en iyisine karar veririm.					
24.Bir liderden çok, takipçiyimdir.					
25.Doğrudan ifade etmeseler de, başkalarının duygularını çok iyi anlarım.					
26.Fiziksel görüntümden memnunum.					
27.İnsanlara ne düşündüğümü kolayca söyleyebilirim.					
28.İlgimi çeken şeyleri yapmaktan hoşlanırım.					
29.Sabırsız bir insanım.					
30.Diğer insanların duygularını incitmemeye özen gösteririm.					
31.İşler gittikçe zorlaşsa da genellikle devam etmek için motivasyonum vardır.					
32.Başkalarıyla iyi ilişkiler kurarım.					
33.Güç bir durumla karşılaştığımda konuyla ilgili olabildiğince çok bilgi toplamayı isterim.					
34.İnsanlara yardım etmekten hoşlanırım.					
35.Son birkaç yılda çok az başarı elde ettim.					

36.Öfkemi kontrol etmem zordur.					
37.Hayattan zevk almam.					
38.Duygularımı tanımlamak benim için zordur.					
39.Haklarımı savunamam.					
40.Oldukça neşeli bir insanımdır.					
41.Düşünmeden hareket etmem problemler yaratır.					
42.İnsanlar benim sosyal olduğumu düşünürler.					
43.Kurallara uyan bir vatandaş olmak çok önemlidir.					
44.Kendimi olduğum gibi kabul etmek bana zor gelir.					
45.Aynı anda başka bir yerde bulunmak zorunda olsam da, ağlayan bir çocuğun anne ve babasını bulmasına yardım ederim.					
46.Arkadaşlarım bana özel şeylerini anlatabilirler.					
47.Kendi başıma karar veremem.					
48.Başka insanlara saygı duyarım.					
49.Başkalarına neler olduğunu önemserim.					
50.Bazı şeyler hakkında fikrimi değiştirmem zordur.					
51.Problemlerin çözümüne ilişkin farklı çözüm yolları düşünmeye çalışınca genellikle tıkanır kalırım.					
52.Fanteziler ya da hayaller kurmadan her şeyi gerçekte olduğu gibi görmeye çalışırım.					
53.Neler hissettiğimi bilirim.					
54.Benimle birlikte olmak eğlencelidir.					
55.Sahip olduğum kişilik tarzından memnunum.					
56.Hayal ve fantezilerime kendimi kaptırırım.					
57.Yakın ilişkilerim, benim ve arkadaşlarım için çok önemlidir					
58.Yeni şeylere başlamak benim için zordur.					
59.Eğer yasaları çiğnemem gerekirse, bunu yaparım.					
60.Endişeliyimdir.					
61.Yeni şartlara ayak uydurmak benim için kolaydır.					
62.Kolayca arkadaş edinebilirim.					
63.Can sıkıcı problemlerle nasıl baş edebileceğimi bilirim.					
64.Başkaları ile çalışırken kendi fikirlerimden çok onların fikirlerine güvenirim.					
65.Kendimi çok sık, kötü hissederim.					
66.Konuşmaya başlayınca zor susarım.					
67.Çevremdekilerle iyi geçinemem.					
68.Zor şartlarda serinkanlılığımı nasıl koruyacağımı bilirim.					
69.Kendimi takdir ederim.					
70.İnsanlarla tartışırken, bana sesimi alçaltmamı söylerler.					
71.Tarzımı değiştirmem zordur.					
72.Hayatımdan memnunum.					
73.Başkalarının bana ihtiyaç duymalarından çok, ben başkalarına ihtiyaç duyarım.					
74.Hafta sonlarımı ve tatilleri severim.					
75.Çok sinirlenmeden stresle baş edebilirim.					
76.Çok zor durumların üstesinden geleceğime inanıyorum.					
77.Acı çeken insanların farkına varamam.					
78.Genellikle en iyisini ümit ederim.					
79.Başkalarına göre, bana güvenmek zordur.					
80.Endişemi kontrol etmemin zor olduğunu biliyorum.					
81.Başkalarının duygusal ihtiyaçlarını, kolaylıkla fark ederim.					
82.Abartmayı severim.					
83.Gülümsemek benim için zordur.					
84.Uygun bir zamanda negatif duygularıyla yüzleşir, onları gözden geçiririm.					
85.Yeni bir şeylere başlamadan önce genellikle başarısız olacağım hissine kapılırım.					

86.İstedğim zaman “hayır” demek benim için zordur.					
87.Bir problemle karşılaştığımda önce durur ve düşünürüm.					
88.Yukarıdaki ifadelere samimi bir şekilde cevap verdim.					